RVDIMENTA PRIMA LATINAE GRAMMATICES:

IO. PELLISSONE CONDRIENSI AVTORE.

Modus examinandæ Constructionis in oratione, per eundem.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM GRYPHIVM.

1576.

IO. PELLISSO CONDRIENSIS CLAVDIO A Turnone bonæ indolis puero

S. P. D.

VANDO res ita tulit, Claudi generosissime, ut primis in grammaticis exercitamentis tibi & æqualibus tuis reconcinnandis, denuò nobis repuerascẽdum fuerit: tua non dubiè magnopere retulerit, te in hæc ipsa omnibus neruis intẽdere. Præsertim quum hoc literularum genus ad ætatulam tuam ita prorsus attemperauimus, ut in eo prætermisisse nihil uideamur, quod (si modò uelis) & assequi, & fideliter retinere non possis. Adiecimus quæ ad pietatis alimenta percipienda aliquãtulum collatura nobis uisa sunt. Ab eo enim exordiendum putauimus, quod Christianæ institutioni esset aptissimũ, & bonis mentibus utilissimũ: non aliò sanè spectantes, quàm ut tu, cæteriq; adolescentuli, iam inde à rudibus annis litterarum simul & pietatis uelut succos imbiberetis primos. Libellum tibi dicaui, quò tum industriam in te meam non perfunctoriè conferri declararem, qui meæ traditus es curæ ab ornatissimo præsule, & nullo laudum genere non deficiendo domino Viuariensi, abs quo ipsa mea hic studia tecum aluntur: tum uerò tibi uelut studij faces incenderem, ad rudimenta Christiano digna, qui tua potissimum causa me ad infima interim demittere grauatus non fuerim. Non dubium est quin in te culpa omnis hæsura sit, si, cùm nullum non mouerim lapidem, quo & in literis, & in syncera pietate proficeres, tu non pariter adnixus fueris, & huic studio in te meo, & præterea expectationi respõdere, quam non concitasti paruam, imitandæ Turnoniorum principum inclytæ nobilitatis. Erudiris Lutetiæ: nihil non suppeditat tibi ad istud

otium

otium beneficentißimus antiſtes dominus Viuarienſis: nec tibi deeſt præceptor, quem docti, & boni, non indoctum, nec malum, nec indiligentem cenſent. Quot igitur nominibus pudendum fuerit, ſi uacuus, & inanis in patriam redieris? Non enim cauſam tu unquam dices, quominus potueris officium facere: atque ad id inutile erat omne prætextum. Quare, mi Claudi, etiam atque etiam uide, ne, cùm ad optimam frugem abundè tibi ſuppetant omnia, ipſe tibi ſolus defuiſſe uidearis. Dominum Deum noſtrum IESVM *precor, ut ſpiritum ſanctum ſuum animo tuo inſtillet, qui te proueheat ſemper ad meliora proficientem, & purum ſeruet ab omnibus inquinamentis. E Coqueretio, pridie Calend. Ianuarij. Anno* M. D. XXIX.

AD CANDIDISSIMVM quenque Ludimagiſtrum Ioannis Pelliſſonis Condrienſis epiſtola.

AE uerißimum illud eſt, optime iuuentutis moderator, quod Terentianus ille Demea ſignificat: Si quid eſt, quod quomodo fiat, & adminiſtretur, plurimum referat, nunquam ad id curandum quenquam in bene ſubducta ratione eſſe, quin res, ætas, uſus, ſemper aliquid apportet noui, aliquid moneat, ut illa quæ ſcire credis, neſcias, & quæ tu putaris prima, in experiundo repudies. Hoc adeò ex hac re uenit in mentem mihi. Nam quæ Progymnaſmata in Grammaticen, ante ſeptem plus minus annos nomine meo ſum paſſus edi, horum omnino me quidem pœnitet: & peccaſſe fateor, qui tam multa non in loco cōgeſſerim. Nam cur hoc diſsimulē? Non (ſic me Deus amet) ita ſum, ut culpā meam prætexere hāc parte uelim, etiāſi maximè queā. Præſtitiſſem autem qualēcunque emendatorem, & ſuperflua illa, ac redundantia aut planè reſecuiſſem, aut utcunq; cohibuiſſem: niſi fortè ſperaſſem, ut breui perirent, uti digna erant. Hæc enim ſola cogitatio

usque obstitit, quò minus in id operam darem. Sed nunc tandem cùm uiderim latiùs in dies euulgari, impreßis toties exemplis Lugduni, ac demum Pictauis & Rhotomagi, iámque Lutetiæ accingentibus se ad id typographis: non amplius cessandum ratus, opus de integro reconcinnaui, quando eò iam id euaserat, ut in totum abolere non quirem. Bonas horas ferè perdidi, nisi quoad licuit, puerorum studijs inseruiui. Hoc enim eò feci libentiùs, quòd ne apud Parisiorum quidem Gymnasia, quorum est tanta per uniuersum orbem autoritas, inter erudiendum, formandúmque adolescentulos ad bonas literas, ab eo uitio cauetur ubique, in quod imprudens emittendis Progymnasmatis illis incurreram. Vt taceam interim, quod in multis ordinem, & rectum docendi rationem desideres, alicubi inepta pleraque deprehendas. Nam proteruntur quædam & Gallicè, & Latinè scripta Principia (sic enim uocant) quibus mea certè sententia insulsius, illepidiúsque nihil excogitari potest. Tum introductiones Grammaticales de constructione partium orationis, scilicet ex eadem fidelia. Vtraque indigna, quibus os tenerum pueri, balbúmque figuret præceptor probus, & discipulorum profectus cupiens. Adaggeruntur alijs alij Grammatici libri, & subinde mutantur: ut propè nesciant pueri, quid potißimum sequi, & tenere debeant. Imò ut clauus clauo truditur: ita memoria excidit, quod ex uno aliquo autore traditum est, simulátque diuersum, aut etiā idem, dum diuerso modo, ex altero instillatur. Proinde quî fiat obsecro, ut hac ratione solida pueris iaciantur fundamenta? Diceres unum hoc consilium esse magistris quibusdam, ut uagentur per omnes scriptores Grammaticos, uel in puerilibus regulis: ne citò emergere queat ætatula illa ad autorum acroamata, unde certior petitur & melior dicendi facultas: magno id quidem temporis dispendio, & ingeniorum onere, ac fatigatione. Meo iudicio (si quod tamen est) nihil æquè adolescentulos turbat, & eorum captum impedit, quàm multiplicia & uaria, ceu tenebras illis offundere. Ergo progymnasmata, seu potius Rudimenta in hanc nunc postremam formam redegi.

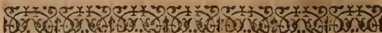
PRIMO, Quādo puerilis institutio statim à pietate proficisci debet, complexus sum uersiculis paraphrasim in Precationem Dominic

minicam, Salutationem Angelicam ad uirginem matrem nudã, Duodecim fidei, quos uocant articulos, paraphrasi etiam explicatos, Decalogi præcepta, Parænesim ad ueram pietatem: hæc seu prima ad Christianismum exercitamenta.

SECVNDO, *Quàm simplicißimè & breuißimè potui, præscripsi, quæ pueros oportet in numerato habere, & in promptu tanquam digitos. Et quasi uiam muniui ad institutiones Grammaticas Ioannis Despauterij. Sunt nudæ orationis partes cum suis accidentijs principalibus, omisso quicquid in Despauterianis libris continetur, ijs quos in Enchiridium contraxi: ne usquam remoraremur discendi cupidos, quò minus statim accederent ad primam illam partẽ Grammatices. Quorsum enim in nomine (ut reliqua omittam) adiecissem species deriuatiuorum (nam cæteras propriorum, appellatiuorum, satis erit, ni fallor, si uiderint prouectiores ubilibet) quorsum, inquam, de differentijs illis deriuatiuorum mentionem attulissem, cùm libro secundo Despauterius fusè tractarit de patronymicis, quarto de comparatione? præter quæ non uideo, quid negotij sit in alijs, si adsit bonus præceptor. Tum non est illic insistendum. Adsunt Laurentij Vallæ elegantiarum præcepta, in quibus multum operæ ponendum, interim dum puerum assuefacis ad optimorum autorum lectionem: & in primis, Terentij & Ciceronis. Eodem iudicio usus sum in uerbo, & cæteris orationis membris.*

TERTIVM LOCVM *sortitæ sunt præceptiunculæ illæ generales ad structuram Latini sermonis, quibus Syntaxim delineauimus, quo & sine negotio ad illam maiorem discendam literarum candidati adducerentur, & iam possent respondere de toto orationis Corpore, quid, cum quo, & cur sic, uel sic cohæreat: animaduerteréntque quot, & quæ uoces sentẽtiam absoluant, & quo pacto singula singulis respondeant in serie orationis. In hoc quoque feci, ut examen, seu diatribe accederet, ubi exigo à discipulo, ut totam periodum distinguat in membra, tum ordine prouocabula enumeret, quæ sententiam perficiant, pariter & rationem reddat de re quaq;, ut diximus. Quod dum facimus, simul & uiam indicamus, quam placuisse uideo Prisciano Grammaticorum facilè principi, & abs*

qua ne nunc quidem abhorrent exercitatissimi pædotribæ. De his o*mnibus quisquis es candidus puerilium studiorum formator, utêris iudicio tuo: & si non displicuerint, pueros, quibus hoc operæ dedimus, sines frui.* Omnino en*im in tua humanitate, & candore positum est, ut illi amplectantur quod ipsis elaborauimus.* Vale *æternum, & te totum studiosæ pubis usui impende.* Parisiis, è Coqueretio, Calend. Ianua. Anno. M. D. XXIX.

RVDIMENTA AD PIETATEM.

PARAPHRASIS DOMINICAE PRECATIONIS.

O PATER *omnipotens totius conditor orbis,*
Summum quod petimus nocte, diéque bonum:
Perdiderat quondam miseri nos culpa parentis,
Atque sibi seruos fecerat arte Satan:
Sed tamen unius meritis & munere CHRISTI,
Nos tua iam soboles, progeniésque sumus,
Ad tua (nec temerè) cœlestia regna uocamur,
Nec temerè noster diceris esse parens.
Diceris in cœlis habitare, quod omnia quamuis
Plena tui, fæcis nil tamen huius habes.
Immò terrenis nos subuehis undique rebus:
Cordáque nostra tuus spiritus intus alit.
Vnde animis aspiramus flagrantibus isthuc,
Et desiderio ducimur usque tui.
Si rursum geniti cœlo tibi fidimus uni,
Nostra precor clemens accipe uota pater.
Reddito nos tales, ut quisquis nouerit, inde

Cogatur nomen glorificare tuum.
Scilicet immaculata tuo sit uita fauore,
Nostra sit in rebus ménsque, animúsq; pijs,
Atq; tuam toto quæramus pectore laudem,
Si tua sit noster gloria sola scopus.
Adueniátq; illud florens, & amabile regnum,
Quod tremat ad uerbum uir, mulierq; tuum.
Nos rege, nos in te transforma: quæso, tuo sit
Spiritui noster spiritus unanimis.
Ac tua quod dictat, uel mandat sancta uoluntas,
Vt faciat, quisq; id curet amore tui.
Largire, in terra tibi mos pater alme geratur,
Non secus ac summi fit regione poli.
Inde salutiferis ac spiritualibus escis,
Quotidiéque sacro nos ale pane tuo.
Panis hic est sermo tuus, est & sacra synaxis:
Hinc fac pascamur: pòst dato quicquid opus:
Nostráque clementer nobis peccata remitte, ut
Qui nos offendunt, sponte damus ueniam.
Da cum fratre meo mihi sit concordia semper:
Nec quenquam offendam, condoleámque alijs.
Tota hæc innumeris agitatur uita periclis:
Nusquam tentator non struit insidias:
Aut ne tentari, aut certè nos ne sine uinci,
Hostilis nobis impetus esto bono.
Ni tua nos fœdo clementia seruet ab hoste,
Cernis, in æternum qui trahet exitium.
Nos ergo à technis illius tolle maligni,
Asseritóque tua pro bonitate pater.

SALVTATIO ANGELICA AD VIRGINEM MATREM.

VIRGO mater aue diuino numine plena,

Cœlica quam totam gratia delibuit.
Est Dominus tecum, cui sic te uirgo dedisti,
Vt sit dignatus filius esse tuus.
O felix una ante alias purissima uirgo:
Supra fœmineos tu benedicta choros:
Atque tui fructus uentris benedictus IESVS:
Felix uirgo tui mater es alma patris.
O felix uenter, felicia uiscera prorsum,
Queis summi templum contigit esse Dei.
O MARIA, æternam nobis orato salutem:
Chara Deo miseris tempus in omne faue.

SYMBOLI APOSTOLORVM PARAPHRASIS.

IN TE credo Pater, rerum cui summa potestas,
Qui sine principio es, qui sine fine Deus.
Omnium es & Deus, & dominus, moderator & autor:
In quo uno ipse meam spémque, fidémque loco.
Conditor es uastæ, parientísque omnia terræ,
Atque tuæ cœli sunt bonitatis opus,
Iussisti pelagus spatiosum cingeret orbem,
Ac passim dulces exorirentur aquæ.
Aëra fecisti, & flammis uelocibus ignem:
Omnia quæ nostro sunt elementa sólo.
Tu solo nutu propter nos cuncta creasti:
Sic nos ex omni tempore semper amas.
Vnum te colimus, nam te pendemus ab uno:
Ac tibi, quicunque est omnia debet homo.
Tu pater es noster, requies tu certa laborum:
Te penes est quicquid maximus orbis habet.
Si tu nos pateris desertos esse, perimus.
Tu uirtus unus, uita, salúsque hominum.
Nulla est humanis prorsum fiducia rebus:
In te uno nostram ponimus ergo fidem.

Hæc

Hæc syncera fides, pater optime, maxime, si quis
Si tibi committat credulitate pia.
In te igitur credo, & confido, certior eius
Omnis, quod famulis pollicitare tuis.
Inq; tuum natum credo constanter IESVM,
Aeternum, æqualem, consimilémque tibi.
Hunc hominem factum seruandis omnibus: atque
Hunc ego credo Deum de genitore Deo.
Confiteor CHRISTVM, *mundique agnosco monarcham,*
Omnia qui teneat sub ditione sua:
Qui sit diuino conceptus numine, natus
Intacta é MARIA *uirgine uerus homo:*
Quò nos æterno cœli donaret honore,
Purgatos uitijs, lethiferísque malis.
Quis memoret, quantos uoluit perferre labores!
Quàm nostra causa dura, & acerba pati!
Nostra lubens in se commissa recepit, & insons
Tanquam agnus, nobis cuncta ferenda tulit.
Heu toties cæsus, toties sua membra ferinis
Iudæis ultrò dilaceranda dedit.
Passus inauditam, Pilato iudice, mortem,
Adfixus sæuæ, probriferæq; cruci.
Vnde salutiferum per uulnera quinq; cruorem
Fudit, eo pacto crimina nostra luens.
Mortuus est nobis: etenim nos morte redemit:
Inq; nouo nobis conditus est tumulo.
Interea ut premeret Stygium uirtute tyrannum,
Iuit in infernas, Tartareásque domos.
Inde triumphator superas emersit ad auras,
Tertius ut primùm cepit adesse dies.
Coram discipulis tandem super æthera uectus,
Ascendit patriam, cælica regna, domum.
Et sedet ad patris dextram, & dominator Olympo:
Cunctaq; iure suo celsa uel ima regit.

 Idem

Idem olim ueniet rursum, quò iudicet omnes,
Siue erimus, seu nos fata fuisse uolent.
CREDO *in Spiritum sanctum, qui recreat aura*
Vitali firma pectora septa fide.
Et te sancta Dei credens Ecclesia, quicquid
Adstruis, ore lubens, cordeq; confiteor.
In te Christigenæ coëunt ceu corpus in unum,
Cuius IESVM *unum credimus esse caput.*
Hinc est sanctorum unanimis coniunctio, qua nos
Vt fratres unit spiritualis amor.
In te tum fateor, tum credo piacula solui:
Quicunq; ,ut par est, ad tua sacra uenit.
Postremò ut uitæ reddatur mortuus omnis,
Spero fore, inq; sua carne resurgat homo:
Ac deinceps uitam ducat sine fine perennem,
Et capiat factis præmia digna suis.

DECALOGI PRÆCEPTA.

Vnum agnosce Deum, Dominúmque, & amando uerere,
Inq; uno tua spes hæreat, atq; fides.
Ne temere iures: Domini irreuerenter habere
Nomen adorandum sit tibi relligio.
Sabbata sanctifica: CHRISTI *sine spiritus in te*
Regnet, & impurum desine carnis opus.
Ex animo patrem & matrem cole: qui tibi præsunt,
Subditus esto lubens, iúsque suum tribue.
Ne sis occisor: cuiquam male uelle caueto,
Néue nocens ullo sit tua lingua modo.
Ne mœchare, uoluptates fuge, castus es: atq;
Ex omni serua parte pudicitiam.
Viue labore tuo: fur ne sis usque caueto.
Frater eget: facito, quà potes, ipse iuues.
Candidus & dexter sis, uirtus maxima candor:

Mentire, aut falsum testificare nihil.
Munditiam cordis summam Deus ecce requirit,
Affectus discas ut resecare malos.
Ne captes nuptam, nec rem quam scis alienam:
Alterius quicquam concupiisse nefas.
Hæc meditanda decem summi præcepta Tonantis
Sunt nobis omni frater amice loco:
Vt piè, & ex animo seruemus, ubique studentes
Tota immortali mente placere Deo.

AD CHRISTIANVM TYRVNCVLVM.

Quà sit iter uirtutis, habe puer, idq; teneto,
Si tibi consultum rectius esse uelis.
Desudas multum, quandoque beatulus ut sis:
Sed tamen in totum proficis ipse nihil.
Danda opera in primis, simul hoc ardenter agendum,
Grata sit in cunctis ut tua uita Deo.
Huc enitentes Deus optimus adiuuat ultro:
Consequitúrque hominum non sine laude fauor.
Nil siquidem uel amabilius, uel pulchrius ipsa
Virtute: hæc pueros prouehit una bonos.
Ipse autem Domino placeas (mihi crede) licebit,
Atque inter magnos connumerêre uiros,
Semper alexicacum si tu conabere Christum
Omni ope, synceris moribus exprimere.
Huc igitur mellite puer contendito quæso,
Vt Christum spires, ut sapias, referas:
Hoc est, ut castus sis, purus & integer omni
Ex parte, interius mundus & exterius:
Ad communem usum factus, tractabilis: expers
Et fuci, atque doli, nescius inuidiæ.
Et mitis, patiensque malorum sis quoque simplex
In primis: gaudet simplicitate Deo.

Semper morigerère parentibus, atque magistris:
Semper & his præstes, quod potes obsequium.
Mundi contemptor, diuinis rebus inhærens,
Sed curis animo sordidulis uacuo.
Vt breuiter cœlo, mundóque probêre: ita demum
Diuino expressus munere CHRISTVS *erit.*
Optima quæque statim ac primò discenda, sed ut nil
Quàm CHRISTVM *studio sit didicisse prius.*
Quem nosse, est æterna beatáque uita. Tuum ergo
Omne fac ut semper spectet in hoc studium.
Litterulis incumbe bonis, amplectere linguas:
Peruius ut tandem sit tibi sermo Dei.
Præq; oculis CHRISTVM *consuescito semper habere,*
Scitaq; , seruari queis sine nemo queat.
Is felix, in quo rudibus grandescit ab annis
CHRISTVS, *& usque suo nomine cuncta regit.*
Hæc puer in summa, sanctæ ratio optima uitæ,
Quam seruando, Deo proximus esse potes.
Allectabit bonos famæ diffusus honestæ,
Hincq; Deo multi nomina sponte dabunt.

RVDIM

RVDIMENTA AD DECLINATIONES.

VOT *sunt partes orationis? Octo. Quæ?* Nomen, Pronomen, *Verbum, Participium, Præpositio, Aduerbium,* Interiectio, *&* Coniunctio.

NOMEN, *est quod declinatur per casus, & significat rem, non agere aliquid : Tout mot en Latin, qui signifie quelque chose quelle qu'elle soit, uisible ou inuisible : & ne signifie point faire aucune chose, mais signifie la chose quelle elle est, & comme elle se nomme. Nomen enim, rerum nomenclaturam continet, Le nom de toutes choses.*

PRONOMINA *sunt quindecim illa indubitata, adeoq; cognitu facilia, quoniam certo numero constent.*

VERBVM, *est quod declinatur per modos & tempora, sine casu, & significat agere aliquid: Tout mot qui signifie faire quelque chose, comme aimer, enseigner, lire, ouyr, &c.* Ex *actiuis facilè cognoscuntur paßiua.*

PARTICIPIVM, *est quod desinens in ans, ens, tus, xus, rus, dus, declinatione per omnia* Nomen, *significatione* Verbum, *à quo descendit, imitatur. Ce qui ressemble le nom adiectif, & est terminé en ans, ens, &c. & tousiours faut qu'il uienne du uerbe, & signifie comme le uerbe.*

PRÆPOSITIONES *extra compositionem usu receptæ non plures ferè sunt quinquaginta.*

ADVERBIVM, *quod significationem uerbi explanat, atque implet. Le mot en Latin, qui declare comme, quãd, ou combien de fois, &c. la chose est faite. Il escrit fort bien, scribit admodum bene: ces deux mots, admodum, & bene, monstrẽt comme, & en quelle maniere il escrit : pource sont ils aduerbes.*

INTER

INTERIECTIO, *uox incondita, qua significatur animi affectus: helas, & heu.*

CONIVNCTIONES *etiam breui gyro scepiri queunt, scilicet ad quinque solùm potestates redacta.*

Declinantur per numeros, casus, genera, partes orationis casuales, Nomen, Pronomen, Participium.

Numeri sunt duo, Singularis, & Pluralis.

Casus sex nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, & ablatiuus.

Quot sunt notæ generum apud Latinos? Tres. Quæ? Hic, hæc, hoc. Hic, cuius generis? Masculini. Hæc? Fœminini. Hoc? Neutri. Hic, & hæc? Communis. Hic & hæc & hoc? Omnis. Hic uel hæc? Incerti.

Cur non dixisti articulos nominum? Quia Latini deficiunt in uniuersum articulis præpositiuis.

Quis usus, quæ uis articuli præpositiui? Arguit & discernit genera & casus: at in sermone rem certam demonstrat.

In qua lingua hoc licet uidere? Græca præsertim, & Gallica. Ostende in Gallica: le, un, masculini generis. la, une, fœminini. le, un, neutri: ut, Le poëte, un homme. la femme, une pucelle. le temple, un banc.

Declína omnes órdine.

Masculino genere, Singulariter nominatiuo le, un. genitiuo du, d'un. datiuo a, au, à un. accusatiuo le, un. uocatiuo ô le. ablatiuo du, de, d'un, par, par le. pluraliter nominatiuo les. genitiuo des. datiuo aux. accusatiuo les. ablatiuo des, par, par les.

Fœminino genere, Singulariter nominatiuo la, une. genitiuo de la, d'une. datiuo à la, à une. accusatiuo la, une. uocatiuo, ô la. ablatiuo de la, d'une, par la, par une. pluraliter nominatiuo les. genitiuo des. datiuo aux. accusatiuo les. uocatiuo ô les. ablatiuo des, par les.

Neutro genere, singulariter nominatiuo le, un. genitiuo du, d'un. datiuo au, à un. accusatiuo le. uocatiuo ô le. ablatiuo du, de, par le, d'un. Pluraliter nominatiuo les. genitiuo des. datiuo aux. accusatiuo

tiuo le. uocatiuo ô les. ablatiuo des, par les, &c.

Declina poëta Gallicè. Singulariter nominatiuo le poëte. genitiuo du poëte. datiuo au poëte. accusatiuo le poëte. uocatiuo ô poëte, ô le poëte. ablatiuo du poëte, d'un poëte, par le poëte, si que le poëte. Et pluraliter nominatiuo les poëtes. genitiuo des poëtes. datiuo aux poëtes. accusatiuo les poëtes. uocatiuo ô poëtes, ô les poëtes. ablatiuo des poëtes, par les poëtes, si que les poëtes.

Cuius generis? Masculini. Quare? Quia ei præponitur articulus declinando, le. Ita de alijs. Sed iam ad formulas declinationum Latinarum.

PRIMA NOMINIS DECLINATIO.

PRIMA *declinatio habet quinque terminationes in nominatiuo singulari, a, as, e, es, & am.*

Singulariter nominatiuo hic poëta, genitiuo poëtæ, datiuo poëtæ, accusatiuo poëtam, uocatiuo ô poëta, ablatiuo à poëta. Et pluraliter nominatiuo hi poëtæ, genitiuo poëtarum, datiuo poëtis, accusatiuo poëtas, uocatiuo ô poëtæ, ablatiuo à poëtis. A

Singulariter nominatiuo Aeneas, genitiuo Aeneæ, datiuo Aeneæ, accusatiuo Aeneam, uel Aenean, uocatiuo ô Aenea, ablatiuo ab Aenea. Et pluraliter hi Aeneæ, genitiuo Aenearum, &c. AS

Singulariter nominatiuo hæc Calliope, genitiuo Calliopes, datiuo Calliopæ, accusatiuo Calliopen: uocatiuo ô Calliope, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ Calliopæ, genitiuo Calliopārum, &c. Vna ex nouem Musis. E

Singulariter nominatiuo hic Anchises, genitiuo Anchisæ, datiuo Anchisæ, accusatiuo Anchisen, uocatiuo ô Anchise, ablatiuo ab Anchise. Et pluraliter nominatiuo hi Anchisæ, genitiuo Anchisarum, &c. Pater Aeneæ. ES

Singulariter nominatiuo hic Adam, genitiuo Adæ, datiuo Adæ, accusatiuo Adam, uocatiuo ô Adam, ablatiuo ab Adam. Et pluraliter nominatiuo hi Adæ, genitiuo Adarum, &c. AM

SECVN

SECVNDA.

SECVNDA declinatio octo nominatiui desinentias cõplectitur, er, ir, ur, um, us, eus, on, & os.

ER Singulariter nominatiuo hic aper, genitiuo apri, datiuo apro, accusatiuo aprum, uocatiuo ô aper, ablatiuo ab apro. Et pluraliter nominat. hi apri, genitiuo aprorum uel aprûm, datiuo apris, accusatiuo apros, uocatiuo ô apri, ablatiuo ab apris. Sanglier.

IR Singulariter nominatiuo hic uir, genitiuo uiri, datiuo uiro, accusatiuo uirum, uocatiuo ô uir, ablatiuo à uiro. Et pluraliter nominatiuo hi uiri, genitiuo uirorum uel uirûm, datiuo uiris, accusatiuo uiros, uocatiuo ô uiri, ablatiuo à uiris.

VR Singulariter nominatiuo satur satura saturum, genitiuo saturi saturæ saturi, datiuo saturo saturæ saturo, accusatiuo saturum saturam saturum, uocatiuo ô satur satura saturum, ablatiuo à saturo satura saturo. Et pluraliter nominatiuo saturi saturæ satura, genitiuo saturorum saturarum saturorum, datiuo saturis, accusatiuo saturos saturas satura, uocatiuo ô saturi saturæ satura, ablatiuo à saturis. Saoul.

VM Singulariter nominatiuo hoc templum, genitiuo templi, datiuo templo, accusatiuo templum, uocatiuo ô templum, ablatiuo à templo. Et pluraliter nominatiuo hæc templa, genitiuo templorum, datiuo templis, accusatiuo templa, uocatiuo ô templa, ablatiuo à templis. Eglise.

VS Singulariter nominatiuo hic dominus, genitiuo domini, datiuo domino, accusatiuo dominum, uocatiuo ô domine, ablatiuo à domino. Et pluraliter nominatiuo hi domini, genitiuo dominorum, datiuo dominis, accusatiuo dominos, uocatiuo ô domini, ablatiuo à dominis Seigneur.

EVS Singulariter nominatiuo, hic Orpheus, genitiuo Orphi, Orphêi uel Orpheos, datiuo Orpheo, accusatiuo Orpheum, & Orpheon, & Orphea, uocatiuo ô Orpheu, ablatiuo ab Orpheo. Et pluraliter nominatiuo hi Orphei, genitiuo Orpheorum, &c. Poëtæ nomen.

Singulariter nominatiuo hoc Ilion, genitiuo Ilij, datiuo Ilio, ac- O N *cusatiuo Ilion, uocatiuo ô Ilion, ablatiuo ab Ilio.* Regis Troiæ Priami regia.

Singulariter nominatiuo hic logos, genitiuo logi, datiuo logo, O S *accusatiuo logon, uocatiuo ô loge, & logos, ablatiuo à logo.* Et *Pluraliter nominatiuo hi logi, genitiuo logorum uel logon, &c. id est, sermo.*

TERTIA.

TERTIA *declinatio innumeros ferè nominatiui singularis fines ambit.*

Singulariter nominatiuo hoc poëma, genitiuo poëmatis, uel poë- A *matos, datiuo poëmati, accusatiuo poëma, uocatiuo ô poëma, ablatiuo à poëmate.* Et *pluraliter nominatiuo hæc poëmata, genitiuo poëmatũ, uel poëmaton, datiuo poëmatis, uel poëmatibus, accusatiuo poëmata, uocatiuo ô poëmata, ablatiuo à poëmatis, uel poëmatibus.* Oeuure poëtique.

Singulariter nominatiuo hoc cubile, genitiuo cubilis, datiuo cu- B *bili, accusatiuo cubile, uocatiuo ô cubile, ablatiuo à cubili.* Et *pluraliter nominatiuo hæc cubilia, genitiuo cubilium, datiuo cubilibus, accusatiuo cubilia, uocatiuo ô cubilia, ablatiuo à cubilibus.* Lict.

Singulariter nominatiuo hic aquilo, genitiuo aquilonis, datiuo O *aquiloni, accusatiuo aquilonem, uocatiuo ô aquilo, ablatiuo ab aquilone.* Et *pluraliter nominatiuo hi aquilones, genitiuo aquilonum, datiuo aquilonibus, &c. uentus* Septentrionalis.

Singulariter nominatiuo hic ordo, genitiuo ordinis, datiuo ordini, accusatiuo ordinem, uocatiuo ô ordo, ablatiuo ab ordine. Et *pluraliter nominatiuo hi ordines, genitiuo ordinum, datiuo ordinibus, &c.* Ordre.

Singulariter nominatiuo hæc caro, genitiuo carnis, datiuo carni, &c. Et *pluraliter nominatiuo hæ carnes, genitiuo carnium, &c.* Chair.

Singulariter nominatiuo hæc Clio, genitiuo Clius, datiuo

Clio, accusatiuo Clio, uocatiuo ô Clio, ablatiuo à Clio. Nomen Musæ.

Singulariter nominatiuo hic Anio, genitiuo Anienis, datiuo Anieni, accusatiuo Anienem, uocatiuo ô Anio, ablatiuo ab Aniene. aut hic Anien, Anienis. Fluuius.

AC Singulariter nominatiuo hoc lac, genitiuo lactis, datiuo lacti, accusatiuo lac, uocatiuo ô lac, ablatiuo à lacte, sine plurali. Lait.

EC Singulariter nominatiuo hoc halec, genitiuo halecis, datiuo haleci, accusatiuo halec, uocatiuo ô halec, ablatiuo ab halece, sine plurali. aut hæc halec, halecis, haleci, halecem.

AL Singulariter nominatiuo hoc sal, genitiuo salis, datiuo sali, accusatiuo salem, uocatiuo ô sal, ablatiuo à sale. Et pluraliter sales, salibus, tantùm. Id est condimentum, Gallicè du sel, & dictum mordax.

Singulariter nominatiuo hoc animal, genitiuo animalis, datiuo animali, accusatiuo animal, uocatiuo ô animal, ablatiuo ab animali. Et pluraliter nominatiuo hæc animalia, genitiuo animalium, datiuo animalibus, accusatiuo animalia, &c. Chose animee.

EL Singulariter nominatiuo hic Daniel, Danielis, Danieli, Danielē.

Singulariter nominatiuo hoc fel, mel: genitiuo fellis, mellis: datiuo felli, melli, &c. sine plurali: sed mel habet mella. nota sunt.

IL Singulariter nominatiuo hic mugil, genitiuo mugilis, datiuo mugili, accusatiuo mugilem, uocatiuo ô mugil, ablatiuo à mugile. Et pluraliter nominatiuo hi mugiles, genitiuo mugilum, datiuo mugilibus, accusatiuo mugiles, &c. Poisson.

Singulariter nominatiuo hic & hæc uigil, genitiuo uigilis, datiuo uigili, accusatiuo uigilem, uocatiuo ô uigil, ablatiuo à uigile, uel uigili. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ uigiles, genitiuo uigilum, datiuo uigilibus, &c. Veillant.

OL Singulariter hic sol, solis, soli, solem, sol, sole. Et pluraliter hi soles, & solibus tantùm.

VL Singulariter nominatiuo hic consul, genitiuo consulis, datiuo consuli, accusatiuo consulem, uocatiuo ô consul, ablatiuo à consule. Et pluraliter nominatiuo hi consules, genitiuo consulum, datiuo

datiuo consulibus, &c. consul.

Singulariter nominatiuo hic Titan, genitiuo Titanis uel Titanos, A N
datiuo Titani, accusatiuo Titanem uel Titana, uocatiuo ô Titan,
ablatiuo à Titane. Et pluraliter nominatiuo hi Titanes, genitiuo Titanum, datiuo Titanibus, accusatiuo Titanes uel Titanas, uocatiuo ô Titanes, ablatiuo à Titanibus. Id est sol.

Singulariter nominatiuo hic ren, genitiuo renis, datiuo reni, ac- E N
cusatiuo renem, uocatiuo ô ren, ablatiuo à rene. Et pluraliter nominatiuo hi renes, genitiuo renum, datiuo renibus, accusatiuo renes, &c. Le rognon.

Singulariter nominatiuo hic pecten, genitiuo pectinis, datiuo pectini, accusatiuo pectinem, uocatiuo ô pecten, ablatiuo à pectine. Et pluraliter nominatiuo hi pectines, genitiuo pectinum, datiuo pectinibus, &c. Pigne.

Singulariter nominatino hic delphin, genitiuo delphinis uel del- I N
phinos, datiuo delphini, accusatiuo delphinem uel delphina, uocatiuo ô delphin, ablatiuo à delphine. Et pluraliter nominatiuo hi delphines, genitiuo delphinum, datiuo delphinibus, accusatiuo delphines uel delphinas, uocatiuo ô delphines, ablatiuo à delphinibus.

Singulariter nominatiuo hic Helicon, genitiuo Heliconis, datiuo O N
Heliconi, accusatiuo Heliconem uel Helicona, uocatiuo ô Helicon, ablatiuo ab Helicone. Et pluraliter nominatiuo Helicones, genitiuo Heliconum, datiuo Heliconibus, accusatiuo Helicones uel Heliconas, &c. Mont en Bœotie.

Singulariter nominatiuo hic Phaëthon, genitiuo Phaëthontis, O
datiuo Phaëthonti, accusatiuo Phaëtontem uel Phaëthonta, uocatiuo ô Phaëthon, ablatiuo à Phaëthonte. Et pluraliter nominatiuo hi Phaëthontes, genitiuo Phaëthontum, &c. Filz du Soleil.

Singulariter nominatiuo hic Cæsar, genitiuo Cæsaris, datiuo Cæ- A R
sari, accusatiuo Cæsarem, uocatiuo ô Cæsar, ablatiuo à Cæsare. Et pluraliter nominatiuo hi Cæsares, genitiuo Cæsarum, datiuo Cæsaribus, &c. Empereur.

Singulariter nominatiuo hoc calcar, genitiuo calcaris, datiuo calcari, accusatiuo calcar, uocatiuo ô calcar, ablatiuo à calcari. Et pluraliter nominatiuo hæc calcaria, genitiuo calcarium, datiuo calcaribus, accusatiuo calcaria, uocatiuo ô calcaria, ablatiuo à calcaribus. Esperon.

E R Singulariter nominatiuo hic anser, genitiuo anseris, datiuo anseri, accusatiuo anserem, uocatiuo ô anser, ablatiuo ab ansere. Et pluraliter nominatiuo hi anseres, genitiuo anserum, datiuo anseribus, &c. Oye.

Singulariter nominatiuo hic imber, genitiuo imbris, datiuo imbri, accusatiuo imbrem, uocatiuo ô imber, ablatiuo ab imbre, uel imbri. Et pluraliter nominatiuo hi imbres, genitiuo imbrium, datiuo imbribus, accusatiuo imbres, uel imbreis, &c. La pluye.

Singulariter nominatiuo hic pater, genitiuo patris, datiuo patri, accusatiuo patrem, uocatiuo ô pater, ablatiuo à patre. Et pluraliter nominatiuo hi patres, genitiuo patrum, datiuo patribus, &c.

Singulariter nominatiuo hic aër, genitiuo aëris, datiuo aëri, accusatiuo aërem uel aëra, uocatiuo ô aër, ablatiuo ab aëre. sine plurali. L'air.

Y R Singulariter nominatiuo hic & hæc martyr, genitiuo martyris uel martyros, datiuo martyri, accusatiuo martyrem uel martyra, uocatiuo ô martyr, ablatiuo à martyre. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ martyres, genitiuo martyrum, datiuo martyribus, accusatiuo martyres uel martyras, uocatiuo ô martyres, &c. Id est, testis.

O R Singulariter nominatiuo hic amor, genitiuo amoris, datiuo amori, accusatiuo amorem, uocatiuo ô amor, ablatiuo ab amore. Et pluraliter nominatiuo hi amores, genitiuo amorum, datiuo amoribus, &c. Amour.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc discolor, genitiuo discoloris, datiuo discolori, accusatiuo discolorem, & discolor, uocatiuo ô discolor, ablatiuo à discolore uel discolori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ discolores & hæc discoloria, genitiuo discolorum, datiuo discoloribus, accusatiuo discolores, uel discoloris, & discoloria,

discoloria, &c. De diuerses couleurs.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc memor, genitiuo memoris, datiuo memori, &c. Et *pluraliter hi & hæ memores, &c. sine neutro.*

Singulariter nominatiuo hic uultur, genitiuo uulturis, datiuo uulturi, accusatiuo uulturem, uocatiuo ô uultur, ablatiuo à uulture. Et *pluraliter nominatiuo hi uultures, genitiuo uulturum, datiuo uulturibus, &c.* Autour. V R

Singulariter nominatiuo hoc ebur, genitiuo eboris, &c. Et *pluraliter nominatiuo hæc ebora, eborum, &c.* Yuoire.

Singulariter nominatiuo hic mas, genitiuo maris, datiuo mari, accusatiuo marem, uocatiuo ô mas, ablatiuo à mare. Et *pluraliter nominatiuo hi mares, genitiuo marium, &c.* A S

Singulariter nominatiuo hic adamas, genitiuo adamantis, uel adamantos, datiuo adamanti, accusatiuo adamantem uel adamanta, uocatiuo ô adamas, ablatiuo ab adamante. Et *pluraliter nominatiuo hi adamantes, genitiuo adamantum, datiuo adamantibus, accusatiuo adamantes uel adamantas, &c.* Diamant.

Singulariter nominatiuo hæc ciuitas, genitiuo ciuitatis, &c. Et *pluraliter nominatiuo hæ ciuitates, genitiuo ciuitatium, uel ciuitatum, &c.* Cité.

Singulariter nominatiuo hæc lampas, genitiuo lampadis, uel lampados, datiuo lampadi, accusatiuo lampadem, uel lampada, uocatiuo ô lampas, ablatiuo à lampade. Et *pluraliter nominatiuo hæ lampades, genitiuo lampadum, datiuo lampadibus, accusatiuo lampades, uel lampadas.* Clarté.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc Arpinas, *genitiuo* Arpinatis, *datiuo* Arpinati, *accusatiuo* Arpinatem, *&* Arpinas, *uocatiuo ô* Arpinas, *ablatiuo ab* Arpinate, *uel* Arpinati. *Et pluraliter nominatiuo hi & hæ* Arpinates, *& hæc* Arpinatia, *genitiuo* Arpinatium, *uel* Arpinatum, *datiuo* Arpinatibus, *accusatiuo* Arpinates *uel* Arpinateis, *&* Arpinatia, *&c.* Qui est d'une uille d'Italie *nommee* Arpinum.

ES Singulariter nominatiuo hæc clades, genitiuo cladis, datiuo cladi, accusatiuo cladem, uocatiuo ô clades, ablatiuo à clade. Et pluraliter nominatiuo hæ clades, genitiuo cladium, datiuo cladibus, accusatiuo clades uel cladeis, &c. Occision.

Singulariter nominatiuo hic aries, genitiuo arietis, datiuo arieti, accusatiuo arietem, uocatiuo ô aries, ablatiuo ab ariete. Et pluraliter nominatiuo hi arietes, genitiuo arietum, datiuo arietibus, &c. Mouton.

Singulariter nominatiuo hic lebes, genitiuo lebetis uel lebetos, datiuo lebeti, accusatiuo lebetem uel lebeta, uocatiuo ô lebes, ablatiuo à lebete. Et pluraliter nominatiuo hi lebetes, genitiuo lebetum, datiuo lebetibus, accusatiuo lebetes uel lebetas, &c. Chauderon.

Singulariter nominatiuo hic Chremes, genitiuo Chremis, Chremetis, uel Chremetos, datiuo Chremi, uel Chremeti, accusatiuo Chremen, Chremetem, uel Chremeta, uocatiuo ô Chremes, uel Chreme, ablatiuo à Chreme, uel Chremete. Et pluraliter nominatiuo hi Chremes, uel Chremetes, genitiuo Chremium, uel Chremetum, &c. Nomen uiri.

Singulariter nominatiuo hic gurges, gurgitis, &c. Et pluraliter hi gurgites, gurgitum, &c. Gouffre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc præses, genitiuo præsidis, datiuo præsidi, accusatiuo præsidem, uocatiuo ô præses, ablatiuo à præside. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ præsides, genitiuo præsidum, datiuo præsidibus, &c. President.

Singulariter hæc apes uel apis, apis, api, apem ô apes uel apis, ab ape. Et pluraliter hæ apes, apum, apibus, &c. Mouche à miel.

IS Singulariter nominatiuo hic orbis, genitiuo orbis, datiuo orbi, accusatiuo orbem, uocatiuo ô orbis, ablatiuo ab orbe. Et pluraliter nominatiuo hi orbes, genitiuo orbium, datiuo orbibus, accusatiuo orbes uel orbeis, &c. Choseronde.

Singulariter nominatiuo hic panis, genitiuo panis, datiuo pani, accusatiuo panem, uocatiuo ô panis, ablatiuo à pane. Et pluraliter nominatiuo hi panes, genitiuo panum, datiuo panibus, &c. Pain.

Singulariter hic molaris, genitiuo molaris, datiuo molari, accusatiuo molarem, uocatiuo ô molaris, ablatiuo à molari. Et pluraliter nominatiuo hi molares, genitiuo molarium, datiuo molaribus, accusatiuo molares, &c. Dent machcliere.

Singulariter nominatiuo hic amnis, genitiuo amnis, datiuo amni, accusatiuo amnem, uocatiuo ô amnis, ablatiuo ab amne uel amni. Et pluraliter nominatiuo hi amnes, genitiuo amnium, datiuo amnibus, accusatiuo amnes uel amneis, &c. Riuiere.

Singulariter nominatiuo hic Araris, genitiuo Araris, datiuo Arari, accusatiuo Ararim, uocatiuo ô Araris, ablatiuo ab Arari. La riuiere de Saone.

Singulariter nominatiuo hic Tybris, genitiuo Tybridis uel Tybridos, datiuo Tybridi, accusatiuo Tybrim uel Tybrin, uocatiuo ô Tybri, ablatiuo à Tybri. Fleuue, le Tybre.

Singulariter nominatiuo hic Alexis, genitiuo Alexidis uel Alexidos, datiuo Alexidi, accusatiuo Alexim uel Alexin, uocatiuo ô Alexi, ablatiuo ab Alexi uel Alexide. Et pluraliter nominatiuo hi Alexides, genitiuo Alexidum, datiuo Alexidibus, accusatiuo Alexides uel Alexidas, &c. Nomen uiri.

Singulariter nominatiuo hic Paris, genitiuo Paris, Paridis, uel Paridos, datiuo Pari, uel Paridi, accusatiuo Parim, uel Parin, Paridem, uel Parida, uocatiuo ô Paris, uel Pari, ablatiuo à Pari, uel Paride. Nomen uiri.

Singulariter nominatiuo hic Simois, genitiuo Simoëntis, uel Simoëntos, datiuo Simoënti, accusatiuo Simoëntem, uel Simoënta, uocatiuo ô Simois, ablatiuo à Simoënte. Fleuue de Troye.

Singulariter nominatiuo hæc febris, genitiuo febris, datiuo febri, accusatiuo febrem uel febrim, uocatiuo ô febris, ablatiuo à febre uel febri. Et pluraliter hæ febres, genitiuo febrium, datiuo febribus, accusatiuo febres uel febreis, &c. Fieure.

Singulariter nominatiuo hæc syrtis, genitiuo syrtidis uel syrtidos, datiuo syrtidi, accusatiuo syrtim uel syrtin, uocatiuo ô syrti, ablatiuo à syrti. Et pluraliter nominatiuo hæ syrtes, genitiuo

syrtium, datiuo syrtibus, accusatiuo syrtes, uel syrteis, &c. Lieu en la mer perilleux.

Singulariter *nominatiuo hæc tigris, genitiuo tigridis, uel tigridos, datiuo tigri, uel tigridi, accusatiuo tigrim, uocatiuo ô tigris, ablatiuo à tigri, uel tigride.* Et *pluraliter nominatiuo hæ tigres uel tigrides, genitiuo tigrium, uel tigridum, &c.* Animal.

Singulariter *nominatiuo hæc syntaxis, genitiuo syntaxis, uel syntaxeos, datiuo syntaxi, accusatiuo syntaxin, uel syntaxim, uocatiuo ô syntaxis, uel syntaxi, ablatiuo à syntaxi.* Et *pluraliter nominatiuo hæ syntaxes, genitiuo syntaxium, uel syntaxeon, &c.* Id est, *constructio.*

OS Singulariter *nominatiuo hic flos, genitiuo floris, datiuo flori, accusatiuo florem: uocatiuo ô flos, ablatiuo à flore.* Et *pluraliter nominatiuo hi flores, genitiuo florum, datiuo floribus, &c.* Fleur.

Singulariter *nominatiuo hic & hæc sacerdos, genitiuo sacerdotis, datiuo sacerdoti, accusatiuo sacerdotem, uocatiuo ô sacerdos, ablatiuo à sacerdote.* Et *Pluraliter nominatiuo hi & hæ sacerdotes, genitiuo sacerdotum, datiuo sacerdotibus, &c.*

Singulariter *nominatiuo hic heros, genitiuo herois, uel heroos, datiuo heroi, accusatiuo heroëm, uel heroa, uocatiuo ô heros, ablatiuo ab heroë.* Et *pluraliter nominatiuo hi heroës, genitiuo heroũ, datiuo heroibus, accusatiuo heroës, uel heroas, &c.* Homme uaillant, *& digne qu'on parle de luy à iamais.*

Singulariter *nominatiuo hoc os, genitiuo oris, uel oßis, datiuo ori, uel oßi, accusatiuo os, uocatiuo ô os, ablatiuo ab ore, uel osse.* Et *pluraliter nominatiuo hæc ora, uel ossa, genitiuo orium, uel oßium, datiuo oßibus, &c.* Os oris, bouche: os oßis, os.

Singulariter *nominatiuo hic & hæc bos, genitiuo bouis, datiuo boui, accusatiuo bouem, uocatiuo ô bos, ablatiuo à boue.* Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ boues, genitiuo boum, datiuo bobus, uel bubus, &c.*

VS Singulariter *nominatiuo hic mus, genitiuo muris, datiuo muri, accusatiuo murem, uocatiuo ô mus, ablatiuo à mure.* Et *pluraliter*

liter nominatiuo hi mures, genitiuo murium, datiuo muribus, accusatiuo mures, uel mureis. Rat, *souris.*

Singulariter nominatiuo hic Oedipus, *genitiuo* Oedipodis, *uel* Oedipodos, *datiuo* Oedipodi, *accusatiuo* Oedipodem, *uel* Oedipoda, *uocatiuo ô* Oedipu, *ablatiuo ab* Oedipode. *Et pluraliter nominatiuo hi* Oedipodes, *genitiuo* Oedipodum, *datiuo* Oedipodibus, *accusatiuo* Oedipodes, *uel* Oedipodas, *&c.*

Singulariter nominatiuo hæc palus, genitiuo paludis, datiuo paludi, accusatiuo paludem, uocatiuo ô palus, ablatiuo à palude. Et pluraliter nominatiuo hæ paludes, genitiuo paludum, &c. Marest, *& boue.*

Singulariter nominatiuo hæc uirtus, genitiuo uirtutis, datiuo uirtuti, accusatiuo uirtutem, uocatiuo ô uirtus, ablatiuo à uirtute. Et pluraliter nominatiuo hæ uirtutes, genitiuo uirtutum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Venus, *genitiuo* Veneris, *datiuo* Veneri, *accusatiuo* Venerem, *uocatiuo ô* Venus, *ablatiuo à* Venere. *Et pluraliter nominatiuo hæ* Veneres, *genitiuo* Venerum, *&c.*

Hic *& hæc sus, suis: hi & hæ sues, suum, &c.*

Singulariter nominatiuo hæc Amathus, *genitiuo* Amathuntis, *uel* Amathuntos, *datiuo* Amathunti, *accusatiuo* Amathuntem, *uel* Amathunta, *uocatiuo ô* Amathus, *ablatiuo ab* Amathunte. *Cité de Cypre.*

Singulariter nominatiuo hoc crus, genitiuo cruris, datiuo cruri, accusatiuo crus, uocatiuo ô crus, ablatiuo à crure. Et pluraliter nominatiuo hæc crura: genitiuo crurum, &c. Hoc *ius, iuris: hæc iura, iurium, &c.*

Singulariter nominatiuo hoc tempus, genitiuo temporis, datiuo tempori, accusatiuo tempus, uocatiuo ô tempus, ablatiuo à tempore. Et pluraliter nominatiuo hæc tempora, genitiuo temporum, datiuo temporibus, &c.

Singulariter nominatiuo hic præs, genitiuo prædis, datiuo prædi, accusatiuo prædẽ, uocatiuo ô præs, ablatiuo à præde. Et pluraliter prædes, genitiuo prædum, datiuo prædibus, &c. Pleige, *fiance.*

Hoc æs, æris, æri, æs, ab ære: æra tantùm.

AVS Singulariter nominatiuo hæc laus, genitiuo laudis, datiuo laudi, accusatiuo laudem, uocatiuo ô laus, ablatiuo à laude. Et pluraliter nominatiuo hæ laudes, genitiuo laudum, &c.

ABS Singulariter nominatiuo hic Arabs, genitiuo Arabis, datiuo Arabi, accusatiuo Arabem, uocatiuo ô Arabs, ablatiuo ab Arabe. Et pluraliter nominatiuo hi Arabes, genitiuo Arabum, datiuo Arabibus, &c. homme d'Arabie.

EBS Singulariter nominatiuo hæc plebs, genitiuo plebis, datiuo plebi, accusatiuo plebem, uocatiuo ô plebs, ablatiuo à plebe, sine plurali. Vilior pars populi.

IBS Singulariter nominatiuo hic libs, genitiuo libis, datiuo libi, accusatiuo libem, uocatiuo ô libs, ablatiuo à libe. Et pluraliter nominatiuo hi libes, genitiuo libium, datiuo libibus, &c. Vent d'Afrique.

OBS Singulariter nominatiuo hæc scobs, genitiuo scobis, datiuo scobi, accusatiuo scobem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ scobes, genitiuo scobium, &c. Minutissimum quiddam cadens forando uel secando: comme de Bresil.

VRBS Singulariter nominatiuo hæc urbs, genitiuo urbis, datiuo urbi, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ urbes, genitiuo urbium, datiuo urbibus, accusatiuo urbes uel urbeis, &c. Lieu clos de murs.

VLS Singulariter nominatiuo hæc puls, genitiuo pultis, datiuo pulti, accusatiuo pultem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ pultes, genitiuo pultium, datiuo pultibus, accusatiuo pultes uel pulteis, &c. Cibus quidam.

EMS Singulariter nominatiuo hæc hyems, genitiuo hyemis, datiuo hyemi, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ hyemes, genitiuo hyemum, datiuo hyemibus, accusatiuo hyemes, &c. Hyuer.

ANS Singulariter nominatiuo hic quadrans, genitiuo quadrantis, datiuo quadranti, accusatiuo quadrantem, uocatiuo ô quadrans, ablatiuo à quadrante. Et pluraliter nominatiuo hi quadrantes, genitiuo quadrantium uel quadrantum, datiuo quadrantibus, accusatiuo quadrantes uel quadranteis, &c. Le poix de trois onces.

Singulariter nominatiuo hic & hæc parens, genitiuo parentis, datiuo parenti, accusatiuo parentem, uocatiuo ô parens, ablatiuo à parente. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ parentes, genitiuo parentum, datiuo parentibus, accusatiuo parentes, &c. Pere, & mere. ENS

Singulariter nominatiuo hic Tiryns, genitiuo Tirynthis uel Tiryntos, datiuo Tirynti, accusatiuo Tiryntem uel Tirynta, uocatiuo ô Tiryns, ablatiuo à Tirynte. Sic pro fluuio: sed pro urbe, est fœmininum. YNS

Singulariter nominatiuo hic fons, genitiuo fontis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi fontes, genitiuo fontium, &c. Fontaine. ONS

Singulariter nominatiuo hic Aruns, genitiuo Aruntis, datiuo Arunti, accusatiuo Aruntem, &c. Proprium hominis. VNS

Singulariter nominatiuo Lelaps, genitiuo Lelapis, datiuo Lelapi, accusatiuo Lelapem uel Lelapa, uocatiuo ô Lelaps, ablatiuo à Lelape. Et pluraliter nominatiuo hi Lelapes, genitiuo Lelapum, datiuo Lelapibus, accusatiuo Lelapes uel Lelapas. Nom de chien, apud Ouidium. APS

Singulariter nominatiuo hic & hæc municeps, genitiuo municipis, datiuo municipi, &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ municipes, genitiuo municipum, &c. Citoyen. EPS

Singulariter nominatiuo hæc stips, genitiuo stipis, datiuo stipi, accusatiuo stipem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ stipes, genitiuo stipium, &c. Denier. IPS

Singulariter nominatiuo hic cyclops, genitiuo cyclopis, datiuo cyclopi, accusatiuo cyclopem uel cyclopa, &c. Et pluraliter nominatiuo hi cyclopes, genitiuo cyclopum, datiuo cyclopibus, accusatiuo cyclopes, uel cyclopas. Gigas unoculus. OPS

Stirps, stirpis, &c. stirpes, stirpium, stirpibus, &c. Progenies. Pro trunco, incerti generis est. ARPS

Singulariter nominatiuo hæc pars, genitiuo partis, datiuo parti, accusatiuo partem, uocatiuo ô pars, ablatiuo à parte. Et pluraliter nominatiuo hæ partes, genitiuo partium, datiuo partibus, &c. Partie. ARS

ERS *Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc solers, genitiuo solertis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ solertes, & hæc solertia, genitiuo solertium.* Ingenieux.

ORS *Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc concors, genitiuo concordis, datiuo concordi, accusatiuo concordem, & concors, uocatiuo ô concors, ablatiuo à concorde, uel concordi. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ concordes, & hæc concordia, genitiuo concordium, &c.* Concordant.

AX *Singulariter nominatiuo hic thorax, genitiuo thoracis, datiuo thoraci, accusatiuo thoracem, uel thoraca, uocatiuo ô thorax, ablatiuo à thorace. Et pluraliter nominatiuo hi thoraces, genitiuo thoracum, datiuo thoracibus, accusatiuo thoraces, uel thoracas, &c.* Poictrine, & cuirasse.

EX *Singulariter nominatiuo hic ueruex, genitiuo uerucis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi uerueces, genitiuo ueruecum, &c. Mouton chastré.*

Singulariter nominatiuo hic apex, genitiuo apicis, datiuo apici, accusatiuo apicem, &c. Et pluraliter nominatiuo hi apices, genitiuo apicum, datiuo apicibus, &c. Le sommet de quelque chose.

IX *Singulariter nominatiuo hic fornix, genitiuo fornicis, datiuo fornici, &c. Et pluraliter nominatiuo hi fornices, genitiuo fornicum, datiuo fornicibus, &c.* L'Arc de la porte, ou de la uoute.

OX *Singulariter nominatiuo hæc uox, genit. uocis, datiuo uoci, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ uoces, genitiuo uocum, &c.* Voix.

VX *Singulariter nominatiuo hæc nux, genitiuo nucis, datiuo nuci, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ nuces, genitiuo nucum, & c.* Tout fruit ayant l'escorce dure.

ALX *Singulariter nominatiuo hæc falx, genitiuo falcis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ falces, genitiuo falcium, &c.* Faucille.

ANX *Singulariter nominatiuo hæc lanx, genitiuo lancis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ lances, genitiuo lancium, &c.* Escuelle large & ronde.

Hæc Phalanx, phalangis, seu phalãgos. Cõpagnie de gend'armes.

Singu

Singulariter nominatiuo hæc sphinx, genitiuo sphingis, uel sphingos, datiuo sphingi, accusatiuo sphingem, sphinga, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ sphinges, genitiuo sphingium, datiuo sphingibus, accusatiuo sphinges, uel sphingas. Est quoddam monstrum. INX

Singulariter nominatiuo hic quincunx, genitiuo quincuncis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi quincunces, genitiuo quincuncium, &c. Le poix de cinq onces. VNX

Singulariter nominatiuo hic & hæc coniunx, genitiuo coniugis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ coniuges, genitiuo coniugum, &c. Le mary, & la femme.

Singulariter nominatiuo hæc arx, genitiuo arcis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ arces, genitiuo arcium, accusatiuo arces, uel arceis, &c. Chasteau, & forteresse. ARX

Singulariter nominatiuo hæc merx, genitiuo mercis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ merces, genitiuo mercium, &c. Marchandise. ERX

ADIECTIVORVM INFLEXVS.

Adiectiua nomina aut sunt primæ & secundæ declinationis, aut sunt tertiæ: quia per quartam, & quintam, nullum adiectiuum declinatur. Quæ sunt primæ & secundæ declinationis, declinantur per tres diuersas uoces, absque notis generum: & primam positionem mittunt in us, uel in er: ut,

Singulariter nominatiuo bonus bona bonum, genitiuo boni bonæ boni, datiuo bono bonæ bono, accusatiuo bonum bonam bonum, uocatiuo ô bone bona bonum, ablatiuo à bono bona bono. Et pluraliter nominatiuo boni bonæ bona, genitiuo bonorum bonarum bonorum, datiuo bonis, accusatiuo bonos bonas bona, uocatiuo ô boni bonæ bona, ablatiuo à bonis.

Singulariter nominatiuo tener tenera tenerum, genitiuo teneri teneræ teneri, datiuo tenero teneræ tenero, accusatiuo tenerum teneram tenerum, uocatiuo ô tener tenera tenerum, ablatiuo à tenero tenera tenero. Et pluraliter nominatiuo teneri teneræ tenera, genitiuo tenerorum tenerarum tenerorum, datiuo teneris. accusat.

teneros teneras tenera, uocatiuo ô teneri teneræ tenera, ablatiuo à teneris.

Adiectiua tertiæ declinationis tribus modis uariantur. Primò per tres notas generis, & unam terminationem: ut hic & hæc & hoc prudens. Secundò per tres notas generis, & duas desinentias: ut hic & hæc breuis, & hoc breue. Tertiò per tres notas generis, & tres positiones: ut hic acer, hæc acris, & hoc acre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc elegãs, genitiuo elegantis, datiuo eleganti, accusatiuo elegantem, & elegans, uocatiuo ô elegans, ablatiuo ab elegante uel eleganti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ elegantes, & hæc elegantia, genitiuo elegantium uel elegantum, datiuo elegantibus, accusatiuo elegantes uel eleganteis, & elegantia, uocatiuo ô elegantes, & elegantia, ablatiuo ab elegantibus. Beau, ioly, coint.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc fœlix, genitiuo fœlicis, datiuo fœlici, accusatiuo fœlicem, & fœlix, uocatiuo ô fœlix, ablatiuo à fœlice uel fœlici. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ fœlices, & hæc fœlicia, genitiuo fœlicium, datiuo fœlicibus, accusatiuo fœlices uel fœliceis, & fœlicia, uocatiuo ô fœlices, & fœlicia, ablatiuo à fœlicibus. Heureux, riche.

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuis, & hoc breue, genitiuo breuis, datiuo breui, accusatiuo breuem, & breue, uocatiuo ô breuis, & breue, ablatiuo à breui. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breues, & hæc breuia, genitiuo breuium, datiuo breuibus, accusatiuo breues uel breueis, & breuia, uocatiuo ô breues, & breuia, ablatiuo à breuibus. Brief.

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuior, & hoc breuius, genitiuo breuioris, datiuo breuiori, accusatiuo breuiorem, & breuius, uocatiuo ô breuior, & breuius, ablatiuo à breuiore uel breuiori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breuiores, & hæc breuiora, genitiuo breuiorum, datiuo breuioribus, accusatiuo breuiores, & breuiora, uocatiuo ô breuiores, & breuiora, ablatiuo à breuioribus.

Breuis breuior breuißimus, breuis breuior breuißima, breue breuius breuißimum, breuis breuioris breuißimi, &c. Bonus melior optimus, bona melior optima, bonum melius optimum. Et in aduerbio, Benè melius optimè. Malus peior peßimus, mala peior peßima, malum peius peßimum. Et in aduerbio, Malè peius peßimè. Pius, magis pius, pijßimus: pia, magis pia, pijßima: pium, magis pium, pijßimum. Et in aduerbio, piè, magis piè, pijßimè.

Singulariter nominatiuo hic acer, hæc acris, & hoc acre, genitiuo acris, datiuo acri, accusatiuo acrem & acre, uocatiuo ô acer, acris, & acre, ablatiuo ab acri. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ acres, & hæc acria, genitiuo acrium, datiuo acribus, accusatiuo acres uel acreis, & acria, uocatiuo ô acres, & acria, ablatiuo ab acribus. Fort, & uaillant.

QVARTA DECLINATIO NOMINIS.

QVARTA declinatio nominis, duos singularis nominatiui positus habet, VS & V.

Singulariter nominatiuo hic sensus, genitiuo sensus, datiuo sensui, accusatiuo sensum, uocatiuo ô sensus, ablatiuo à sensu. Et pluraliter nominatiuo hi sensus, genitiuo sensuum, datiuo sensibus, accusatiuo sensus, uocatiuo ô sensus, ablatiuo à sensibus. Sens. VS

Singulariter nominatiuo hic artus, genitiuo artus, datiuo artui, accusatiuo artum, &c. Et pluraliter nominatiuo hi artus, genitiuo artuum, datiuo artubus, accusatiuo artus, uocatiuo ô artus, ablatiuo ab artubus. id est, membrum.

Singulariter nominatiuo hic IESVS, genitiuo IESV, datiuo IESV, accusatiuo IESVM, uocatiuo ô IESV, ablatiuo ab IESV.

Singulariter nominatiuo hoc cornu, genitiuo cornu, datiuo cornu, accusatiuo cornu, uocatiuo ô cornu, ablatiuo à cornu. Et pluraliter nominatiuo hæc cornua, genitiuo cornuum, datiuo cornibus, accusatiuo cornua, uocatiuo ô cornua, ablatiuo à cornibus. Corne. V

QVINTA DECLINATIO.

QVINTA *declinatio unius tantùm exitus est in nominatiuo singulari, quæ est* ES.

ES *Singulariter nominatiuo hæc acies, genitiuo aciei, datiuo aciei, accusatiuo aciem, uocatiuo ô acies, ablatiuo ab acie. Et pluraliter nominatiuo hæ acies, genitiuo acierum, datiuo aciebus, accusatiuo acies, uocatiuo ô acies, ablatiuo ab aciebus. Le taillant.*

Singulariter nominatiuo hic uel hæc dies, genitiuo diei, datiuo diei, accusatiuo diem, uocatiuo ô dies, ablatiuo à die. Et pluraliter nominatiuo hi dies, genitiuo dierum, datiuo diebus, accusatiuo dies, uocatiuo ô dies, ablatiuo à diebus. Sic, hic meridies.

Declinâtus áliquot nóminum irregulárium.

Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo domi uel domus, datiuo domui, accusatiuo domum, uocatiuo ô domus, ablatiuo à domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo domorum, uel domuum, datiuo domibus, accusatiuo domos, uocatiuo ô domus, ablatiuo à domibus.

Singulariter nominatiuo hæc ficus, genitiuo fici uel ficus, &c. pro arbore. Pro fructu, hæc ficus, fici, uel ficus: aut hic ficus, fici, fico, &c. Pro morbo, hic ficus, fici, fico, &c.

Pluraliter nominatiuo duo duæ duo, genitiuo duorum uel duûm duarum duorum uel duûm, datiuo duobus duabus duobus, accusatiuo duos uel duo duas duo, uocatiuo ô duo duæ duo, ablatiuo à duobus duabus duobus. Sic ambo: sed sine syncopa in genitiuo.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ tres, & hæc tria, genitiuo triū, datiuo tribus, accusatiuo tres & tria, uocatiuo ô tres & tria, ablatiuo à tribus.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ & hæc quatuor, genitiuo quatuor, datiuo quatuor, &c. aptotum est. Item à quatuor usque ad centum numeralia omnia omnis generis sunt, & pluralis numeri, & indeclinabilia.

Singulariter nominatiuo hoc plus, genitiuo pluris, datiuo caret, accusatiuo plus, uocatiuo ô plus, ablatiuo à pluri. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ plures, & hæc plura uel pluria, genitiuo plurium, datiuo pluribus, accusatiuo plures uel pluris, & plura uel pluria, uocatiuo ô plures, & plura uel pluria, ablatiuo à pluribus.*

PRIMA INFLEXIO PRONOMINIS.

P*Rimæ inflexionis tria tantùm sunt pronomina: ego, tu, sui.*

Singulariter nominatiuo Ego, *genitiuo mei uel mis, datiuo mihi, accusatiuo me, ablatiuo à me.* Et *pluraliter nominatiuo nos, genitiuo nostrum uel nostri, datiuo nobis, accusatiuo nos, uocatiuo ô nos, ablatiuo à nobis.*

Singulariter nominatiuo Tu, *genitiuo tui uel tis, datiuo tibi, accusatiuo te, uocatiuo ô tu, ablatiuo à te.* Et *pluraliter nominatiuo uos, genitiuo uestrum uel uestri, datiuo uobis, accusatiuo uos, uocatiuo ô uos, ablatiuo à uobis.*

Singulariter genitiuo Sui *uel sis, datiuo sibi, accusatiuo se, ablatiuo à se.* Et *pluraliter similiter.*

SECVNDA PRONOMINIS VARIATIO.

S*Ecundæ declinationis quinque sunt pronomina, ille, ipse, iste, hic, & is.*

Singulariter nominatiuo Ille *illa illud, genitiuo illius, datiuo illi, accusatiuo illum illam illud, ablatiuo ab illo illa illo.* Et *pluraliter nominatiuo illi illæ illa, genitiuo illorum illarum illorum, datiuo illis, accusatiuo illos illas illa, ablatiuo ab illis.*

Singulariter nominatiuo ipse ipsa ipsum, genitiuo ipsius, datiuo ipsi, accusatiuo ipsum ipsam ipsum, ablatiuo ab ipso ipsa ipso. Et *pluraliter nominatiuo ipsi ipsæ ipsa, genitiuo ipsorum ipsarum ipsorũ, datiuo ipsis, accusatiuo ipsos ipsas ipsa, ablatiuo ab ipsis.*

Singulariter nominatiuo Iste *ista istud, genitiuo istius, datiuo isti, accusatiuo istum istam istud, ablatiuo ab isto ista isto.* Et *pluraliter nominatiuo isti istæ ista, genitiuo istorum istarum istorum, datiuo istis, accusatiuo istos istas ista, ablatiuo ab istis.*

Singulariter nominatiuo, Hic *hæc hoc, genitiuo huius, datiuo*

huic, accuſatiuo hunc hãc hoc, ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et *pluraliter nominatiuo hi hæ hæc, genitiuo horum harum horum, datiuo his, accuſatiuo hos has hæc, ablatiuo ab his.*

Singulariter nominatiuo, Is *ea id, genitiuo eius, datiuo ei, accuſatiuo eum eam id, ablatiuo ab eo ea eo.* Et *pluraliter nominatiuo ei uel ij eæ ea, genitiuo eorum earum eorum, datiuo eis uel ijs, accuſatiuo eos eas ea, ablatiuo ab eis uel ijs.*

Nominatiuo per ſecundam declinationem pronominis inclinata, ſunt, unus, ullus, uter, nullus, ſolus, alter, totus, alius, & quis, cum compoſitis.

Singulariter nominatiuo, Vnus *una unum, genitiuo unius, datiuo uni, accuſatiuo unum unam unum, uocatiuo ô une una unum, ablatiuo ab uno una uno.* Et *pluraliter nominatiuo uni unæ una, genitiuo unorum unarum unorum, datiuo unis, accuſatiuo unos unas una, uocatiuo ô uni unæ una, ablatiuo ab unis.*

Sic totus, ſolus, & reliqua, niſi quòd uocatiuo carent. Et *alius, quod aliud habet in neutro genere, & alij in datiuo.*

Singulariter nominatiuo, Quis *uel qui, quæ uel qua, quod uel quid, genitiuo cuius, datiuo cui, accuſatiuo quem quam quod uel quid, ablatiuo à quo uel à qui, à qua uel à qui, à quo uel à qui.* Et *pluraliter nominatiuo qui quæ quæ uel qua, genitiuo quorum quarum quorum, datiuo queis uel quibus, accuſatiuo quos quas quæ uel qua, ablatiuo à queis uel à quibus.*

Compóſita à quis & qui.

Singulariter nominatiuo, ecquis ecqua ecquod uel ecquid, genitiuo eccuius, datiuo eccui, accuſatiuo ecquem ecquam ecquod uel ecquid, ablatiuo ab ecquo ecqua ecquo. Et *pluraliter nominatiuo ecqui ecquæ ecqua, &c.*

Sic nequis, aliquis, nunquis, ſiquis. Quiſquis, *quicquid, à quoquo, quaqua, tantùm habet.*

Singulariter nominatiuo, quiſnam, quænam, quodnam uel quidnam, genitiuo cuiuſnam, datiuo cuinam, accuſatiuo quemnam, quamnam, quodnam uel quidnam, &c.

Sic

Sic quisque, sed sine genitiuo plurali: quispiam, quisputas, & quisnam.

Singulariter nominatiuo, quidam quædam quoddam uel quiddam, genitiuo cuiusdam, datiuo cuidam, &c. Sic quiuis, quicunque, quilibet.

TERTIA PRONOMINIS INCLINATIO.

T*Ertiæ inclinationis sunt alia quinque pronomina, meus, tuus, suus, noster, & uester.*

Singulariter nominatiuo, meus mea meum, genitiuo mei meæ mei, datiuo meo meæ meo, accusatiuo meum meam meum, uocatiuo ô mi mea meum, ablatiuo à meo mea meo. Et *pluraliter nominatiuo mei meæ mea, genitiuo meorum mearum meorum, datiuo meis, accusatiuo meos meas mea, uocatiuo ô mei meæ mea, ablatiuo à meis.* Sic *tuus, suus, sed sine uocatiuo.*

Singulariter nominatiuo, noster nostra nostrum, genitiuo nostri nostræ nostri, datiuo nostro nostræ nostro, accusatiuo nostrum nostram nostrum, uocatiuo ô noster nostra nostrum, ablatiuo à nostro nostra nostro. Et *pluraliter nominatiuo nostri nostræ nostra, genitiuo nostrorum nostrarum nostrorum, datiuo nostris, accusatiuo nostros nostras nostra, uocatiuo ô nostri nostræ nostra, ablatiuo à nostris:* Sic *uester, sed sine uocatiuo.*

QVARTA DECLINATIO.

Q*Vartæ declinationis sunt duo, nostras & uestras.*

Singulariter nominatiuo, hic & hæc & hoc nostras, genitiuo nostratis, datiuo nostrati, accusatiuo nostratem & nostras, uocatiuo ô nostras, ablatiuo à nostrate & nostrati. Et *pluraliter nominatiuo hi & hæ nostrates & hæc nostratia, genitiuo nostratium uel nostratum, datiuo nostratibus, accusatiuo nostrates & nostratia, uocatiuo ô nostrates & nostratia, ablatiuo à nostratibus.* Sic *uestras, sed sine uocatiuo.*

DE PARTICIPIIS.

PARTICIPIA *modo nominum declinantur: aut per primam & secundam simul, aut per tertiam declinationem solùm:*

Primæ & secúndæ declinatiônis simul.

Singulariter nominatiuo amatus amata amatum, genitiuo amati amatæ amati, datiuo amato amatæ amato, accusatiuo amatum amatam amatum, uocatiuo ô amate amata amatum, ablatiuo ab amato amata amato. Et pluraliter nominatiuo amati amatæ amata, genitiuo amatorum amatarum amatorum, datiuo amatis, accusatiuo amatos amatas amata, uocatiuo ô amati amatæ amata, ablatiuo ab amatis.

Sic doctus, uisus, lectus, auditus, percussus, pexus, secutus, & huiusmodi.

Singulariter nominatiuo amaturus amatura amaturum, genitiuo amaturi amaturæ amaturi, datiuo amaturo amaturæ amaturo, accusatiuo amaturum amaturam amaturum, uocatiuo ô amature amatura amaturum, ablatiuo ab amaturo amatura amaturo. Et pluraliter nominatiuo amaturi amaturæ amatura, genitiuo amaturorum amaturarum amaturorum, datiuo amaturis, accusatiuo amaturos amaturas amatura, uocatiuo ô amaturi amaturæ amatura, ablatiuo ab amaturis.

Sic docturus, uisurus, lecturus, auditurus, & similia.

Singulariter nominatiuo amandus amanda amandum, genitiuo amandi amandæ amandi, datiuo amando amandæ amando, accusatiuo amandum amandam amandum, &c. Et pluraliter nominatiuo amandi amandæ amanda, genitiuo amandorum amandarum amandorum, datiuo amandis, &c. Sic docendus, legendus, audiendus, &c.

Tértiæ declinatiônis.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc amans, genitiuo amantis, datiuo amanti, accusatiuo amantem, & amans, uocatiuo ô amans, ablatiuo ab amante uel amanti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ amantes, & hæc amantia, genitiuo amantium & amantum, datiuo amantibus, accusatiuo amantes uel amanteis, & amantia, uocatiuo ô amantes & amantia, ablatiuo ab amantibus.

Sic docens, legens, audiens, & cætera talia.

At iens,

At iens, & quiens cum compositis, faciūt euntis: preter ambiens ambientis, & superbiens superbientis.

Singulariter nominatiuo hic & hec & hoc iens, genitiuo euntis, datiuo eunti, accusatiuo euntem & iens, uocatiuo ô iens, ablatiuo ab eunte uel eunti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ euntes & hæc euntia, genitiuo euntium uel euntum, datiuo euntibus, accusatiuo euntes uel eunteis & euntia, uocatiuo ô euntes & euntia, ablatiuo ab euntibus.

VERBORVM CONIVGATVS.

Verbum declinatur per modos, tempora, numeros, & personas.

Modi uerborum sunt quinque, Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus, & Infinitiuus.

Tempora quinque, Præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquam perfectum, & futurum.

Numeri duo: Singularis, & Pluralis.

Personæ tres, Prima, secunda, tertia, tam in singulari, quàm in plurali.

Verbum substantíuum, Sum.

Indicatiuo modo, tempore præsenti singulariter Sum, ie suis. es, tu es. est, il est. Et pluraliter sumus, nous sommes. estis, uous estes. sunt, ilz sont. Præterito imperfecto, singulariter eram, i'estoye. eras, tu estois. erat, il estoit. Et pluraliter eramus, nous estions. eratis, uous estiez. erant, ilz estoyent. Præterito perfecto, singulariter fui, i'ay esté. fuisti, tu as esté. fuit, il a esté. Et pluraliter fuimus, nous auons esté. fuistis, uous auez esté. fuerunt uel fuere, ilz ont esté. Præterito plusquam perfecto, singulariter fueram, i'auoye esté. fueras, tu auois esté. fuerat, il auoit esté. Et pluraliter fueramus, nous auions esté. fueratis, uous auiez esté. fuerant, ilz auoient esté. Futuro singulariter, ero, ie seray. eris, tu feras. erit, il sera. Et pluraliter erimus, nous serons. eritis, uous serez. erunt, ilz seront.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, tu es, uel

ſis, ſois. ille ſit, il ſoit. Et *pluraliter ſimus, ſoyons. eſte uel ſitis, ſoyez. ſint, ilz ſoyent.* Futuro, *ſingulariter tu eſto, ſoyez. ille eſto, il ſoit au temps aduenir.* Et *pluraliter ſimus, ſoyons au temps aduenir. eſtote, ſoyez. ſunto, ſoyent.*

Optatiuo *modo tempore præſenti, & præterito imperfecto ſingulariter utinam eſſem, ie ſeroye, ou pluſt à* Dieu *que ie fuſſe. eſſes, que tu fuſſes. eſſet, qu'il fuſt.* Et *pluraliter utinam eſſemus, nous ſerions, ou pleuſt à* Dieu *que fuſsions. eſſetis, que fuſsiez. eſſent, qu'ilz fuſſent.* Præterito *perfecto & pluſquamperfecto, ſingulariter utinam fuiſſem, pluſt à* Dieu *que i'euſſe eſté. fuiſſes, que tu euſſes eſté. fuiſſet, qu'il euſt eſté.* Et *pluraliter utinam fuiſſemus, pluſt à* Dieu *que euſsions eſté. fuiſſetis, que euſsiez eſté. fuiſſent qu'ilz euſſent eſté.* Futuro, *ſingulariter utinam ſim, plaiſe à* Dieu *que ie ſoye. ſis, que tu ſois. ſit, qu'il ſoit.* Et *pluraliter utinam ſimus, plaiſe à* Dieu *que ſoyons. ſitis, que ſoyez. ſint, qu'ilz ſoyent.*

Subiunctiuo *modo tempore præſenti, ſingulariter cùm ſim, cõme ainſi ſoit que ie ſoye, ou ueu que ie ſuis. ſis, que tu es. ſit, qu'il eſt.* Et *pluraliter cùm ſimus, comme ainſi ſoit que ſoyons, ou ueu que ſommes. ſitis, que eſtes. ſint, qu'ilz ſoyent.* Præterito *imperfecto, ſingulariter cùm eſſem, comme ainſi ſoit que ie fuſſe, ou ueu que i'eſtoye. eſſes, que tu eſtois. eſſet, qu'il eſtoit.* Et *pluraliter cùm eſſemus, comme ainſi ſoit que fuſsions, ou ueu que nous eſtions. eſſetis, que uous eſtiez. eſſent, qu'ilz eſtoyent.* Præterito *perfecto, ſingulariter cùm fuerim, ueu que i'ay eſté, ou comme ainſi ſoit que i'ay eſté. fueris, que tu ayes eſté. fuerit, qu'il ait eſté.* Et *pluraliter cùm fuerimus, ueu que auons eſté, ou comme ainſi ſoit que ayons eſté. fueritis, que ayez eſté. fuerint, qu'ilz ayent eſté.* Præterito *pluſquam perfecto ſingulariter cùm fuiſſem, ueu que i'auoye eſté, ou comme ainſi ſoit que i'euſſe eſté. fuiſſes, que tu euſſes eſté. fuiſſet, qu'il euſt eſté.* Et *pluraliter cùm fuiſſemus, ueu que auions eſté, ou comme ainſi ſoit que euſsions eſté. fuiſſetis, que euſsiez eſté. fuiſſent, qu'ilz euſſent eſté.* Futuro, *ſingulariter cum fuero, quand i'auray eſté. fueris, tu auras eſté. fuerit, il aura eſté.* Et *pluraliter cùm fuerimus,*

quand nous aurons esté. fueritis, vous aurez esté. fuerint, ilz auront esté.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, esse, estre. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, fuisse, auoir esté. Futuro caret: sed loco eius utimur infinitiuo fore: ut cùm dicimus, Scio illum amicum meum fore: seu, Scio illum amicum mihi futurum, Ie scay qu'il sera mon amy. Gerundijs & supinis caret. Duo participia trahuntur ab hoc uerbo substantiuo, alterum præsentis & præteriti imperfecti, in ens, quod est ens, id est, qui est, uel qui erat, qui est, ou qui estoit: alterum futuri in rus, quod est, futurus, id est, qui erit, c'est à dire, qui sera.

Quátuor coniugatiônum índices.

Actiuôrum.

Primæ, o, as, abo, a, are. Secundæ, eo, es, ebo, e, ere.
Tertiæ, o, is, e, ere. Quartæ, io, is, i, ire.

Passiuôrum.

Primæ, or, aris uel are, ari. Secundæ, eor, eris uel ere, eri.
Tertiæ, or, eris uel ere, i. Quartæ, ior, iris uel ire, iri.

ACTIVA PRIMAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter amo, i'ayme. amas, tu aimes. amat, il aime. Et pluraliter amamus, nous aimons. amatis, vous aimez. amant, ilz aiment.

Præterito imperfecto, temps passé non du tout accompli: singulariter amabam, i'amoye. amabas, tu aimois. amabat, il aimoit. Et pluraliter amabamus, nous aimions. amabatis, uous aimiez. amabant, ilz aimoyent. Præterito perfecto, temps passé & accompli: singulariter amaui, i'ay aimé. amauisti, tu as aimé. amauit, il a aimé. Et pluraliter amauimus, nous auons aimé. amauistis, vous auez aimé. amauerunt uel amauere, ilz ont aimé.

Præterito plusquam perfecto, temps passé ia pieca accompli: singulariter amaueram, i'auoye aimé. amaueras, tu auois aimé. amauerat, il auoit aimé. Et pluraliter amaueramus, nous auions aimé.

amaueratis, uous auiez aimé. amauerant, ilz auoyent aimé. Futuro, *temps aduenir: singulariter amabo, i'aimeray. amabis, tu aimeras. amabit, il aimera.* Et *pluraliter amabimus, nous aimerons. amabitis, uous aimerez. amabunt, ilz aimeront.*

Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam & tertiam personam, temps present parlant à la seconde & à la tierce personne: singulariter ama, aime. amet, qu'il aime. Et *pluraliter amemus, aimons. amate, aimez. ament, qu'ilz aiment.* Futuro *singulariter amato tu uel ille, fay que tu aimes au temps aduenir, ou face qu'il aime.* Et *pluraliter amemus, aimons au temps aduenir. amatote, aimez. amanto, qu'ilz aiment.*

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter amarem, uolontiers i'aimeroye. aut utinam amarem, pleut à Dieu *que i'aimasse. amares, tu aimasses. amaret, il aimast.* Et *pluraliter utinam amaremus, à la mienne uolonté que aimißions. amaretis, que aimißiez. amarēt, qu'ilz aimassent.* Præterito *perfecto, & plusquam perfecto, singulariter utinam amauissem, à la mienne uolonté que i'eusse aimé. amauisses, que tu eusses aimé. amauisset, qu'il eust aimé.* Et *pluraliter utinam amauissemus, à la mienne uolonté que eußions aimé. amauissetis, que eußiez aimé. amauissent, qu'ilz eussent aimé.*

Futuro, singulariter utinam amem, plaise à Dieu *que i'aime. ames, que tu aimes. amet, qu'il aime.* Et *pluraliter utinam amemus, plaise à* Dieu *que nous aimons. ametis, que uous aimiez. ament, qu'ilz aiment.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm amem, ueu, ou comme ainsi soit que i'aime. ames, que tu aimes. amet, qu'il aime. Et *pluraliter cùm amemus, ueu, ou comme ainsi soit que nous aimions. ametis, que uous aimiez. ament, qu'ilz aiment.* Præterito *imperfecto singulariter cùm amarem, ueu, ou comme ainsi soit que i'aimoye. amares, que tu aimois. amaret, qu'il aimoit.* Et *pluraliter cùm amaremus, ueu, ou comme ainsi soit que nous aimions. amaretis, que uous aimiez. amarent, qu'ilz aimoyent.* Præterito *perfecto, singular*

gulariter cùm amauerim, comme ainsi soit que i'aye aimé. amaueris, que tu ayes aimé. amauerit, qu'il ait aimé. Et pluraliter cùm amauerimus, comme ainsi soit que nous ayons aimé. amaueritis, que uous ayez aimé. amauerint, qu'ilz ayent aimé. Præterito plusquam perfecto singulariter cùm amauissem, comme ainsi soit que i'eusse, ou que i'auoie aimé. amauisses, que tu eusses aimé. amauisset, qu'il eust aimé. Et pluraliter, cùm amauissemus, comme ainsi soit que eußions, ou ueu qu'auions aimé. amauissetis, que eußiez aimé. amauissent, qu'ilz eussent aimé. Futuro singulariter, cùm amauero, quand i'auray aimé. amaueris, tu auras aimé. amauerit, il aura aimé. Et pluraliter cùm amauerimus, quand nous aurons aimé. amaueritis, uous aurez aimé. amauerint, ilz auront aimé.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto sine numeris & personis, temps present, & temps paßé, non du tout accompli, sans nombres, ne personnes, amare, aimer.

Præterito perfecto, & plusquam perfecto, amauisse, auoir aimé. Futuro, amaturum ire, uel amaturum esse. exponitur Grammaticé & uulgò per futurum indicatiui, adijciendo particulam que: ut, Spero Ioannem amatum ire, i'espere que Iean s'en ua aimer, Spero Ioannem amaturum esse, i'espere que Iean aimera.

Gerundia, les gerundifs, Amandi, pour aimer: comme, Gratia amandi Deum, pour aimer Dieu. Amando, en aimant: comme, Amãdo Deum lætus est homo, en aimant Dieu l'homme est ioyeux. Cantando rumpitur anguis, la couleuure est rompue en l'enchantant. Amandum: eo ad amandum, ie m'en uois aimer, ou pour aimer.

Supina, amatum, aller aimer. Eo lotum pedes, ie m'en uois lauer les pieds. amatu d'estre aimé: dignus amatu, digne d'estre aimé.

Participia, amans, l'aimant, ou qui aimoit: amaturus, qui aimera.

PASSIVA PRIMÆ CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo tempore præsenti, singulariter amor, ie suis aimé. amaris uel amare, tu es aimé. amatur, il est aimé. Et plura-

liter amamur, nous sommes aimez. amamini, uous estes aimez. amantur, ilz sont aimez. Præterito imperfecto, singulariter amabar, i'estoye aimé. amabaris uel amabare, tu estois aimé. amabatur, il estoit aimé. Et pluraliter amabamur, nous estions aimez. amabamini, uous estiez aimez. amabantur, ilz estoyent aimez. Præterito perfecto singulariter amatus sum uel fui, i'ay esté aimé. amatus es uel fuisti, tu as esté aimé. amatus est uel fuit, il a esté aimé. Et pluraliter amati sumus uel fuimus, nous auons esté aimez. amati estis uel fuistis, uous auez esté aimez. amati sunt, fuerunt uel fuere, ilz ont esté aimez.

Præterito plusquamperfecto, singular. amatus eram uel fueram, i'auoye esté aimé. amatus eras uel fueras, tu auois esté aimé. amatus erat uel fuerat, il auoit esté aimé. Et pluraliter amati eramus uel fueramus, nous auions esté aimez. amati eratis uel fueratis, uous auiez esté aimez. amati erant uel fuerant, ilz auoyent esté aimez.

Futuro, singulariter amabor, ie seray aimé. amaberis uel amabere, tu seras aimé. amabitur, il sera aimé. Et pluraliter amabimur, nous serons aimez. amabimini, uous serez aimez. amabuntur, ilz seront aimez.

Imperatiuo modo tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam, singulariter amare, fay que tu sois aimé. ametur, il face qu'il soit aimé. Et pluraliter amemur, faisons que soyons aimez. amemini, que soyez aimez. amentur, qu'ilz soyent aimez.

Futuro, singulariter amator tu uel ille, fay que tu sois aimé au temps aduenir, il face qu'il soit aimé. Et pluraliter amemur, faisons que soyons aimez au temps aduenir. amaminor, que soyez aimez. amantor, qu'ilz soyent aimez.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam amarer, uolontiers ie seroye, ou que ie fusse aimé. amareris uel amarere, que tu fusses aimé. amaretur, qu'il fust aimé. Et pluraliter utinam amaremur, à la mienne uolonté que fussions aimez. amaremini, que fussiez aimez. amarentur, qu'ilz fussent aimez. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter utinam amatus essem uel fuissem, à la mienne uolonté que

i'eusse

i'eusse esté aimé. amatus esses uel fuisses, que tu eusses esté aimé. amatus esset uel fuisset, que il eust esté aimé. Et pluraliter utinam amati essemus uel fuissemus, à la mienne uolonté que eusions esté aimez. amati essetis uel fuissetis, que eusiez esté aimez. amati essent uel fuissent, qu'ilz eussent esté aimez.

Futuro, singulariter utinam amer, à la mienne uolonté que ie soye aimé. ameris uel amere, que tu soyes aimé. ametur, qu'il soit aimé. Et pluraliter utinam amemur, à la mienne uolonté que soyons aimez. amemini, que soyez aimez. amentur, qu'ilz soyent aimez.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cùm amer, ueu que ie suis, ou comme ainsi soit que ie soye aimé. ameris uel amere, que tu es aimé. ametur, qu'il est aimé. Et pluraliter cùm amemur, ueu que sommes, ou comme ainsi soit que soyons aimez. amemini, qu'estes aimez. amentur, qu'ilz soyent aimez.

Præterito imperfecto, singulariter cùm amarer, ueu que i'estoye, ou comme ainsi soit que i'eusse esté aimé. amareris uel amarere, que tu estois aimé. amaretur, qu'il estoit aimé. Et pluraliter cùm amaremur, ueu que nous estions, ou comme ainsi soit que fusions aimez. amaremini, que uous estiez aimez. amarentur, qu'ilz estoyent aimez. Præterito perfecto, cùm amatus sim uel fuerim, comme ainsi soit que i'aye esté aimé. amatus sis uel fueris, que tu ayes esté aimé. amatus sit uel fuerit, qu'il ait esté aimé. Et pluraliter cùm amati simus uel fuerimus, comme ainsi soit que nous ayons esté aimez. amati sitis uel fueritis, que ayez esté aimez. amati sint uel fuerint, qu'ilz ayent esté aimez. Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm amatus essem uel fuissem, comme ainsi soit que i'eusse, ou ueu que i'auoye esté aimé. amatus esses uel fuisses, que tu eusses esté aimé. amatus esset uel fuisset, qu'il eust esté aimé. Et pluraliter cùm amati essemus uel fuissemus, comme ainsi soit que eusions, ou ueu que ayons esté aimez. amati essetis uel fuissetis, qu'eusiez esté aimez. amati essent uel fuissent, qu'ilz eussent esté aimez.

Futuro, singulariter cùm amatus ero uel fuero, quand i'auray esté aimé. amatus eris uel fueris, tu auras esté aimé. amatus erit uel

uel fuerit, il aura esté aimé. Et pluraliter cùm amati erimus uel fuerimus, quand nous aurons esté aimez. amati eritis uel fueritis, quand uous aurez esté aimez. amati erint uel fuerint, quand ilz auront esté aimez.

Infinitiuo modo tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, sine numeris & personis, amari, estre aimé. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, amatum esse uel fuisse, auoir esté aimé.

Futuro amatum iri, qu'il sera aimé. Spero Ioanem amatum iri à patre, I'espere que Iean sera aimé de son pere.

Participia amatus, qui est aimé, ou qui à esté aimé: amandus, qui sera aimé.

ACTIVA SECVNDAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tẽpore præsenti, singulariter doceo, i'enseigne, doces, docet. Et pluraliter docemus docetis docent.

Præterito imperfecto singulariter docebam docebas docebat. Et pluraliter docebamus docebatis docebant. Præterito perfecto, singulariter docui docuisti docuit. Et pluraliter docuimus docuistis docuerunt uel docuere. Præterito plusquam perfecto, singulariter docueram docueras docuerat. Et pluraliter docueramus docueratis docuerant. Futuro singulariter docebo docebis docebit. Et pluraliter docebimus docebitis docebunt.

Imperatiuo modo, tempore præsenti singulariter tu doce, ille doceat. Et pluraliter doceamus docete doceant.

Futuro singulariter tu doceto, ille doceto. Et pluraliter doceamus docetote docento.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam docerem doceres doceret. Et pluraliter utinam doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto & plusquam perfecto, singulariter utinam docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter utinam docuissemus docuissetis docuissent.

Futuro sigulariter utinam doceam doceas doceat. Et pluraliter utinam doceamus doceatis doceant.

Subiun

Subiunctiuo modo tempore præsenti, singulariter cùm doceam doceas doceat. Et pluraliter cùm doceamus doceatis doceant. Præterito imperfecto singulariter cùm docerem doceres doceret. Et pluraliter cùm doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto, singulariter cùm docuerim docueris docuerit. Et pluraliter cùm docuerimus docueritis docuerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cùm docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter cùm docuissemus docuissetis docuissent. Futuro singulariter cùm docuero docueris docuerit. Et pluraliter, cùm docuerimus docueritis docuerint.

Infinitiuo modo tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, docere. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, docuisse. Futuro doctum ire, uel docturum esse.

Gerundia, docendi docendo docendum. Supina, doctum doctu. Participia, docens docturus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo tempore præsenti, singulariter, doceor, doceris uel docere, docetur. Et pluraliter docemur, docemini, docentur. Præterito imperfecto, singulariter docebar, docebaris uel docebare, docebatur. Et pluraliter docebamur docebamini docebantur. Præterito perfecto, singulariter doctus sum uel fui, doctus es uel fuisti, doctus est uel fuit. Et pluraliter docti sumus uel fuimus, docti estis uel fuistis, docti sunt, fuerunt uel fuere.

Præterito plusquam perfecto, singulariter doctus eram uel fueram, doctus eras uel fueras, doctus erat uel fuerat. Et pluraliter docti eramus uel fueramus, docti eratis uel fueratis, docti erant uel fuerant. Futuro singulariter docebor, doceberis uel docebere, docebitur. Et pluraliter docebimur, docebimini, docebuntur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti singulariter tu docere, ille doceatur. Et plur. doceamur, doceamini, doceantur. Futuro sing. docetor tu, docetor ille. Et pluraliter doceamur, doceminor, docentor,

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam docerer, docereris uel docerere, doceretur. Et pluraliter

liter utinam doceremur doceremini docerentur. Præterito perfecto & plusquam perfecto, singulariter utinam doctus essem uel fuissem, doctus esses uel fuisses, doctus esset uel fuisset. Et pluraliter utinam docti essemus uel fuissemus, docti essetis uel fuissetis, docti essent uel fuissent.

Futuro, singulariter utinam docear docearis uel doceare doceatur. Et pluraliter utinam doceamur doceamini doceantur.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, singulariter cùm docear docearis uel doceare doceatur. Et pluraliter cùm doceamur doceamini doceantur. Præterito imperfecto singulariter cum docerer docereris uel docerere doceretur. Et pluraliter cùm doceremur doceremini docerentur. Præterito perfecto, singulariter cùm doctus sim uel fuerim, doctus sis uel fueris, doctus sit uel fuerit. Et pluraliter cùm docti simus uel fuerimus, docti sitis uel fueritis, docti sint uel fuerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cùm doctus essem uel fuissem, doctus esses uel fuisses, doctus esset uel fuisset. Et pluraliter cùm docti essemus uel fuissemus, docti essetis uel fuissetis, docti essent uel fuissent.

Futuro, singulariter cùm doctus ero uel fuero, doctus eris uel fueris, doctus erit uel fuerit. Et pluraliter cùm docti erimus uel fuerimus, docti eritis uel fueritis, docti erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, doceri. Præterito perfecto & plusquam perfecto, doctũ esse uel fuisse. Futuro, doctum iri, uel docendum esse.

Gerundia, docendi docendo docendum.

Supina, doctum doctu.

Participia, doctus, & docendus.

ACTIVA TERTIAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Lego legis legit. Et pluraliter legimus legitis legunt. Præterito imperfecto singulariter legebam legebas legebat. Et pluraliter legebamus legebatis

batis legebant. Præterito perfecto, singulariter legi legisti legit. Et pluraliter legimus legistis legerunt uel legere. Præterito plusquamperfecto, singulariter legeram legeras legerat. Et pluraliter legeramus legeratis legerant.

Futuro singulariter legam leges leget. Et pluraliter legemus legetis legent.

Imperatiuo modo tempore præsenti, singulariter tu lege, ille legat. Et pluraliter legamus legite legant. Futuro singulariter legito tu, legito ille. Et pluraliter legamus legitote legunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam legerem legeres legeret. Et pluraliter utinam legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter utinam legissem legisses legisset. Et pluraliter utinam legissemus legissetis legissent. Futuro, singulariter utinam legam legas legat. Et pluraliter utinam legamus legatis legant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm legā legas legat. Et pluraliter cùm legamus legatis legant. Præterito imperfecto, sing. cùm legerem legeres legeret. Et plur. cùm legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto, sing. cùm legerim legeris legerit. Et pluraliter legerimus legeritis legerint. Præterito plusquam perfecto, singul. cùm legissem legisses legisset. Et plur. cùm legissemus legissetis legissent. Futuro, sing. cùm legero legeris legerit. Et pluraliter cùm legerimus legeritis legerint.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, legere. Præterito perfecto & plusquamperfecto, legisse. Futuro, lectū ire, uel lecturum esse.

Gerundia, legendi legendo legendum.

Supina, lectum lectu.

Participia, legens & lecturus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter legor legeris uel legere legitur. Et pluraliter legimur legimini leguntur. Præterito imperfecto, singulariter legebar legebaris uel le-

gebare

gebare legebatur. Et pluraliter legebamur legebamini legebantur. Preterito perfecto singulariter lectus sum uel fui, lectus es uel fuisti, lectus est uel fuit. Et pluraliter lecti sumus uel fuimus, lecti estis uel fuistis, lecti sunt, fuerunt uel fuere. Preterito plusquam perfecto singulariter lectus eram uel fueram, lectus eras uel fueras, lectus erat uel fuerat. Et pluraliter lecti eramus uel fueramus, lecti eratis uel fueratis, lecti erant uel fuerant. Futuro singulariter legar, legeris uel legere, legetur. Et pluraliter legemur legemini legentur.

Imperatiuo modo tempore præsenti, singulariter tu legere, ille legatur. Et pluraliter legamur legimini legantur. Futuro, singu. tu legitor, ille legitor. Et pluraliter legamur legiminor legantor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & preterito imperfecto singulariter, utinam legerer legereris uel legerere legeretur. Et pluraliter utinam legeremur legeremini legerentur. Preterito perfecto, & plusquam perfecto singulariter utinam lectus essem uel fuissem, lectus esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset. Et pluraliter utinam lecti essemus uel fuissemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essent uel fuissent. Futuro utinam legar legaris uel legare legatur. Et pluraliter utinam legamur legamini legantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm legar legaris uel legare legatur. Et pluraliter cùm legamur legamini legantur. Preterito imperfecto singulariter cùm legerer legereris uel legerere legeretur. Et pluraliter cùm legeremur legeremini legerentur. Preterito perfecto singulariter cùm lectus sim uel fuerim, lectus sis uel fueris, lectus sit uel fuerit. Et pluraliter cùm lecti simus uel fuerimus, lecti sitis uel fueritis, lecti sint uel fuerint. Preterito plusquam perfecto singulariter cùm lectus essem uel fuissem, lectus esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset. Et pluraliter cùm lecti essemus uel fuissemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essent uel fuissent. Futuro singulariter cùm lectus ero uel fuero, lectus eris uel fueris, lectus erit uel fuerit. Et pluraliter cùm lecti erimus uel fuerimus, lecti eritis uel fueritis, lecti erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, legi. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, lectum esse, uel fuisse. Futuro, lectum iri, uel legendum esse.

Gerundia, legendi, legendo, legendum.

Supina, lectum, lectu.

Participia, lectus, legendus.

ACTIVA QVARTÆ CONIVGATIONIS.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter audio audis audit. Et pluraliter audimus auditis audiunt. Præterito imperfecto, singulariter audiebam audiebas audiebat. Et pluraliter audiebamus audiebatis audiebant. Præterito perfecto, singulariter audiui audiuisti audiuit. Et pluraliter audiuimus audiuistis audiuerunt, uel audiuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter audiueram audiueras audiuerat. Et pluraliter audiueramus audiueratis audiuerant.

Futuro, singulariter audiam audies audiet. Et pluraliter audiemus audietis audient.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu audi, ille audiat. Et pluraliter audiamus audite audiant.

Futuro, singulariter tu audito, ille audito. Et pluraliter audiamus auditote audiunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam audirem audires audiret. Et pluraliter utinam audiremus audiretis audirent. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam audiuissem audiuisses audiuisset. Et pluraliter utinam audiuissemus audiuissetis audiuissent.

Futuro, singulariter utinam audiam audias audiat. Et pluraliter utinam audiamus audiatis audiant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cùm audiam audias audiat. Et pluraliter cùm audiamus audiatis audiant. Præterito imperfecto, singulariter cùm audirem audires audiret. Et pluraliter cùm audiremus audiretis audirent. Præterito perfecto, singulariter cùm audiuerim audiueris audiuerit. Et pluraliter cùm audiuerimus

audiueritis audiuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm audiuissem audiuisses audiuisset. Et pluraliter cùm audiuissemus audiuissetis audiuissent.

Futuro, singulariter cùm audiuero audiueris audiuerit. Et pluraliter, cùm audiuerimus audiueritis audiuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto audire. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, audiuisse. Futuro, auditum ire uel auditurum esse.

Gerundia, audiendi audiendo audiendum.

Supina, auditum auditu.

Participia, audiens auditurus.

PASSIVA.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Audior audiris uel audire auditur. Et pluraliter, audimur audimini audiuntur. Præterito imperfecto, singulariter audiebar audiebaris uel audiebare audiebatur. Et pluraliter audiebamur audiebamini audiebantur. Præterito perfecto, singulariter auditus sum uel fui, auditus es uel fuisti, auditus est uel fuit. Et pluraliter auditi sumus uel fuimus, auditi estis uel fuistis, auditi sunt fuerunt uel fuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter auditus eram uel fueram, auditus eras uel fueras, auditus erat uel fuerat. Et pluraliter auditi eramus uel fueramus, auditi eratis uel fueratis, auditi erãt uel fuerãt. Futuro singulariter audiar audieris uel audiere audietur. Et pluraliter audiemur audiemini audientur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu audire, ille audiatur. Et pluraliter audiamur audimini audiantur. Futuro, singulariter tu auditor, ille auditor. Et pluraliter audiamur audiminor audiuntor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam audirer audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter utinam audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam auditus essem uel fuissem, auditus esses uel fuisses, auditus esset uel fuisset. Et pluraliter

liter utinam auditi essemus uel fuissemus, auditi essetis uel fuissetis, auditi essent uel fuissent. Futuro singulariter utinam audiar audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter utinam audiamur audiamini audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm audiar audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter cùm audiamur audiamini audiantur. Præterito imperfecto, singulariter cùm audirer audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter cùm audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto, singulariter cùm auditus sim uel fuerim, auditus sis uel fueris, auditus sit uel fuerit. Et pluraliter cùm auditi simus uel fuerimus, auditi sitis uel fueritis, auditi sint uel fuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter cùm auditus essem uel fuissem, auditus esses uel fuisses, auditus esset uel fuisset. Et pluraliter cùm auditi essemus uel fuissemus, auditi essetis uel fuissetis, auditi essent uel fuissent. Futuro, singulariter cùm auditus ero uel fuero, auditus eris uel fueris, auditus erit uel fuerit. Et pluraliter cùm auditi erimus uel fuerimus, auditi eritis uel fueritis, auditi erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, audiri. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, auditum esse uel fuisse. Futuro, auditum iri, uel audiendum esse.

Gerundia, audiendi audiendo audiendum.

Supina, auditum auditu.

Participia, auditus audiendus.

FERO.

INdicatiuo modo, tẽpore præsenti, singulariter Fero fers fert. Et pluraliter ferimus fertis ferunt. Præterito imperfecto, singulariter ferebam ferebas ferebat. Et pluraliter ferebamus ferebatis ferebant. Præterito perfecto, singulariter tuli tulisti tulit. Et pluraliter tulimus tulistis tulerunt uel tulere. Præterito plusquamperfecto, singulariter tuleram tuleras tulerat. Et pluraliter tuleramus tuleratis tulerant. Futuro, singulariter feram feres feret. Et pluraliter feremus feretis ferent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu fer, ille ferat. Et pluraliter feramus ferte ferant. Futuro, singulariter tu ferto, ille ferto. Et pluraliter feramus fertote ferunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito perfecto, singulariter utinam ferrem ferres ferret. Et pluraliter utinam ferremus ferretis ferrent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter utinam tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter utinam tulissemus tulissetis tulissent. Futuro, singulariter utinam feram feras ferat. Et pluraliter utinam feramus feratis ferant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm feram feras ferat. Et pluraliter cùm feramus feratis ferãt. Præterito imperfecto singulariter cùm ferrem ferres ferret. Et pluraliter cùm ferremus ferretis ferrent. Præterito perfecto, singulariter cùm tulerim tuleris tulerit. Et pluraliter cùm tulerimus tuleritis tulerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cùm tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter cùm tulissemus tulissetis tulissent. Futuro singulariter cùm tulero tuleris tulerit. Et pluraliter cùm tulerimus tuleritis, tulerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferre. Præterito perfecto, & plusquam perfecto tulisse. Futuro, latum ire, uel laturum esse.

Gerundia, ferendi ferendo ferendum. Supina, latum latu. Participia, ferens & laturus.

FEROR.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Feror ferris uel ferre fertur. Et pluraliter, ferimur ferimini feruntur. Præterito imperfecto singulariter ferebar ferebaris uel ferebare ferebatur. Et pluraliter ferebamur ferebamini ferebantur. Præterito perfecto, singulariter latus sum uel fui, &c. Præterito plusquam perfecto, singulariter latus eram uel fueram, &c. Futuro, singulariter ferar, fereris uel ferere feretur, &c.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter ferre, ille feratur. Et pluraliter feramur ferimini ferantur. Futuro singulariter

ta

tu fertor, ille fertor. Et pluraliter feramur feriminor feruntor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam ferrer ferreris uel ferrere ferretur, &c. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter utinam latus essem uel fuissem, &c. Futuro, singulariter utinam ferar feraris uel ferare feratur. Et pluraliter utinam feramur feramini ferantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm ferar feraris uel ferare feratur, &c. Præterito imperfecto, singulariter cùm ferrer ferreris uel ferrere ferretur, &c. Præterito perfecto, singulariter cùm latus sim uel fuerim, &c. Præterito plusquam perfecto, singulariter cùm latus essem uel fuissem, &c. Futuro, singulariter cùm latus ero uel fuero, &c.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferri. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, latum esse uel fuisse. Futuro, latum iri, uel ferendum esse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum. Supina, latum latu.

Participia, latus, & ferendus.

VOLO.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Volo, uis, uult. Et pluraliter uolumus uultis uolunt. Præterito imperfecto, singulariter uolebam uolebas uolebat, &c. Præterito perfecto, uolui uoluisti. &c. Præterito plusquamperfecto, singulariter uolueram uolueras, &c. Futuro, singulariter uolam uoles uolet, &c.

Imperatiuo, caret.

Optatiuo modo, tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam uellem, uelles, uellet. Et pluraliter utinam uellemus uelletis uellent. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam uoluissem, &c. Futuro, singulariter utinam uelim, uelis, uelit. Et pluraliter utinam uelimus, uelitis, uelint.

Subiunctiuo, cùm uelim, uellem, uoluerim, uoluissem, uoluero.

Infinitiuo, uelle, uoluisse, sine futuro.

Gerundia, uolendi, uolendo, uolendum. Supinis caret.

Participium, uolens tantùm.

Sic Malo: At Nolo, in imperatiuo habet noli, nolite, nolito, nolitote, &c.

EDO.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Edo es est. Et pluraliter edimus editis edunt. Præterito imperfecto, singulariter edebam edebas edebat, &c. Præterito perfecto, singulariter edi edisti, &c. Præterito plusquam perfecto, singulariter ederam ederas ederat, &c. Futuro, singulariter edam edes, &c.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu es uel ede, ille edat. Et pluraliter edamus, este uel edite, edant. Futuro, singulariter tu esto uel edito, ille esto uel edito. Et pluraliter edamus, estote uel editote, edunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam essem esses esset. Et pluraliter utinam essemus essetis essent. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter utinam edissem edisses edisset. Et pluraliter utinam edissemus, &c. Futuro, singulariter utinam edam edas edat. Et pluraliter utinam edamus, &c.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cùm edam edas, &c. Præterito imperfecto, singulariter cùm essem esses, &c. Præterito perfecto, singulariter cùm ederim, &c. Præterito plusquamperfecto, cùm edissem, &c. Futuro, singulariter cùm edero. &c.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, esse. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, edisse. Futuro, esum ire, uel esurum esse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, esum esu. Estum autem exoleuit.

Participia, edens esurus.

EDOR.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter Edor ederis uel edere, editur uel estur. Et pluraliter edimur, &c. Præterito imperfecto, singulariter edebar edebaris uel edebare, &c. Præterito perfecto, singulariter esus sum uel fui, &c. Præterito plusquam

quamperfecto, esus eram uel fueram, &c. Futuro, singulariter edar, ederis uel edere, edetur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, tu edere, ille edatur. Et pluraliter, edamur ediminі edantur. Futuro, singulariter tu estor, uel editor, &c.

Optatiuo modo, utinam ederer, esus essem uel fuissem, edar edaris uel edare, &c.

Subiunctiuo modo, cùm edar, ederer, esus sim uel fuerim, esus essem uel fuissem, esus ero uel fuero.

Infinitiuo edi, esum esse uel fuisse, esum iri, uel edendum esse.

Gerundia, edendi edendo edendum. Supina, esum esu.

Participia, esus, & edendus.

E O.

E O, *ibam, iui, iueram, ibo. I, ito. Vtinam irem, iuissem, eam. Cùm eam, irem, iuerim, iuissem, iuero. Ire, iuisse, iturum esse. Eundi eundo eundum. Itum itu. Iens iturus.*

G A V D E O.

G A V D E O, *gaudebam, gauisus sum uel fui, gauisus eram uel fueram, gaudebo. Gaude, gaudeto. Vtinam gauderem, gauisus essem uel fuissem, gaudeam. Cùm gaudeam, gauderem, gauisus sim uel fuerim, gauisus essem uel fuissem, gauisus ero uel fuero. Gaudere, gauisum esse uel fuisse. Gaudendi gaudendo gaudendum. Gauisum gauisu. Gaudens, gauisus, & gauisurus.*

F I O.

F I O, *fiebam, factus sum uel fui, factus eram uel fueram, fiam. Fias, fito. Vtinam fierem, factus essem uel fuissem, fiam. Cùm fiam, fierem, factus sim uel fuerim, factus essem uel fuissem, factus ero uel fuero. Fieri, factum esse uel fuisse, factum iri, uel faciendum esse. Gerundijs, supinis, & participijs caret.*

V AE N E O.

V AE N E O, *uænibam, uænivi, uæniueram, uænibo. Væni, uænito. Vtinam uænirem, uæniuissem, uæneam. Cùm uæneam, uænirem, uæniuerim, uæniuissem, uæniuero. Vænire, uæniuisse, uænum*

ire. Gerundijs caret. Supinum, uenum tantùm, & sine participijs.

MEMINI.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, & præterito perfecto, singulariter Memini meministi meminit. Et pluraliter meminimus meministis meminerunt uel meminere. Præterito imperfecto, & plusquamperfecto, singulariter memineram memineras meminerat. Et pluraliter memineramus memineratis meminerant.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, & futuro, singulariter memento tu, ille memento. Et pluraliter uos mementote.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, & perfecto, ac plusquamperfecto, utinã meminissem meminisses meminisset. Et pluraliter utinam meminissemus, &c.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter cùm meminerim memineris, &c. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter cùm meminissem meminisses, &c. Futuro indicatiui & subiunctiui, singulariter cùm meminero memineris, &c.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, & plusquamperfecto, meminisse. Cæteris caret.

Sic Cœpi, Noui, Pepigi, Odi: sed sine imperatiuo.

IMPERSONALE ACTIVAE VOCIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, Oportet, il faut. Præterito imperfecto, oportebat, il falloit. Præterito perfecto, oportuit, il a fallu. Præterito plusquamperfecto, oportuerat, il auoit fallu. Futuro, oportebit, il faudra.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, oporteat, qu'on face qu'il faille.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinam oporteret, à la mienne uolonté qu'il fallust. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, utinam oportuisset, à la mienne uolonté qu'il eust fallu. Futuro, utinã oporteat, à la miẽne uolõté qu'il faille.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cùm oporteat, ueu qu'il faut

faut, ou cõme ainsi soit qu'il faille. Præterito imperfecto, cùm oporteret, ueu qu'il failloit, ou comme ainsi soit qu'il fallust. Præterito perfecto, cùm oportuerit, ueu qu'il à fallu. Præterito plusquamperfecto cùm oportuisset, ueu qu'il auoit fallu, ou comme ainsi soit qu'il eust fallu. Futuro, cùm oportuerit, quand il aura fallu.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, oportere, falloir. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, oportuisse, auoir fallu.

IMPERSONALE PASSIVAE VOCIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, Amatur, on aime. Præterito imperfecto, amabatur, on aimoit. Præterito perfecto, amatum est uel fuit, on a aimé. Præterito plusquamperfecto, amatum erat uel fuerat, on auoit aimé. Futuro, amabitur, on aimera.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam, ametur, qu'on face qu'on aime. Futuro, amator, qu'on face qu'on aime au temps aduenir.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinam amaretur, à la mienne uolonté qu'on aimast. Præterito perfecto & plusquamperfecto, utinam amatum esset uel fuisset, à la mienne uolonté qu'on eust aimé. Futuro, utinam ametur, à la mienne uolonté qu'on aime.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cùm ametur, ueu, ou comme ainsi soit qu'on aime. Præterito imperfecto, cùm amaretur, ueu qu'on aimoit, ou comme ainsi soit qu'on aimast. Præterito perfecto, cùm amatum sit uel fuerit, comme ainsi soit qu'on ait aimé. Præterito plusquamperfecto, cùm amatum esset uel fuisset, comme ainsi soit qu'on eust, ou ueu qu'on auoit aimé. Futuro, cùm amatum erit uel fuerit, quand on aura aimé.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, sine numeris & personis, amari, qu'on aime. Quum uideã amari, ueu que ie uoy qu'on aime. Præterito perfecto, & plusquãperfecto, amatum esse uel fuisse, qu'on a aimé. Futuro, amatum iri, qu'on aimera.

CONTINGIT.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, Contingit. Præterito imperfecto, contingebat. Præterito perfecto, contigit. Præterito plusquamperfecto, contigerat. Futuro, continget.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, contingat, sine futuro.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto utinam contingeret. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, utinam contigisset. Futuro, utinam contingat.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cùm contingat. Præterito imperfecto, cùm contingeret. Præterito perfecto, cùm contigerit. Præterito plusquamperfecto, cùm cõtigisset. Futuro cùm contigerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, contingere. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, contigisse. Cæteris caret.

ITVR.

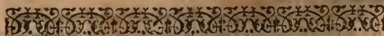
INdicatiuo modo, tempore præsenti, Itur, ibatur, itum est uel fuit, itum erat uel fuerat, ibitur.

Imperatiuo, eatur tantùm.

Optatiuo, utinam iretur, itum esset uel fuisset, eatur.

Subiunctiuo, cùm eatur, iretur, itum sit uel fuerit, itum esset uel fuisset, itum erit uel fuerit.

Infinitiuo, ire, itum esse uel fuisse, itum iri, &c.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS.

DE LITERIS.

QVOT sunt literæ, quibus Latini utuntur? Viginti duæ. Quæ? a, b, c, d, e, f, g, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z.

Quotuplices sunt literæ? Duplices.

Quomo

Quomodo? Vocales & consonantes.

Quot sunt uocales? Quinque. Quae? a, e, i, o, u, & una Graeca y psilon.

Quot sunt consonantes? Sexdecim, reliquae à uocalibus, b, c, d, f, g, k, l, m, n, p, q, r, s, t, x, z.

Quotuplices sunt consonantes? Duplices. Quomodo? Mutae, & semiuocales.

Quot sunt mutae? Nouem, b, c, d, f, g, k, p, q, t.

Quot sunt semiuocales? Septem, l, m, n, r, s, x, z.

Quotuplices sunt semiuocales? Duplices. Quomodo? Liquidae & duplae.

Quot sunt liquidae? Duae, l, & r.

Quot sunt duplae? Duae, x, & z.

Quot sunt diphthongi? Quatuor. Quae? ae, oe, au, eu, & in nonnullis et Graecam, ut, Aeneas, coena, audio, euge, treis.

PArtes orationis quot sunt? Octo. Quae? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Praepositio, Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Quot ex his declinantur? Quatuor. Quae? Nomen, Pronomen, Verbum, & Participium.

Quot non declinantur? Quatuor etiam. Quae? Praepositio, Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Ex his quae declinantur, quot sunt principales? Duae. Quae? Nomen, & Verbum.

Quot casuales? Tres. Quae? Nomen, Pronomen, & Participium.

NOMEN.

NOmen quid est? Pars orationis, quae declinata casibus propriè communitérue, corpus aut rem significat.

Quotuplex est nomen? Duplex. Quomodo? Substantiuum & adiectiuum.

Quod est nomen substantiuum? Quod adiectiuo substat, & declinatur per unam generis notam tantum, aut per duas ad summum: ut hic uir, haec foemina, hoc mancipium, hic & haec sacerdos.

Quod

Quod est nomen adiectiuum? Quod substantiuo adijcitur, sine quo non consistit in oratione, & declinatur per tres generis notas, uel per tres diuersas uoces sine notis generum, ut hic & hæc & hoc fœlix, bonus bona bonum.

Nomini quot accidunt? Sex. Quæ? Qualitas, species, genus, numerus, figura, casus, cum declinatione.

Quot sunt qualitates nominum? Duæ. Quæ? Propria & appellatiua. Propria, quæ uni tantùm conuenit, ut Virgilius. Appellatiua, quæ pluribus, ut poëta.

Quot sunt in uniuersum species nominum? Duæ. Quæ? Primitiua & deriuatiua. Primitiua, quæ non aliunde deriuatur, ut poëta. Deriuatiua, quæ aliunde deriuatur, ut poëticus.

Genera nominum quot sunt? Septem. Quæ? Masculinum, fœmininum, neutrum, cõmune, omne, promiscuum, & incertum. Masculinum, quod declinatur cum hic, ut hic poëta. Fœmininum, quod declinatur cum hæc, ut hæc poëtria. Neutrum, quod declinatur cum hoc, ut hoc poëma. Commune, quod declinatur cum hic & hæc, ut hic & hæc sacerdos, hic & hæc conuiua. Omne, quod declinatur cum hic & hæc & hoc, ut hic & hæc & hoc fœlix, expers. Promiscuum, quod sub una generis nota marem & fœminam significat, ut hic olor, hæc aquila. Incertum, quod declinatur cum hic uel hæc, ut hic uel hæc finis, hic uel hæc cortex.

Numeri nominum quot sunt? Duo, Singularis & pluralis. Poëta utrius est numeri, singularisne an pluralis? Singularis. Quid ita? Quia singulariter declinatur. Poëtarum? Pluralis, quia pluraliter declinatur.

Figuræ nominum quot sunt? Duæ. Quæ? Simplex, & composita. Simplex, quæ non potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces, ut animus. Composita, quæ potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces: ut magnanimus, ex magnus & animus.

Casus nominum quot sunt? Sex. Qui? nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, & ablatiuus.

Qui casus dicuntur recti? Nominatiuus, & uocatiuus. Qui obliqui? Genitiuus, datiuus, accusatiuus, & ablatiuus.

Poëta cuius casus? Nominatiui, seu uocatiui, seu ablatiui: quia in his casibus declinando reperitur, & per eorum articulum Gallicè interpretatur, ut Poëta, le Poëte, ô le Poëte, du Poëte, & deuers le Poëte.

Poëtæ cuius casus? Genitiui uel datiui, singulari numero: aut nominatiui seu uocatiui plurali numero, hoc uel Gallico articulo indicante, ut Poëtæ, du poëte, genitiui. poëtæ, au poëte, datiui est casus, singularis numeri. Poëtæ, les poëtes, nominatiui casus, pluralis numeri. ô Poëtæ, ô les poëtes, uocatiui eiusdem numeri.

Quot sunt declinationes nominum? Quinque. Quæ? Prima, secunda, tertia, quarta, & quinta.

Prima, cuius genitiuus singularis desinit in diphthongum æ, ut Poëta, Poëtæ.

Secunda, cuius genitiuus singularis desinit, in i, ut dominus, domini.

Tertia, cuius genitiuus singularis desinit in is, ut pater, patris.

Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in us, ut uisus, uisus.

Quinta, cuius genitiuus singularis desinit in ei, ut res, rei.

PRONOMEN.

PRonomen quid est? Pars orationis, quæ declinata casibus, pro nomine proprio cuiusq; accipitur, personásque finitas recipit.

Quot sunt pronomina indubitata? Quindecim. Quæ? Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, uester, nostras, uestras.

Pronomini quot accidunt? Sex. Quæ? Species, genus, numerus, figura, persona, casus, cum declinatione.

Species pronominum quot sunt? Duæ, similiter ac nominum. Primitiua, ut ego: Deriuatiua, ut meus.

Quot sunt pronomina primitiuæ speciei? Octo. Quæ? Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is.

Quot sunt pronomina deriuatiuæ speciei? Septem. Quæ? Meus, tuus

tuus, suus, noster, uester, nostras, uestras.

Vnde hæc deriuantur? A genitiuo trium primitiuorum, ego, tu, sui. Quomodo? A genitiuo mei uel mis, deriuatur meus mea meum. A genitiuo tui uel tis, tuus. A genitiuo sui uel sis, suus. A genitiuo nostrûm uel nostri, noster & nostras. A genitiuo uestrûm uel uestri, uester & uestras.

Quot sunt genera pronominum? Quatuor. Quæ? Masculinum, ut ille: Fœmininum, ut illa: Neutrum, ut illud: Omne, ut ego, nostras.

Ille, cur est generis masculini? Quia nomini generis masculini applicatur, ut ille puer. Ego, quare est omnis? Quia nominibus cuiusque generis applicatur, ut ego uir, ego mulier, ego mancipium, ego conuiua, ego fœlix. Nostras, cur est omnis generis? Quia cum hic & hæc & hoc declinatur, ut hic & hæc & hoc nostras, & hic & hæc & hoc uestras.

Numeri pronominum quot sunt? Duo. Singularis, ut ego: Pluralis, ut nos.

Figuræ pronominum quot sunt? Duæ. Simplex, ut is, ego: Composita ut idem, egomet.

Quot sunt pronomina simplicia? Omnia illa quindecim.

Quot sunt personæ pronominum? Tres. Quæ? Prima, quæ significat rem de se loquentem, ut ego. Secunda, quæ significat rem, ad quam dirigitur sermo, ut tu. Tertia, quæ significat rem, de qua sermo habetur, ut ille.

Quot sunt pronomina primæ personæ? Vnum. Quod? Ego.

Quot sunt secundæ? Vnum. Quod? Tu, cum uocatiuis à meus, noster, & nostras.

Quot sunt tertiæ? Reliqua omnia. Nam Regula est,

Omnia nomina, pronomina, & participia sunt tertiæ personæ, exceptis ego, quod est primæ: tu, quod est secundæ: & omni uocatiuo, qui semper est secundæ personæ.

Casus pronominum quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, ut meus: genitiuus, ut mei: datiuus, ut meo: accusatiuus, ut meum: uocatiuus, ut

ut ô mi: ablatiuus, ut à meo. Carent tamen uocatiuo omnia pronomina præterquam, tu, meus, noster, & nostras. Caret etiam nonunatiuo, & uocatiuo, Sui.

Declinationes pronominum quot sunt? Quatuor. *Quæ?* Prima, *cuius genitiuus singularis desinit in i, ut ego mei, tu tui.* Secunda, *cuius genitiuus singularis desinit in ius syllabam, uel in ius, diuisas syllabas: ut hic huius, ille illius.* Tertia, *cuius genitiuus singularis desinit in i, æ, i: ut meus mea meum, mei meæ mei.* Quarta, *cuius genitiuus singularis desinit in atis: ut nostras nostratis.*

Quot sunt pronomina primæ declinationis? Tria. *Quæ?* Ego, *tu, sui.*

Quot sunt secundæ? Quinque. *Quæ?* Ille, *iste, ipse, hic, & is.*

Quot nomina declinantur per secundam declinationem pronominum? Octo. *Quæ? Vnus, ullus, solus, alter, alius, totus, quis, uter, cum suis compositis.*

Quot sunt pronomina tertiæ declinationis? Quinque. *Quæ? Meus, tuus, suus, noster, & uester.*

Quot sunt quartæ? Duo. *Quæ?* Nostras, & uestras.

VERBVM.

V*Erbum quid est?* Pars *orationis quæ declinata modis & temporibus, aliquid agere, aut pati, aut neutrum significat.*

Quotuplex est uerbum? Duplex. *Personale & impersonale.*

Quod est uerbum Personale? *Quod habet certos numeros, & personas, ut singulariter amo amas amat. Et pluraliter amamus amatis amant.*

Quod est impersonale? Quod nec numeros, nec personas habet certas: ut oportet, il faut. amatur, on aime.

Quotuplex est uerbum impersonale? Duplex, actiuæ uocis, & paßiuæ uocis.

Quod est impersonale actiuæ uocis? Quod desinit in t, & dicitur Gallicè *per il: ut oportet, il faut.*

Quod est impersonale paßiuæ uocis? Quod desinit in tur, &

dicitur

dicitur Gallicè per on, ut amatur, on aime.

Quot accidunt uerbo? Octo. Quæ? Genus, modus, tempus, numerus, persona, species, figura, coniugatio.

Quot sunt genera uerborum? Quinque. Quæ? Actiuum, paßiuum, neutrum, deponens, commune.

Quod est uerbum actiuum? Quod desinens in o, facit ex se paßiuum in or, ut amo, amor.

Paßiuum, quod desinens in or, fit ab actiuo, ut amor, ab amo.

Neutrum, quod desinens in o, non facit ex se paßiuum in or, ut flo, curro: non enim dicimus flor, curror.

Deponens, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo, habet actiui significationem, ut loquor, ie parle: nascor, ie nais.

Commune, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo, habet actiui & paßiui significationem, ut ueneror, ie honore, & suis honoré.

Quot sunt modi uerborum? Quinque. Qui? Indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, subiunctiuus, & infinitiuus.

Indicatiuus, quo quid agitur indicamus, ut amo.

Imperatiuus, quo ut aliquid fiat imperamus, ut ama.

Optatiuus, quo aliquid fieri optamus, ut utinam amarem.

Subiunctiuus, qui ut absoluat sententiam, alterum sibi subiungit uerbum, ut, si legeris audiam.

Infinitiuus, qui nec numerum nec personam definit, cùm una uoce utrunque complectatur, & eget aliquo aliorum modorum, ut aliquid determinatum significet, ut cupio legere.

Quot sunt tempora uerborum? Quinque. Quæ? Præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquamperfectum, & futurum.

Præsens, quod rem nunc esse, uel geri significat, ut amo, i'aime.

Præteritum imperfectum, quod rem fuisse quidem incœptam, sed nondum tamen perfectam significat, ut amabam, i'aimoye.

Præteritum perfectum, quod rem factam esse, & omnino absolutam significat, ut amaui, i'ay aimé.

Præteritum plusquamperfectum, quod respectu præteriti imperfecti perfectiue, rem longè præteriisse significat: ut amaueram, i'auoye aimé.

Futurum, quod rem futuram, aut in futurum gerendam significat, & quasi promittit: ut amabo, i'aimeray.

Numeri uerborum quot sunt? Duo, Singularis, qui de uno loquitur, ut amo: pluralis, qui de pluribus, ut amamus.

Personæ uerborum quot sunt? Tres. Quæ? Prima, ut amo: secunda, ut amas: tertia, ut amat.

Amo, cur est primæ personæ? Quia tribuitur rei de se loquenti. Amas, cur est secundæ? Quia tribuitur rei, ad quam dirigitur sermo. Amat, cur est tertiæ? Quia tribuitur rei, de qua fit sermo.

Quot sunt species uerborum? Duæ, Primitiua, ut ferueo: Deriuatiua, ut feruesco.

Quot sunt figuræ uerborum? Duæ, Simplex, ut amo: Composita, ut peramo.

Coniugationes uerborum quot sunt? Quatuor.

Prima, quæ terminat secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi, ās, syllaba producta in uoce actiua: & āris uel āre, producta penultima, in uoce paßiua, ut amo, amas: lætor, lætāris uel lætāre.

Secunda, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, ēs, syllaba producta in uoce actiua: & ēris, uel ēre, producta penultima, in uoce paßiua, ut doceo, docēs: medeor, medēris uel medēre.

Tertia, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, ĭs, syllaba correpta in uoce actiua: & ĕris uel ĕre, correpta penultima in uoce paßiua, ut lego legĭs, loquor, loquĕris uel loquĕre.

Quarta, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, īs, syllaba producta in uoce actiua: & īris, uel īre, producta penultima in uoce paßiua, ut audio, audīs: largior, largīris uel largīre.

PARTICIPIVM.

Participium quid est? Pars orationis, quæ declinatione per omnia nomen, tempore & significatione, circa modorum & personarum discrimen, uerbum à quo descendit imitatur.

Participio quot accidunt? Sex. Quæ? Tempus, significatio, genus, numerus, figura, casus, cum declinatione.

Quot sunt tempora participiorum? Quinque. Præsens, & præteritum imperfectum simul: præteritum perfectum, & plusquamperfectum simul: & futurum per se.

Quæ participia sunt præsentis & præteriti imperfecti temporis? Quæcunque exeunt in ans, uel in ens: ut amans, legens.

Quæ participia sunt præteriti perfecti, & plusquã perfecti temporis? Quæcunque exeunt in tus, uel sus, uel xus: ut amatus, uisus, nexus.

Quæ participia sunt futuri temporis? Quæcunque exeunt in rus, uel dus: ut amaturus, amandus.

Quot sunt significationes participiorũ? Totidem quot sunt uerborum. Actiua, ut amans. Passiua, ut amatus. Neutra, ut sedens, profectus.

Quæ participia sunt actiuæ significationis? Omnia in ans, & in ens: item in rus, à uerbis actiuis, ut amans, legens, amaturus, lecturus: à neutris actionem significantibus, ut seruiens, seruiturus: à uerbis deponentibus, ut loquens, loquuturus: & à uerbis communibus, ut criminans, criminaturus.

Quæ participia sunt passiuæ significationis? Omnia à uerbis passiuis, ut amatus, amandus: à neutris passionem significantibus, ut uapulans, uapulaturus: à deponentibus quæcunque futuri in dus reperiuntur, ut loquendus, sequendus: à communibus in tus, & in xus, item in dus, ut ueneratus, uenerandus, amplexus, amplectendus.

Quæ sunt participia actiuæ & passiuæ significationis? Omnia in tus uel xus, à uerbis communibus: ut criminatus, qui accusauit, & accusatus est. Nonnunquam & à uerbis deponentibus: ut comitatus, pro eo qui deduxit, & pro eo qui deductus est: sic imitatus, & quædam alia.

Quæ

Quæ sunt participia neutræ significationis? Quæcunque ducuntur à uerbis omnino neutræ significationis, siue o, siue or finitis: ut sedens, sessurus, proficiscens, profectus, profecturus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo actiuo? Duo: Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut amans, legens: & futurum in rus, ut amaturus, lecturus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo paßiuo? Duo. Quæ? Præteritum in tus, uel in sus, uel in xus, ut amatus, læsus, nexus: & futurum in dus, ut amandus, legendus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo neutro? Duo, Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut stans, currens: & futurum in rus, ut staturus, sensurus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo deponenti? Tria. Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut piscans, loquens: Præteritum in tus, uel sus, ut loquutus, orsus: & futurum in rus, ut piscaturus, loquuturus. Sed huic accedit nonnunquam alterum futurum in dus, ut loquendus, imitandus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo communi? Quatuor. Duo ex actiua significatione: Præsens in ans uel in ens, ut criminans, largiens: futurum in rus, ut criminaturus, largiturus. Vnum ex paßiua significatione, futurum in dus, ut criminandus, hortandus. Vnum ex utraque, præteritum in tus, uel xus, ut criminatus, amplexus.

Genera participiorum quot sunt? Tria. Masculinum, ut amatus. fœmininum, ut amata. neutrum, ut amatum.

Amatus cur est masculini generis? Quia est prima uox adiectiui. Amata cur est fœminini generis? Quia est secunda uox adiectiui. Amatum cur est neutri generis? Quia est tertia uox adiectiui.

Numeri participiorum quot sunt? Duo. Singularis, & pluralis.

Amans utrius est numeri? Singularis. Quare? Quia singulariter declinatur.

Figuræ participiorum quot sunt? Duæ. Simplex, ut amans, legens. Composita, ut adamans, negligens.

Casus participiorum quot sunt? Sex. Nominatiuus, ut amans:

genitiuus,ut amantis: datiuus, ut amanti : accusatiuus, ut amantem: uocatiuus,ut ô amans:ablatiuus,ut ab amante uel amanti.

Quot sunt declinationes participiorum? Tres. Quæ? Prima & secunda simul, ut amatus amata amatum, amati amatæ amati : tertia per se, ut amans, amantis. Nam omnia participia præteriti & futuri temporis, sequuntur primam & secundam nominis declinationem. Præsentis uerò temporis omnia sequuntur tertiam. Atque hæc declinantur per tres generis notas, ut hic & hæc & hoc amans: illa per tres diuisas uoces sine generum notis, ut amatus, amata, amatum: amaturus, amatura, amaturum : amandus, amanda, amandum. Nempe omne participium propriè est adiectiuum.

PRAEPOSITIO.

Præpositio quid est? Pars orationis indeclinabilis, quæ aliis partibus orationis præponitur aut per appositionem, aut per compositionem.

Præpositioni quot accidunt? Vnum. Quod? Seruire casibus. Et hoc est præpositionem aliis partibus orationis præponi per appositionem.

Quot casibus seruit præpositio? Duobus. Quibus? Accusatiuo, & ablatiuo.

Quæ seruiunt accusatiuo? Ad, aduersus, aduersum, contra, erga, cis, citra, ultra, trans, circiter, circum, circa, extra, intra, inter, ob, propter, penes, apud, per, secus, ante, post, pone, super, supra, infra, prope, iuxta, procul, secundum, uersus, uersum, usque.

Quæ seruiunt ablatiuo? A, ab, abs, cum, coram, clam, de, è, ex, pro, præ, palam, sine, absque, tenus.

Súntne quæ utrique casui præseruiant? Sunt. Quæ? In, sub, super, & subter.

Quid est præpositionem aliis partibus orationis præponi per compositionem? Præpositionem cum aliis partibus orationis componi, ut adduco, pertingo.

Ergo omnis præpositio nunc apponitur casui suo, nunc adhæret composito? Minimè uerò: sed quædam hoc possunt, ut ad, per, præter.

Quædam

Quædā semper habent casum suum, nec ullo modo componi possunt, ut apud, & penes. Quædam semper sunt in compositione, & nusquam in appositione: ut sunt hæ, di, dis, re, se, am, con: ut diduco, distraho, recipio, semoueo, ambio, congredior.

ADVERBIUM.

ADuerbium quid est? Pars orationis indeclinabilis, cùm nomini, tum uerbo uelut circunstantiam adijciens.

Circunstantia est, ut quando, ubi, quantum, qualiter, quomodo, & huiusmodi: ut semper honoratus, heri lætus, hodie tristis, ubique puer, nusquam uir, parum uehemens, multùm grauis, eleganter doctus, egregiè candidus, scripsit aliquando, paßim se iactat, plurimùm ualet, satis scio, pulchrè loquitur.

Aduerbio quot accidunt? Tria. Quæ? Significatio, species, & figura.

Quot sunt significationes aduerbiorum? Ferè innumeræ, ut in tanta circunstantiarum uarietate, temporis, loci, quantitatis, & cæterarum.

Da temporis. ut quando, heri, hodie, cras, pridie, postridie, quandiu, tantisper, paulisper, aliquantisper, quoties, sæpe, rarò, subinde, nunquam, quousque, hactenus.

Da loci. ut hic, illic, inibi, nusquam, paßim, ubique, intus, foris.

Da quantitatis. ut parum, minimè, maximè, summum, longißimè, omnino, plurimum, satis, tantum, quantum, aliquantum.

Da numeri. ut semel, bis, ter, quater, quinquies.

Da ordinis. ut primò, deinde, dehinc, deinceps, postremò, demum, denique, tandem.

Da qualitatis. ut doctè, pulchrè, scitè, appositè, fortiter, benè, malè.

Da interrogandi. ut quur, quare, quamobrem, quapropter, quid ita, quin, pro quur non.

Da dubitandi. ut forsan, forsitan, fortaßis, & fortasse.

Da separandi. ut seorsum, priuatim, speciatim, egregiè, nominatim.

Da congregandi. ut simul, unà, pariter, uniuersim, coniunctim.
Da uocandi. ut ô, heus.
Da negandi.ut non, haud, nequaquam. Prohibitiuum est, ne.
Da affirmatiuè respondendi. ut etiam, certè, næ, sic, ita, quidni.
Da confirmandi.ut profectò, sanè, planè, nempe, utique, nimirum.
Da iurandi.ut hercle, pol, ædepol, mediusfidius.
Da eligendi. ut potius, satius, potißimum, imò.
Da hortandi. ut eia, agè, agitè.
Da optandi.ut utinam, ô, osi.
Da demonstrandi.ut en, ecce.
Da comparandi. ut magis, minus, maximè, minimum.

Da similitudinis. ut quasi, ceu, tanquam, ut, uti, uelut, ueluti, sicut, sicuti.

Da euentus.ut fortè, fortuitò, forte fortuna.

Da intendendi.ut ualde, magnopere, impensè, longè, prorsus, omnino.

Da remittendi.ut sensim, paulatim, uix, ægrè, penè, ferè, temerè pro ferè.

Species aduerbiorum quot sunt? Duæ, Primitiua, ut sæpe, clam: Deriuatiua, ut sæpiculè, clanculum.

Figuræ aduerbiorum quot sunt? Duæ, Simplex, ut diu. Composita, ut interdiu.

INTERIECTIO.

INteriectio quid est? Pars orationis indeclinabilis, mentis affectum uoce incondita significans.

Interiectioni quot accidunt? Vnum tantùm. Quod? Significatio.

Significationes interiectionum quot sunt? Complures Ostende.

Admirantis, ut papæ. Exultantis, ut euax.
Dolentis, ut heu, hei, hoi, ah. Blandientis, ut amabò, sodes.
Ex improuiso aliquid deprehendentis, ut atat.
Vitantis, ut apagesis. Laudantis, ut euge.
Exclamantis, ut prò, ô. Execrantis, ut uæ, uah.
Irascentis, ut nefas, malùm, infandum. Minantis, ut uæh.

Vocantis

Vocantis, ut ehodum.
Silentium iniungentis, ut au, st, st.

CONIVNCTIO.

C*Oniunctio quid est? Pars orationis indeclinabilis, adnectens ordinánsque orationis partes & sententias.*

Coniunctioni quot accidũt? Tria. *Quae?* *Potestas, ordo, & figura.*

Potestas cõiunctionis quot species habet? Sex. *Quas?* *Copulatiuã, disiunctiuam, aduersatiuam, expletiuam, causalem, & collectiuam.*

Da copulatiuas. ut &, que, atque, ac, etiam, simul, cùm, tum.

Da disiunctiuas. ut aut, uel, ue, nec, neque, siue, seu.

Da aduersatiuas. ut at, sed, caeterum, uerò, porrò, atqui, tamen, uerumtamen, licèt, quanquam, quamuis, etsi, etiamsi, tametsi, saltem.

Da expletiuas. ut quidem, equidem, sedenim, atenim, enimuero, autem.

Da causales. ut nam, nanque, enim, etenim, quia, quòd pro quia, quoniam, quando, quandoquidem, si, siquidem, nisi, ni, propterea, quòd, quippe, utpote, quin, quinetiam, sin, praesertim, alioqui, quatenus, praeterea.

Da collectiuas. ut ergo, ideo, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrem, quocirca, proinde, ideóque.

Quot sunt ordines coniunctionum? Tres. *Qui?* *Praepositiuus, subiunctiuus, & communis.*

Quae sunt coniunctiones praepositiui ordinis? Et, ac, atque, at, ast, aut, neque, nec, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quae sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Quae, ne, ue, quidem, quoque, autem, uerò.

Quae sunt communis? Ferè *reliquae, ut quidem, igitur, tamen, ergo, &c.*

Quot sunt figurae coniunctionum? Duae. Simplex, *ut nam:* Composita, *ut namque.*

DISTICHON.

Sunt leuia: at rudibus prodesse utcunque uolebam.
Quid morer, his saltem dum nihil obfuerim?

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM ORATIONIS.

Actenus de singulis partibus orationis extra complexum: nunc de iisdem coniunctis, id est, de ipsa oratione quærendum uidetur.

Igitur ex his partibus, quænam est orationis faciundæ ratio? per Syntaxim.

DE SYNTAXI.

Quid est Syntaxis? Orationis partium quasi structura quædam, & inoffensa copulatio, ad explicandam aliquam animi conceptionem, hoc est, ad formandam atque edendam orationem.

Quid est inoffensa? id est, recta & congruens, ac sine uitio, & in qua nusquam impactum sit in peccatum.

Vnde figuratum est nomen Syntaxis? A secunda persona singulari præteriti perfecti indicatiui, uerbi passiui συντάττομαι, id est, coordinor: est enim illud σύντεταξαι, unde σύνταξις, id est, coordinatio.

Omnesne orationis partes necesse est simul ordinari & construi, ut istud opus exædificetur, hoc est, struatur, & fiat oratio? Duas quidem semper, Nomen & Verbum, quæ ob eam causam principes loquendi partes sunt, quòd in huiusmodi constructione sententiam uel solæ absoluant: reliquas non item semper adesse oportet, sed tantùm ubi significandarum rerum series id postulat. Nam ut sensus in animo dicturi aut dicētis erit, ita hæ ad nomen & uerbum aliàs plures, aliàs pauciores adiungētur, quò sensum illum eædem uel impleant, uel expreßiùs declarent, uel quò etiam dictionem ipsam, ac loquendi formam lepidiùs exornēt: alioqui ad sermonem prorsus inutiles futuræ, absque superiorum nominis & uerbi sensui accommodato complexu.

Quod hic sermonem dicis, non id etiam uocas orationem? Verò. Id ergo quid est? Quæuis rerum series dictione explicata.

Quam

Quam mihi dictionem narras? Illum ipsum, de quo dixi, rectum & congruentem uocum seu uerborum contextum, quo certus de re aliqua animi sensus idonee profertur, atque enuntiatur.

Istum ipsum uocum contextum, nónne iam Syntaxim, seu orationis constructionem appellasti? Prorsus.

Dic igitur, Syntaxis, seu partium orationis coordinatio, seu maius orationis contextus & series, hoc est, orationis constructio, quot & quibus rebus constat? Duabus, Congruentia, & Exactione.

DE CONGRVENTIA.

Quid est Congruentia? Declinabilium orationis partium in aliquot accidentibus certus inter ipsas consensus.

Quot partium est is consensus? Duarum earundem illarum principalium, Nominis, & Verbi.

In quot accidentibus est? Quatuor: Numero, Casu, Genere, & Persona.

DE CONGRVENTIA NOMINIS.

Et nominis congruentia quicum est? Cum altero nomine, sed bipertita. Est enim congruentia Adiectiui cum Substantiuo, Relatiui cum Antecedente.

DE CONGRVENTIA ADIECTIVI CVM SVBSTANTIVO.

Adiectîuum cum substantíuo in quot accidéntibus consentîre debet? In tribus. In quibus? Número, casu, génere: vir bonus, vxor casta, mancípium vile.

DE CONGRVENTIA RELATIVI.

Relatîuum cum antecedénte in quot accidéntibus concordâre debet? In tribus. In quibus? In número, génere, & persôna: vt,

Vrbem quam dicunt Romam, Melibœe, putaui
Huic nostræ similem.

DE RELATIVIS.

Quid est relatiuum? Quod refert & repetit antecedens.

Quid est antecedens? Id, sine cuius intellectu non consistit re-

latiuū:ut Deus omnia condidit, & idem omnia subiecit homini. Quid enim esset illud idem, nisi subaudieris Deus: ut sit, idem, scilicet Deus? Quotuplex est relatiuum? Duplex. Quomodo? Substantiæ, & accidentis. Quod est relatiuum substantiæ? Quod refert antecedens substantiuum: ut filius Veneris, is cui nomen est Cupido: non is, quem illa peperit ex Anchise, qui dictus est Aeneas.

Da relatiua substantiæ. Qui, quæ, quod, sui, ille, ipse, iste, hic, is, idem, suus, alius, alter, reliquus, cætera, cæterum, quia cæter non dicitur.

Quod est relatiuum accidentis? Quod refert antecedens adiectiuum: ut uirgo candida, qualis est nix: procerus, quantus est gigas.

Da relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus, quotenus, quotuplex, quotuplus, cuius, cuias, aliusmodi, alteriusmodi.

Vtrum horum esse oportet relatiuum, quod cum antecedente conformandum est? Nempe relatiuum substantiæ. Quodlibetne? Non, sed tantum qui, quæ, quod, sui, ille, iste, ipse, hic & is.

Habéntne cætera cum aliquo congruere? Cum consequente, ut adiectiua cum substantiuis.

Adde, quòd alius, alter, reliquus, cætera, cæterum, præter hoc, etiam ad genus & rem antecedentis respiciunt. Nam dum dico, Diligo te & cæteros discipulos: necesse est te esse discipulum: alioqui uitiosa esset oratio. Illud etiam memineris, qui, quæ, quod, & ipse, ipsa, ipsum, omnem personam recipere.

DE INTERROGATIVIS.

Vllàne alia obseruatur congruentia? Verum. Quæ? Interrogatiui, & responsiui: nam demonstratiui & demonstrati conuenientia omnino similis est ei, quæ adiectiua substantiuis admouet & apponit.

Interrogatíuum & responsíuum in quot accidéntibus debent conuenîre? In vno. In quo? In casu, nisi quid fortè próhibet, atque ímpedit diuérsa earúndem pártium oratiônis exigéntia.

Nihil præterea requiritur in consensu interrogatiui & responsiui? Illud scilicet, ut interrogatiuo suum accommodetur responsiuū: ut

ut, Quem queritis? IESVM *Nazarenum: nō Nazarenum tantùm. Quis uocare? Claudius. Cuius est liber? Ioannis. Cui benefacias? Egenti. Qualis est preceptor?* Non indoctus. *Quantus erat Aeneas? Magnus. Quantus Iulus? Paruus. Quot domos habes? Duas, tres. Quotus uis coenare? Combien uolez uous estre à soper? Secundus, aut tertius, deux, ou trois. Quoteni ibant? Bini, terni, &c. Quotuplum reddit tuus fundus? Decuplū, &c. Quotuplex est uestis? Duplex. Cuias es genere? Gallus. Cuias es patria? Lugdunensis. Cuias professione? Grammaticus in quibus omnibus responsiua cum interrogatiuis conueniunt in significatione.*

Quur in consensu interrogatiui & responsiui excepisti, si fortè prohiberet diuersa orationis exigentia? Quia percontanti, Quāti quippiam emeris, respondere non possis scutati, sed scutato tantùm, idq; necessariò ob diuersitatem constructionis, quae in eo genere est. Rursus quaerenti, Cuius sit atramentarium quodpiam, non tui, sed tuum, dici oportebit, atque hoc itidem quadam uelut necessitate.

DE CONGRVENTIA VERBI.

Verbi autem conuenientia quotuplex? Vnica & simplex, nempe solius uerbi personalis finiti modi, cum nominatiuo, quem id ante se requirit.

Quur soli uerbo personali finiti modi congruentiam tribuis? Quia quaecunque uerba nec finitas personas, nec certos numeros habent, ea sola exactione contenta sunt: nec possunt non concorditer satis congruere cum omni persona, & utrouis numero.

Verbum ergo personâle finíti modi, in quot accidéntibus consentîre debet cum suo nominatíuo? In duobus. In quibus? Número, & persôna: vt ego lego, tu audis, ille docet, nos profícimus, vos tacétis, illi nugántur.

DE CONCEPTIONE PERSONARVM.

Possúntne complures nominatiui uerbo praeponi? Admodum. Sed tunc numeri pluralis, ut uerbum sit, necesse fuerit. Vt enim singularē unus nominatiuus, ita pluralem numerū flagitant, qui plures uno sunt.

Verùm

Verùm quotæ personæ oportuerit esse uerbum? Quotæ fuerit nominatiuus is, quo præstantior demonstrabitur persona, ut quoties aderit prima persona, semper intelligitur præstantior, alioqui secunda præualebit. Iam ego, & tu efficiunt nos: tu, & ille, uos: ego & tu, & ille, nos: ut, Ego & tu uni doctori operam damus: uous & moy sommes sous un regent. Tu & ille mihi traditi estis in disciplinam: uous & luy m'auez esté baillez pour estre mes escoliers.

DE CONCEPTIONE GENERVM.

Ac simile quiddam fit in consensu adiectiui & substantiui, itémque relatiui & antecedentis, quum duo triáue substantiua diuersorũ generum accommodantur uni adiectiuo aut relatiuo. Primùm enim oportet hoc esse numeri pluralis, quia multis respondet: deinde generi adformari, quod cæteris præstat. Iam masculinum præstat fœminino & neutro, rursus neutrum fœminino: ut, Vir & mulier religiosi, qui pro eo ac debent, conditorem suum reuerentur. Lena & scortum sunt Reipublicæ perniciosa.

Quomodo substantiuis, uel cuiuslibet generis res animatas significantibus, & adiectiuum & relatiuum ad neutrum genus transferri ex usu omnium Latinè dicentium constat: ut Vrbs & templum dedicata sunt. Labor & uoluptas, quæ natura dissimilima uidentur, tamen societate quadam inter se naturali sunt innexa. Et, Ferè ira & concitatio furori sunt affinia.

Habemus de congruentia. Iam percontemur de exactione.

DE EXACTIONE.

Exactio quid est? Partium orationis uis quædam & natura, qua in certo casu, aut modo, alia aliam sibi adiungi postulat.

Ista uis ac natura, in quot orationis partibus inest? In omnibus. Omnibúsne ex æquo sine distinctione aut exceptione? Hoc quidem mihi non ita uidetur. Quoniam ut non aliud, certè hoc interest, quod uerbum in quo ipso est tota uis sermonis, quodq; orationis totam constructionem gubernat, & à fronte, & à tergo, sibi aut casum, aut aliud quippiam loco casus astrui uult, atq; exigit, reliquæ orationis partes tantummodo certum sibi quempiam casum post se adsciscunt:

quippe uerbo ſubiecta, ut ſine quo nihil prorſus effectura ſint. Quò etiam nunc clarius appareat, quam meritò dicatur uerbum in oratione dominari, & caput eſſe. Tum excipienda eſt coniunctio, quia cæteras orationis partes ad ſui declarationẽ hæc nuſquã exigit: ſed eis tantùm pro uinculo adhibetur, ut copulet & cõnectat nunc uerba & ſenſus, nunc uerba tantùm, nunc ſenſus tantùm. Nam quòd ſimiles caſus & modos uerbi exigere dici poßit cõiunctio, hoc eo intellectu accipiendum eſt, ut quæcunque alia orationis pars caſum aut modum uerbi explanãdi ſui cauſa ſibi adſciuerit, huic caſui aut modo, ſi opus erit, alium quem aut caſum, aut modũ adnectere, per coniunctionem id quidem fiat: ſed ita, ut neceſſe ſit, hunc eundem caſum aut modum omnino ſimilem eſſe ei, quem ea pars ſibi prius in conſtructionem adiunxerit: quò fit, ut caſus per coniunctionem copulati, aliunde, non ex ipſa coniunctione pendeant, nec eam declarent: ſed eam dũtaxat partem, abs qua (ut ſic dicam) reguntur, ſeu adſciti ſunt. Iam hic exigentiam uocamus, quum partes orationis aliæ alias certis rationibus & modis aſſumunt, ad explanãdam, atque implendam ſignificationẽ ſuam, quomodo ſubſtantiuum ſibi adiungit adiectiuũ, ſi uidelicet abſq; eo non ſatis, aut non adeò expreßè aut elegãter intelligatur. Et uerbum exigit aduerbium: atque item præpoſitionem cum ſuo caſu: imò & alterum uerbum, idq; alius modi, ſi aliter ſenſus perfici non queat.

Quotuplicem facis exactionem? Duplicem. Vnam à priore, alteram à poſteriore.

Exactionem à priore, quibus tribuis? Soli uerbo. Quibus poſteriorem? Reliquis omnibus, ut dixi, extra unam coniunctionem.

DE EXIGENTIA VERBI PERSONALIS A PRIORE.

Verbum perſonale quid exigit ante ſe?

Omne verbũ perſonâle finîti modi éxigit ante ſe nominatîuum eiúſdem ſecum númeri & perſónæ, expréſſum, vel ſubaudîtum, aut quíppiam pro nominatíuo, pũta vel infinitîuum, vel âlium quem modum cum ſua conſtructiône.

Vt,Non hic hæreo,ie ne m'arreste pas ici. Albus sis,an ater,nescio,ie ne scay qui tu es. Velle suum cuique est. Quod uales,bene est, il ua bien, que uous uous portez bien. Non est quod agas gratias, il n'y a pas dequoy uous me deuiez remercier.

Quem uocas modum finitum? Vnum quemuis é quatuor primis. Quem infinitum? Solum quintum.

Quid verò impersonâle verbum éxigit ante se? Oblíquum âliquem casum.

Quem uocas obliquum casum? Omnem eum, qui rectus non sit. Quot sunt recti? Duo,Nominatiuus,& uocatiuus.

Qur nominatiuus dicitur rectus? Quia hic aliunde non deflectitur: unde usurpatiuè etiam dicitur casus, cùm aliunde non cadat. Tum à fronte uerbi in oratione collocatus, in faciem eiusdem uerbi directò intuetur, & ante illud stat rectus.

Et uocatiuus? Hic etiam rectus appellari solet,opinor, quia nominatiuo ferè similis est, & quia etiam præcedit uerbum.

Quot sunt obliqui? Quatuor: Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Ablatiuus. Qur dicuntur obliqui? Quia à recto deflexi sunt omnes,nec ante finita uerba consistere queunt:itaque ad uerba cum quibus construuntur, non nisi obliquè respiciunt.

Traditúrne ullus generalis canon, de anteriore uerbi impersonalis exactione? Nullus: est enim multiplex, & uaria impersonalis uerbi anterior exactio, nihilo secius ac posterior. Proinde de ea nihil semel, atque in uniuersum præcipi potest, sed tractanda est simul cum posteriore: id quod infrà commodiùs suo loco fiet.

In exigentia anteriore uerbi personalis quid requisisti? Congruentiam ipsius uerbi cum suo recto,in numero, & persona. Quid in exigentia anteriore impersonalis uerbi, ullámne congruentiam? Nullam:quia illic nec in numero,nec in persona errari potest.

Agè uerò, circa posteriorem exigentiam utriusq; horum, ecquid spectandum atque obseruandum censes? Ante omnia delectum.

DE DELECTV.

Quem mihi delectum narras? Ne uidelicet quemcunque casum uerbo

uerbo exigentiæ regula concesserit, hunc illi continuò subijciendum putemus. Quin iuxta Latinæ linguæ idiotismos accuratam singularum dictionum electionem ad nostri sermonis texturam adhibeamus. Nam ago tibi gratias, rectè dicimus: quod Gallicè est, Ie uous remercie. Facio tibi gratias, non item: etsi utrunque horum actiuum uerbum est, admittens post se transitiuè accusatiuum. Item, Dare uerba, Latinis tritum est, pro eo, quod est fallere, atque eludere. Tradere, seu præbere uerba, pro eodem, inauditum. Eiusmodi ergo sunt ea, in quibus haberi delectum præcipimus. Neque enim protinus quicquid ex præscripto grammaticorum canonum dicatur, ob eam modò causam rectum existimari debet. Alioqui scire gratiam, sauoir gré, & facere honorem, faire honneur, quæ planè Gallica sunt, Latinè defendi possent: quum habere gratiam, & habere honorem apud Latinos dicere sit moris. Verborum igitur electione diligenti opus est, & iudicio, ne Latinitatem quasi obtorto collo ad linguæ nobis uernaculæ consuetudinem trahamus: quod notarij publici, & Legulei, & rabulæ forenses, & Theologi, ac Philosophastri, & cæteri eiusdem farinæ Gothici plerique omnes facere solent. Sed uerè Romano patrium sermonem potius seruire cogamus: duntaxat ubi Latinè dicere uelimus. Quanquam in multis esse linguarum cognatio quædam uidetur. Rectè enim Græcè dixere, οἶδά σοι χάριν, ubi Gallicè dicam, Scio tibi gratiam: ac Latinè quidem rursum, Nollem tam multam in eo operam ponere, similiter ut Gallicè protulero, ie ne uoudrois pas tant mettre de peine en celà. Sed quoniam hoc perpetuum non est, nec usu passim euenit id, dandam esse operam dixi, ut sic interpretentur ac conferantur linguæ, ne ullius earum proprietati uis afferatur: sed sua cuique integra seruentur dicendi genera. Huius autem rei copiam faciet, & dabit diligens autorum lectio, & tractatio cum solicita ac prudenti obseruatione.

Non etiam in alijs constructionibus postulabitur delectus? Quidni? Vel in coniunctionibus requiretur, non modò in reliquis partibus orationis, quarum propria est casuum exactio: nam neque uerò, age uerò, at uerò, dicimus: neque autem, at autem, age autem

non

non dicimus: cùm è diuerso, non uerò, haud dicamus, sicut non autem: quia hoc usitatum, illud receptum non est. Ergo *his quoque constructionibus necessaria est uerborum electio, ut dici liceat in summa,* Latinæ *orationis elegantiam in diligenti uerborum electione, aptáque eorundem collocatione & structura totam consistere.* Sed *harum rerum pleni sunt libri* Elegantiarum Vallæ. *Adsentior.*

Cæterùm tandem istam à posteriore exigendi rationem, quoniam ad omnes orationis partes extra unam coniunctionẽ pertinere etiam dixisti, agendum liceat de his ordine quærere. Interroga *ut lubet.*

De exigéntia posterióre singulárum pártium orationís, ac primùm nóminis.

Quot casus exigit nomen à posteriore? Quatuor, Genitiuum, Datiuum, *Accusatiuum, & Ablatiuum.*

Quæ nomina exigunt genitiuum? Substantiua & adiectiua. Tenes *regulam de substantiuis?* Teneo. Cedò.

Vbicúnque in sermône Gállico, post vnũ áliquod substantîuum nomen, cuiuscúnque géneris, númeri, & casus id fúerit, atque ádeo vndecúnque idem pepénderit: quóties, inquam, post id nullo intermédio statim sequétur álterum diuérsæ rei substantîuum, cũ artículo Gállico genitíui casus, sibi ex ipsíus Gállici sermônis proprietáte & vsu præpósito, cuiuscúnque étiam géneris ac númeri nomen hoc substantîuum sequens fúerit, ipsum in sermône Latíno genitíui casus esse oportébit.

Vt, La chemise du garson, *subucula pueri:* La boutique d'un marchant, *taberna mercatoris:* l'Imprimerie d'un Imprimeur, *officina Typographi:* Les armes de noblesse, *nobilitatis insignia:* Le manche d'une espee, *capulus ensis:* Vn tonneau de uin, *dolium uini:* Vn uerre d'eau, *cyathus aquæ:* Vn boisseau de sel, *modius salis:* Vne paire de gans, *par manicarum:* Vne paire de chausses, *par tibialium:* Le chalit d'un lict, *fulcrum lecti:* Le bout d'un baston, *extremum baculi.*

Qui sunt articuli Gallici genitiui casus? Du, de, des, d'un, d'une, d'unes, &c.

Atqui

Atqui iidem hi sunt etiam ablatiui casus. Quo discrimine alteros ab alteris secerni atq; internosci licebit? Quando non repugnante uerborum sensu genitiuus is resolui poterit in nominatiuum, cum uerbo habet, seu possidet, mutato substantiuo illo, unde idem genitiuus pependerit, in accusatiuum nominis relatiui substantiæ: hoc erit signi, Gallicum illum articulum eidem genitiuo Gallicè præpositum haberi, & esse oportere genitiui casus: ut. Le compaignon d'Vlysses, *comes Vlyssis: quia Vlysses habet comitem.* Les hanches d'un lieure, *clunes leporis: quia lepus habet clunes.* Vne espaule de mouton, *armus arietis: quia aries habet armum: & sic resoluitur, Armus arietis, id est, armus quem habet aries.* Le mœul d'un œuf, *Luteum oui, id est, luteum quod habet ouum; atque item in alijs.*

Quando uerò non poterit fieri talis resolutio, obstante sermonis sensu, aut quando per articulum dabitur intelligi, rem esse, quæ ab aliqua re dici ac denominari, fieri, aut haberi significetur, argumento id erit, articulum esse potius ablatiui casus: ut, l'homme du cheual que uous marchandiez, *homo ab equo quem licitabare: non homo equi: sicut, Mercenarij à uilla,* les manouuriers & gens louez de la grange. *Eius famulus à pedibus,* son homme de pied, *non eius famulus pedum, Minister eius à cubiculis,* son uarlet de chambre. *Homo à prælectionibus à studijs, & memoria rerum excolendarum:* homme de lecture, homme d'estude, & de lettres. *Hinc dicimus, Erat ei à prælectionibus,* il luy lisoit, il estoit son liseur. *Sum tibi à studijs,* ie uous sers à l'estude. *Sum tibi à memoria rerum excolendarum,* ie uous sers à uoir & entendre les bons liures & auteurs. *Ioannes à taberna,* Iean de la boutique: *alioqui tabernæ administrator, pro famulo qui merces in taberna tractat,* le uarlet de la boutique, *rectum erit: habet enim & taberna suum administratorem. Item Petrus à Lugduno, non Lugduni: Franciscus à Turnone, non Turnonis: nec dicitur, est Turnonis,* Il est de Tournon: *sed Est à Turnone. Ita Franciscus à Claromonte, non Claromontis: Ioannes à Prato, non Prati. In quibus de, articulus Gallicus plane ac sine controuersia est ablatiui casus, & ad ablatiuum pertinet, nisi uidelicet, quum hæc Latinis eleganter transfigurantur in epitheta:*

ut, Franciscus Claromontanus: Petrus Lugdunensis & Turnonius heros: quemadmodum dicimus, à manibus, & amanuensis: secretarius, & à secretis: quæ omnia multò latius ac fusius dispersa sunt ac dißipata, quàm ut una aliqua præceptione astringi & concludi poßint: sed diligenti obseruatione opus est, propterea quòd in eis paßim uulgò peccatur.

Est tamen vbi interim genitîuum constrúere licet, aut ablatîuum cum præpositiône, de, è, vel ex, absque discrímine, nempe casum materiei, ex qua âliquid esse, seu cóflâri significâtur.

Vt, Aceruus lapidum: & ex lapidibus. Virgilius:
Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

Crater argenti apud Persium: & Crater ex argento, aut etiam Crater argenteus. Vas è uitro, aut uitreum, aut uitri. Subucula lini, aut è lino. Vestis è serico, aut serica, seu sericea. In quibus omnibus etiam exprimitur Gallicus articulus, de.

Atque huc reférri licet partitiuôrum natûram.

Optimus plebis, & optimus de plebe: Eorum unus, & ex eis unus. Alius autem cuiusdam rationis & formæ sunt. Omnium horarum homo, homme qui est à tout. Et, Perpaucorum hominum homo, homme qui ne conuient pas auec toutes gens.

Alícubi magis cónuenit loqui per ablatîuũ cum præpositiône: vt in expriménda orígine, aut efficiénte, atque autôre caussa:

Vt, Ex illustri familia uir, homme de noble maison, gentilhomme: sic enim accommodatiùs dicitur, ad id, quod significatur, quàm uir illustris familiæ: nam alioqui uir illustris familiæ, eadem ratione dicitur, qua uir incertæ originis, id est, cuius origo incerta est. similiter, Virgo è diuite ac potenti domo, fille de riche & puissante maison: potius quàm prædiuitis ac potentis domus: quasi uidelicet subaudias illic nata, seu orta. Sic omnino, uir ex Deo, significantius

tius etiam, quàm uir Dei, quasi etiam tu dicas, uirum, qui totus à Deo effectus ac compositus sit ad ea, quæ sunt ipsius Dei: alioqui dubium non est, quin Dei simus omnes. Sic Opt. Max. præceptor & dominus noster CHRISTVS, *Vos, inquit, ex patre diabolo estis: potius quàm, patris diaboli. Sic & Terent. (ut misceam sacra profanis) Ea primùm ab illo animaduertenda iniuria est. Iniuria ab illo, inquit, significantius omnino, quàm si dixisset, iniuria illius: id quod uel cæco appareat. Nam in illo, ab illo, nulla subesse potest amphibologia: in illius, subesset, quippe quum is genitiuus & actiuè & passiuè significare possit, ut sit iniuria illius, uel quam fecerit, uel quam passus sit. Sicut in Eunucho: Vbi uis, adsunt tibi dona à Phædria. Nam si Phædriæ dona dixisset, dubium erat, utrum diceret, donáne quæ Phædria alicunde accepisset, & ut sua haberet, an quæ is ad Thaidem mitteret. Ergo, adsunt tibi hic à Phædria dona, rectiùs etiam dixit, quàm adsunt tibi hic Phædriæ dona. Simile est Ciceronianum illud de oratore: A cæteris silentium, ab oratoribus solitudo, nempe quòd & cæteri silerent, & oratores solam reliquissent, id est, deseruissent curiam. Vitanda est enim ubique, quo ad eius fieri potest, amphibologia. Alioqui indifferenter dici poterit, hoc tuum esse credebam, & hoc esse à te credebam: Ie croyois que tu fusses l'auteur & l'inuenteur de cecy. Hoc Plauti est, seu è Plauto, seu Plautinum. Quanquam etiam, amicus ex animo, magis mihi quidem arrideat, quàm amicus cordis: & è schola Socratis, aut Platonis discipulus, quàm scholæ Socratis aut Platonis.*

Nec omníno diuérsa erit constrúctio, vbi Gallicè dícitur, de chez, & deuers: ibi enim ablatíuo cum præpositióne à vel ab, áptior ferè (mea quidem senténtia) locus est, quam genitíuo: nam genitíuo íbi étiam locũ esse, non sum qui negem.

Terent. Quis à me tam grauiter pepulit fores? id est meas, seu domus meæ: Qui a heurté si fort à mon huis? qui a poussé si fort ma

porte, ou la porte de chez moy? Alibi: A me nescio quis exit, ie ne sçay qui sort de chez moy. Alibi: Concrepuit à Glycerio ostium: quum ostium Glycerij sine uitio dicere potuisset: sicut M. Cicero lib. 1. de Oratore. Testis est, inquit, Q. Mutij ianua, & uestibulum. Item alibi idem Terent. Ab Andria est ancilla hæc: quum, Andriæ ancilla dicere potuisset, C'este chambriere est deuers, ou de chez l'Andrienne. Rursum alibi idem: A uobis est, inquit, de puero loquens: Il est de chez uous: quum, Vester est, etiam ibi dicere potuisset. Sic, A me tibi dabo chlamydem, Ie te bailleray un manteau de chez nous, ou de chez moy. aut à me, id est, meam. Hæc sine dubio latißimè patent etiam extra hunc sensum: ut, A Laurentio Valla Elegantiarum præceptiones: & Laurentij Vallæ Elegantiarum, seu de elegantijs præceptiones. Quintiliani Oratoriæ institutiones, & A Quintiliano Oratoriæ institutiones.

Num etiam cónstrui possunt substantîua nómina cum ablatíuo sine præpositióne? Non per se. Quid est non per se? Nam quòd construúntur cum ablatíuo sine præpositióne, similiter ac cum genitíuo quũ tribúimus cuipiam áliquid in laudem aut vitupérium, id efficitur adiectíuo, seu epítheto ipsius laudis, aut vitupérij.

Vt, Puer ingenij summi, & ingenio summo: homo ualentißimi corporis, & ualentißimo corpore: mulier perfrictæ frontis, & perfricta fronte, femme effrontee, & sans honte.

Nec alios casus admittunt substantiua? Non. Quid ergo fit reliquis obliquis? Eos adiectiua sibi adsciscunt. Non hæc etiam genitiuum sibi adsciscunt? Quidni? Pleraque singularem & pluralem genitiuum nullo discrimine: quædam pluralem tantùm.

Quæ adiectîua vtrúmuis genitîuum flágitant?

Expers belli, qui ne sçait que c'est de guerre: Peritus rerum: Fidens animi: Cupiens lucri: Fugitans litium, qui hait procez & noises. Tolerans laboris, qui endure bien la peine: Patiens inediæ, qui endure bien de ne manger rien: Profusus sui, qui est prodigue du

sien.

ſten. Participialia ferè ſunt, & uerbalia, & actiuè ſignificant.

Quæ adiectíua genitíuum multitúdinis tãtùm admíttunt? Partitíua, ídque cum géneris conſénſu.

Vterque noſtrûm: Alter Aiacum; Sodalium Franciſcanorum quiuis: Quidam tuorum: Si quiſquam horum: Quicunque ciuium: Huius nationis quiſpiam: Vnus uirorum: Primus auditorum. Item gradus comparationis, Nigræ lanarum: Fortior manuum: Omnium præſtantiſsimus: & hoc genus cætera.

Qur genitiuum multitudinis quàm pluralem maluiſti? Vt ſingularem genitiuum collectiui nominis complecterer, qui tametſi uoce ſingularis eſt, tamen de multis dicitur: ideo etiam genitiuus eſt multitudinis.

Quænam uerò adiectiua nomina partitiua dicuntur? Ea per quæ pars à toto abduci ſignificatur.

Quo pacto? Nam quum dico, Omnium præſtantiſsimus: in illo Omnium, dico totum: in Præſtantiſsimus, partem eius totius, quam inde, id eſt, ex illo eodem toto abduco & ſeparo: ſignifico enim unum aliquem ex illis omnibus. Atque itidem, cùm dico, uterque noſtrûm: in genitiuo noſtrûm, eſt totum, ut hoc loco accipitur totum. Vterque, id eſt, ego & tu, ſinguli partes ſumus illius eiuſdem totius.

Referuntúrne in numerum partitiuorum gradus comparationis? Maximè.

Quot ſunt gradus comparationis? Tres. Qui? Poſitiuus, ut fortis, fort. Comparatiuus, ut fortior, plus fort. Superlatiuus, ut fortiſsimus: plus fort, ou tresfort.

Ecquis de his in uniuerſum tradi poteſt canon? Videtur poſſe.

Quiſnam? cedò. Siquidem ad hunc modum præcipitur: ut,

Quod Gallicè dícitur, le plus, ou la plus des, aut les plus des: ſi duo tantùm ſint, dicéndum ſit per comparatíuum cum genitíuo multitúdinis.

Vt, fortior manuum, la plus forte des mains: & fortior Aiacum, le plus fort des deux Aiax.

Si plura duôbus sint, orátio fiat per superlatîuum, ítidem cum genitîuo multitúdinis.

Vt, Græcorum fortißimus est Achilles, Achilles est le plus fort des Grecz. Prudentißimi ciuitatis qui tacent, les plus sages de la uille sont ceux qui ne sonuent mot. Virginum pulcherrima, la plus belle des uierges.

Nec mihi quidem probandum uidetur, quod uulgus hìc dicere solet, la tresbelle des, le tresfort des, &c. Nam Gallicum illud, tres, tum demum in superlatiuum competit, & quadrat, quum is absoluit id est, sine casu ponitur: ut, illud est optimum, cela est tres bon. Quod uerò Gallicè dicitur, plus que, hoc tantùm, dicatur per comparatiuum cum ablatiuo sine præpositione: ut, Achilles erat fortior Hectore, Achilles estoit plus fort que Hector. Qui quidem ablatiuus resolui potest in casum similem ipsi comparatiuo, intercedente particula quam: ut, Hectorem perhibent fortiorem, quàm Achillem. Atque hoc est, quod de his rebus in genere tradi posse reor. Nam Gallico illo, le plus des, la plus des, le plus des, quarum rerum fiat comparatio, eas eiusdem generis esse: illo uerò, plus que, non item esse oportere intelligi satis datum est.

Addamus tamen, si uidetur, illud quoque obseruandum esse, quod à comparationis ipsius natura comparatum est, & de eadem regula intelligi potest, ubi adsunt res, ut dicimus, similis generis, si duæ tantùm erant: uel in sola adiectiui cum substantiuo congruentia, & citra genitiui exactionem, ut comparatiuo utamur. Si uerò plures, superlatiuo: ut, Certior polus est antarcticus, non certißimus: quia tantùm duo sunt poli. Item, Sol est planeta maximus, idemque optimus ac saluberrimus.

Audio, & fateor.

Iam datîuum quæ adiectîua sibi adscíscunt? Datîuum vel genitîuum recípiunt, Affínis críminis vel crímini.

Nec dicam, Reus criminis, qui est coulpable du crime. Similis domini, uel domino. Proprium uirtutis, uel uirtuti. Commune omnium, uel omnibus. Amicus illius, uel illi. Finitimus, uicinus, propinquus,

quus, conscius, conformis, conterminus, &c.

Quæ adiectíua datíuum tantùm póstulant? Quæcúnque cómmodum aut incómmodum significant: *ut, Fidus amico. Perfidus regi, qui rompt sa foy au Roy. Omnibus acceptus, aggreable à tous. Suis malus, alienis bonus, mauuais aux siens, bon aux estrangers.*

Huc pértinet opus, quod cum datíuo & ablatíuo sine præpositióne cóstrúitur, intermédio quidem verbo substantíuo Sum, es, est.

Vt, Mihi uiatico opus est: ubi Plautus etiam dicere solet, usus, pro opus: Il me faut de quoy passer mon chemin. Senectutis subsidio aliquo tibi opus erit: Tu auras besoin de quelque baston de uieillesse. Dicimus etiam, Non sum tibi opus, ie ne te fay pas besoin: id est, Non eges mei. Mihi opus non fuisti. Et, Mihi te opus non fuit: id est, tui non egebam. Te, seu tui facilè carui, Ie me suis bien passé de toy.

Quæ adiectíua accusatíuũ sibi véndicant? Quæ ad áliquam dimensiónem spéctant.

Vt, Caulis palmum altus: le tronc d'une herbe d'un espant haut. Septem pedes longus. Crassus tres digitos. Latus ulnam, large d'une aune.

Quæ adiectíua ablatíuum sine præpositióne volunt?

Contentus paruo: præditus uirtute: diues agris: ne ligula quidem dignus: genere Andria: integer pudore & dignitate, De qui l'honneur n'est rien diminué.

Quæ adiectíua ablatíuum sibi cum præpositióne à, vel ab, subíiciunt?

Animo est à literis alieno. Hoc ab eius sententia diuersum est. Hic est alter ab illo. A me pudica est, quasi soror mea sit: quant à moy ie ne l'ay touchee, non plus que si elle estoit ma sœur. Terent. Narrátque, ut uirgo à se integra etiam tum sit. Item ab animo æger sum, etsi à morbo satis ualeo. Tu ab animo otiosus es: Tu te donnes de bon temps: Tu ne prens point les

matieres à cœur: Tu n'as foucy d'aucune chose. Illi sunt ab ingenio improbi: Ceux la sont de mauuaise engeance, & de maligne nature. Ab equitatu firmus, Fort de gens à cheual.

DE EXIGENTIA PRONOMINIS.

QVis à pronómine exígitur casus? Genitîuus plurâlis: sed hac lege, vt accédat consénsus géneris: *Vt, Aiacum hic Telamonis, ille Oilei filius fuit.*

Quot sunt pronomina demonstratiua? Omnia. Nullum enim pronomen est, quod uim demonstrandi non habeat.

Quot sunt gentilia, seu patria? Duo: Nostras, & uestras.

Quur ita uocantur? Quia per ea gentem, & patriam, aut etiam professionem significamus.

Quot sunt relatiua? Octo, Ille, ipse, iste, hic, is, sui, suus, idem.

Quot sunt reciproca? Duo. Quæ? Sui, & suus.

Quare dicuntur reciproca? Quia in seipsa reflectuntur: ut, Scioli ferè sibi placent.

Quot sunt possessiua? Quinque: Meus, tuus, suus, noster, uester.

Quur uocantur possessiua? Quia per ea possideri aliquid significamus.

Vtrum dicendum est, mei ne liber, an meus? Liber meus. Quid ita? Quia mei cum similibus passiuè, non possessiuè, seu actiuè significant: ut amor, desiderium, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, uis, fastidium, fauor, mei, tui, sui, nostri, uestri, passiuè significant, quod hæc ab alijs de nobis habeantur. At desiderium, fastidium, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, amor, meus, tuus, suus, noster, uester, actiuè seu possessiuè significant, quòd ea penes nos sint, neque aliunde ad nos emanent atque influant. Vehementer tua sui memoria delectatur, Il a grand plaisir de la souuenance que uous auez de luy. Sic ornatè etiam dicimus, Mea unius opera liberatus es: Tu as esté deliuré par le moyen de moy tout seul. Ex

tuo

tuo ipsius animo coniecturam feceris, an grauer ita accipi: Par l'affection de uous mesmes, uous pourrez presumer ou imaginer, s'il me greue d'estre ainsi traicté. Noster duorum conatus nihil efficiet, nisi manum ipse admouerit: L'efforcement de nous deux ne sera rien, si luy mesme n'y met la main. Item, Mei solius es immemor: De moy seul tu n'as point souuenance. Sui conuenendi omnibus potestatem facit: Il permet facilement à chacun de parler à soy.

DE EXIGENTIA POSTERIORE VERBI.

Quot casus exigit uerbum à posteriore? Quinque: Nominatiuum, genitiuum, datiuum, accusatiuum, & ablatiuum.

Quæ uerba exigunt à posteriore nominatiuum?

Verbum substantîuum, verbum vocatîuum, & quodcúnque eôrum vim óbtinet, éxigit à posteriôre nominatîuũ, qui ad idem pértinet, quod significat nominatíuus à priôre: vt, Sum pius, vocor Aenéas, salútor poëta.

Quot sunt uerba substantiua? Vnum tantùm, Sum, es, est.

Quot sunt uerba uocatiua? Quinque: Appellor, dicor, nominor, nuncupor, & uocor. Dic horum uim habentia? Fio, euado, existo, uenio, uideor, iudicor, cognominor, inscribor, & similia ferè ex omni genere personalium: ut Obscurus fio. Hodie intelligentes, & boni uidentur stulti. Dormit securus. Bibo ieiunus. It cubitum incœnatus.

DE GENITIVO.

Quæ uerba exigunt genitiuum?

Omnia verba cuiuscúnque géneris sint, quorum quidem significátio ad áliquod prétiũ attinère potest, admittunt post se hos genitíuos, tanti, quãti, tantídẽ, quantíuis, quantílibet, quanticúnque, pluris & minôris, substantíuè quidem accéptos. Nam si adiéctiuè ponúntur cum sub-

ſtantiuis, ábeunt in ablatíuos: quemádmodũ cætera prétij nómina, quæ ómnia in ablatíuo ponúntur ſine vlla præpoſitiône.

Non eſt mihi copia tanti, ut fieri ſeruus uentris amore uelim.
Quanti uirtutem pendes, facies, habebis, æſtimabis, tantidem apud homines pendêris, fies, habeberis.
Quanti pranſus es? Combien as tu payé pour ton diſner?
Quanti conſtant tibi ſemel duodeni panes? Combien te couſte une douzaine de pains?
Tanti emi tria pondo carnis ueruecinæ: id eſt, libras.
Quantilibet indicat pannum, Il fait ſon drap tant qu'il ueut.
Pluris liceor quàm quanti eſt, Ie uous en offre plus qu'il ne uaut.
Liceor præſenti pecunia, I'en offre argent content.
Non addicet tibi ædes minoris, Il ne uous deliurera pas la maiſon à moins. Tanta ſumma non merçor.
Quanto pretio redempta eſt?
Nihilo minore pretio diſtrahitur lignum, quàm ſi frigus eſſet acrius.
Magno illi ſtetit, Il luy couſte bon.
Putri meſpilo non emerim, Ie n'en donnerois pas une neſfle pourrie.
Vſitatius tamen eſt Latinis, Vitioſa nuce non emerim.
Nimio docet, Il uend trop ſes lecons.
Hoc non ualet teruncio, aut teruncium etiam.

Priuâtim verò verba æſtimándi, curo, puto, fácio, cónſulo, duco, pendo, hábeo, id eſt æſtimo, præter dictos genitíuos, amant étiam hos ſibi adiúngere, magni, parui, níhili, maximi, mínimi, flocci, nauci, aſſis, huius.

Quid de me fiat, parui curas, Peu te chaut, qu'il aduiẽne de moy.
Non aſsis facio, nihili, flocci pendo iſtos nebulones: Ie n'eſtime rien ces lanterniers. Aequi bonique facio, æqui bonique conſulo, & boni conſulo, Ie prens en gré.

Prætereà ex actiuis verba accuſándi, damnándi, abſoluéndi, monéndi, & cõſimília, præter accuſatíuum, adiíciunt

ſcunt ſibi genitîuum, vel ablatîuum ſignificántem crimẽ aut pœnam.

Qui alterũ incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet, Qui accuſe un autre de deshonneur, ſe doit bien regarder.

Arguo te ſolœci, uel ſolœco, Ie te reprens d'incongruité.

Ne quenquam peccati temere damnes, Ne condamne aucun follement de faute, ou d'auoir failly.

Magnæ ſummæ damnatus fuit, aut magna ſumma, Il a eſté condamné à une grande ſomme. Reuincam te mendacij, ſeu mendacio, Ie te conuaincray de menſonge.

Inſimulat herum auaritiæ, Il accuſe ſon maiſtre d'auarice.

Abſolui illum iniuriarum, Abſolui illum iniuria.

Admoneo te errati, Ie t'aduiſe de ta faute.

Commoneo te promiſſi. Omne tempus nos admonet CHRISTI.

Excipiuntur alter, uter, uterque, ambo: conſtruuntur enim hæc duntaxat in ablatiuo: Vtro accuſatus es, mendacij, an periurij, an utroque? Reſpondebit, neutro, aut altero, aut ambobus.

Atque ex neutris ſatago, aſſûmit genitîuum rerum.

Vt, Hic ſatagit rerum ſuarum, Ceſtuy cy penſe & eſt ſoigneux en ſes affaires.

Quædam genitîuum recípiunt aut ablatîuum in eúndem ſenſum.

Vt, Egeo tui, egeo pecunia, Careo tui, & careo libris.

Memini, conſtruitur cum genitiuo: ut memini huius rei. Cum accuſatiuo: ut, memini hanc rem, id eſt, recordor. Cum ablatiuo antecedente præpoſitione de: ut, non meminit de hac re: id eſt, mentionem non fecit: quo ſenſu dicitur etiam, non meminit huius rei. Conſtruitur præterea cum infinitiuo: ut, non meminit legere.

Tum ex deponéntibus, Miſéreor, Recórdor, Obliuíſcor genitîuum requírunt.

Vt, Miſerere mei Deus. Recordare ſuperioris uitæ. Obliuiſcere malorum.

Ad hæc intereſt, refert, & eſt, pertinéntia ad offi-

cium

cium vel vtilitátem, seu impersonália sint actíuæ vocis, seu personália, quosuis genitíuos admíttunt: præter illos quinque pronóminũ primitiuôrum passiue significántes mei, tui, sui, nostri, vestri, vice quorũ interest, & refert, assúmunt ablatîuos possessiuôrum fœminíni géneris, mea, tua, sua, nostra, vestra, quibus ádditur ablatîuus cuia. Est verò, áccipit nominatíuos géneris neutri, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum.

Interest omnium rectè agere, il apartient à chacun de bien faire. Doctoris est præcipere, & discipuli obtemperare, il appartient au maistre de donner doctrine, & au disciple d'obeir.

Magni referebat te consilijs eius interesse, il estoit fort bon que tu fusses present à son conseil.

Aut nostra, aut amicorum interest scire, Ou pour nous, ou pour noz amis il est expedient de sauoir. Quid tua id refert? Ineptum nimis est, Quid babes tu ad faciendum.

Non est meum contra autoritatem præceptoris dicere, Il n'est pas à moy de dire contre l'autorité du regent.

Cuia refert doceri, cius est idoneum magistrum deligere.

Dicimus etiam, Magni mea intererat, mea nihil refert, dum potiar modò, Il ne m'en chaut, mais que i'en iouysse, mais que ie l'aye.

Itẽ in prima & secúnda declinatiône, número singulâri loci minôris própriũ nomen, in quo esse, aut agi aliquid dícitur, cum omni verbo absolutè cónstrui potest in genitíuo.

Vt, Vixit Romæ. Egit Lugduni. Lutetiæ florent bonæ literæ.

In tértia verò declinatiône, aut plurâli tantùm número, in ablatíuo.

Vt, Militauit Carthagine. Claruit Athenis.

Etiam appellatîua hæc ponúntur in genitíuo.

Vt, Iacet humi. Domi, bellique uiximus. Domi nostræ cœnaui: non autem domi pulchræ, sed in domo pulchra.

Cætera

Cætera appellatíua, aut própria maiôrum locôrum ponúntur in ablatíuo cum præpositiône.

Vt, Commorabar in suburbano. Dixi horarias in templo.

Minora loca, sunt urbes seu oppida, castella, pagi seu uici.

Maiora, regiones, prouinciæ, insulæ.

DE DATIVO.

Quæ uerba exigunt datiuum?

Cuiuscúnque géneris verbum habêre potest étiā prætér álios casus datîuum significántem persônam, siue rem in cuius grátiam, vel honôrem, vel cómmodum, vel horum contrárium áctio verbi cedit.

Vt, Nequicquam sapit, qui sibi non sapit, Pour neánt est sage, qui n'est sage pour soy.

Mihi istic nec seritur, nec metitur, Ie ne fay ici aucunement mon proffit. Omnia tibi faciam, & obsequar quæ uoles, Ie feray tout ce que tu uodras.

Si quid peccat, mihi peccat, S'il fait faute, il la fait à mon dómage. Seruus tibi, non pro te. Cui uiuis? id est, in cuius gratiā uel honorē?

Viuit Deo, il est tout à Dieu, il est tout de Dieu, il ne fait rien que pour luy, il est tout pour luy, c'est à dire pour Dieu.

Atque hoc est, quod dicunt uerbum acquisitiuè poni.

Quid mihi succenses, seu irasceris? Dequoy es tu marri contre moy?

Semper mihi reclamas, & obstrepis, Tu es tousiours cōtre moy.

Item contigit, accidit, euenit, usuuenit, obtigit, uacat, congruit, cessit, cecidit, obuenit, & uertit. Atque hæc postrema ferè cum aduerbio bene aut malè: ut Benè cessit tibi, &c.

DE ACCVSATIVO.

Quæ uerba exigunt accusatiuum?

Omne verbum actíuum eius natúræ est, vt à nominatíuo persônæ agéntis ferátur in accusatîuum persônæ patiéntis.

Vt, Non abigo, non exigo te, Ie ne te chasse point.

Non

Non exclusi te foras, Ie ne t'ay point fermé dehors.
Tu refers mihi patrem, Tu me ressembles à ton pere.
Appendi lardum meum, I'ay poisé mon lard.
Pendit uiginti libras, Il poise uingt liures.
Pisces istos pulchrè macerato, Detrempe bien ces poissons.
Currus bouem trahit, Gallicum prouerbium est, La charrue ua deuant les bœufz.

Sequamur CHRISTVM. *Amplectamur Euangelium.*

Quid uocas personam agentem? Rem quæ agit id quod uerbum significat.

Quid patientem? Rem quæ in se illud agi sustinet, id est, quæ illam actionem recipit. Vt quum dico, Ignis urit lignum, ignis quantum hinc attinet, est persona agens, quia est res, quæ id agit quod uerbum significat: lignum est persona patiens: sic enim loquuntur Grammatici, quia est res, quæ in se recipit id quod ignis agit.

Et huiusmodi uocatur persona constructionis. Nam sermonis persona ea est, de qua suprà in pronomine egimus.

Actîua sunt, quæcúnque ex omni génere actiônem signíficant. Atq; ex his sunt, quæ præter accusatîuum persônæ patiéntis, adscíscunt sibi etiam álterum accusatîuum rei.

Vt, *Docui te honesta.*

Si te ueritatem exigant, quid dices? Erudij te bonas literas.
Pacem te poscimus omnes. Precor te ueniam. Percontor te unum. Hoc te uehementer rogo. Hortor te uirtutem.

Sunt quæ posteriôrem accusatîuum mutant ablatîuo sine præpositiône.

Vt, *Induo te uestem, & induo te ueste. Erudio te literas, & literis.*

Quædam cum præpositiône, vt Oro, quæro, flágito, rogo, intérrogo, posco, póstulo, precor, scíscitor, percóntor hoc abs te.

Porrò quinque verba impersonália actîuæ vocis pœnitet

hitet, tædet, miseret, pudet, & piget, à fronte pôstulant accusatîuum, & à tergo genitîuum vel infinitîuum.

Vt, Pœnitet nos huius rei. Cuius? Nempe, te non adfuisse.

Neminem miseret mei, Aucun n'a pitié de moy.

DE ABLATIVO.

Quæ uerba exigant ablatiuum?

Pafsîua ómnia éxigunt ante se ablatîuũ persônæ patiéntis, & post se ablatîuum cum præpositiône à vel ab, persônæ agéntis, aut nonnúnquam datîuum ablatíuî loco.

Vt, Deseror ab amicis. Superor ab æqualibus. Honesta bonis uiris, non occulta quæruntur, id est, à bonis uiris. Sunt mihi repertica preoli, id est, à me. Post paßiua participia frequentior datiuus, quàm ablatiuus. Dilectus Deo, nulli cognitus, frequentius, quàm à Deo dilectus, à nullo cognitus, &c.

Hoc fit à Deo. Væneo ab hoste. Suppellex ista à nemine licuit. Vapulaui à præceptore. Osculor à matre.

Paßiua, id est, quæ agi in se aliquid significant.

Inter actîuum autem in o, & eius pafsîuum in or, ita cónuenit, vt ex actîui nominatîuo fiat pafsîui ablatîuus cum præpositiône à, vel ab: & ex accusatîuo illíus fiat huius nominatîuus. Hoc est, vt éadem persôna sit agens in pafsîuo, quæ est in actîuo, & éadem vtróbiq; pátiens. Casus autem qui ab actîuo exigúntur supra nominatîuũ & accusatîuum, non mutántur, sed manent in pafsîuo.

Vt, Doceo te Grammaticen, Tu doceris à me Grammaticen. Imbuo te bonis moribus, Tu imbueris à me bonis moribus.

Sunt'ne quibus accusatiuus, aut ablatiuus in eundem sensum addi potest?

Tempus quantum, aut quándiu, quandûdum, quamprîdem, in accusatîuo seu ablatîuo: tempus, quando, aut

quo,

quo, aut quanto, pro intra quantum, in ablatíuo tantùm cuíque verbo ſuccédere poteſt.

Vt, Totos tres annos uerſatus ſum in Dialecticis, aut tribus annis. Profeſſus eſt triennium, & triennio: decem menſes, & decem menſibus, Il a regenté trois ans, dix mois, &c.

Iam ſeculum uideor te non uidiſſe, Il me ſemble qu'il y a cent ans, que ie ne t'ay ueu.

Quandiu egiſti Lutetiæ? Annum cum dimidiato, hyemem totam, uel anno, &c. Quandudum ueniſti? Ab hinc horam.

Quampridem conſcendiſti nauem? Quampridem mortui ſunt tibi pater & mater? Ab hinc octo dies, uel octo diebus.

Quàm mox cocta eſt cœna? D'icy à combien eſt preſt le ſouper? Iuxta regulam reſponderi poteſt: ab hinc ſemihoram, D'icy a demie heure. Quando dabimus illi operam? id eſt, quando illum audiemus?

Hora prima pomeridiana.

Seſquianno poſtquã Pariſios uenit, magiſtri titulo decoratus eſt, Vn an & demy apres qu'il eſt uenu à Paris, il a eſté fait maiſtre.

Paucis antè diebus quã ad te ſcriberẽ frater noſter exceßit è uita.

Quanto tempore iſtud feceris? Triduo, quatriduo.

Quoto ab hinc die celebrabimus Hilaria? D'icy à cõbien de iours ſerons nous Careſmentrant? Octauo ab hinc die.

Poteſt autem interuenîre præpoſítio.

Vt, Ante duos annos rem hanc confeci, Il y a deux ans que i'ay fait ceci. Poſt duos dies lenita eſt tempeſtas, Deux iours apres le temps fut appaisé.

Ad quem diẽ profecturus eſt? Quel iour s'en doit il aller ou partir? Ad diem præſcriptum pecuniam ei numerabo, Ie luy bailleray argent au iour dit.

In tempore ipſo adueni, Ie ſuis uenu bien à point. Per hos totos dies nihil aliud quàm aut potauit, aut choreas duxit, Tous ces iours il n'a fait autre choſe que chopiner, ou mener les dances.

Item

Item per Poſtquam ſic dícitur:

Menſis hic agitur iam ſeptimus, poſtquam hic ad te uenit, Il y a deſia ſept mois, qu'il eſt uenu uers uous.

Diſtántia item & ſpátium cum adiectíuis nomínibus, & verbis in accuſatíuo vel ablatíuo ítidem cõſtruúntur:

Vt, Lugdunum abeſt hinc iter, uel itinere octo dierum.

Patet area quoquo uerſus pedes triginta, La court a de largeur trente piedz de tous coſtez.

Non diſcedit latum unguem, ſeu tranſuerſum digitum ab hoc præcepto, Il ne paſſe pas ceſte doctrine, ou ceſte reigle du large d'un ongle, ou du trauers d'un doit.

Latas tres pedes menſas fecerunt.

Nam ſpatium ferè per accuſatiuum effertur.

Quibus uerò addi ſolet tantùm ablatiuus, atque is ſine ulla præpoſitione?

Cum omni género verbôrum inſtruméntũ quoduis, item cauſa efficiens, item actiônis modus, itémque matéries cónſtrui ſolent in ablatíuo, ſine vlla præpoſitiône.

Candefacies lintea lixiuio, & inſolatione, Tu blanchiras les linceux par lexiue, & par les mettre au ſoleil.

Hoc abſterge aqua, Nettoye cecy auec de l'eau.

Tabeſcit mœrore, Il ſeiche d'ennuy.

Liberatus ſum opera tua. Barbarum eſt, medio tuo.

Gaudeo eius cauſa, Ie ſuis ioyeux pour l'amour de luy.

Lacrymabat gaudio. Aequo animo feras aduerſa.

Nollem tecto, nollem hoſpitio recipere furem, Ie ne uoudrois pas loger ou heberger un larron. Nullo pacto fieri poteſt.

Exitu comperientur omnia, En la fin tout ſe trouuera.

Explebo eius animum gaudio. Muta mihi ſcutatum ſolidis, Change moy un eſcu à de ſolz. Cambio barbarum eſt.

Vtere libro meo quandiu uoles, Sers toy de mon liure tant que tu uoudras.

Et verba quidem, quæ motum ad áliquem locum quóquo pacto signíficāt, próprij nóminis loci minôris, & horum appellatiuôrum rus, & domus, accusatíuum flágitāt absque præpositióne.

Vt, Eo Lugdunum. Sal aduehitur Condricum. Hoc perlatum est Auenionem. Aufer istud domum. Rus hunc abigam.

Aliôrum verò appellatiuôrum, aut propriôrum maiôrum locôrum accusatíuum étiam recípiunt, sed non sine præpositióne.

Vt, Confero me in Franciam. Comportantur in forum. Nauigat in Siciliam.

Sed quæ motum per locum, aut de loco signíficāt, próprij nóminis loci minôris, & appellatiuôrum rus, & domus, ablatíuum étiam sine præpositióne póstulant.

Vt, Transiui Gratianopoli. Venio Lutetia. Profecti sunt hi Auenione. Profectus est, mouit Turnone, Il est party de Tournon. Venit rure. Egreditur domo.

Aliôrum autem appellatiuôrum, aut propriôrum nóminum maiôrum locôrum, ablatíuum étiam recípiunt; sed accedénte præpositióne, útique quæ signíficant de loco: nam quę per locum signíficant, accusatíuum intermédia præpositióne flágitant.

Vt, Eum abduxi è ganeo, Ie l'ay tiré d'un cabaret.
Ab Italia nihil aduehitur librorum.
Ex ædibus nostris modò prodijt.
Per Siciliam tendebat in Latium.
Transit per templum, per aream, &c.

At verò Sum, es, est, quotúplicem constructiónem habet? Quintúplicem. Primò constrúitur cum genitíuo possessiuè.

Vt, Hoc pecus est Melibœi. Possessiuè, id est, cùm genitiuus ille possidentis personam exhibet.

Secundò constrúitur cum datíuo acquisitiuè, & cùm per

per verbum hábeo interpretâtur.

Vt, Ne mihi Suffenus essem, A fin que ie ne fusse un fol uanteur, & glorieux.

Ne nulli sis amicus, neq; multis, Entretiens peu & de bons amis. Est mihi liber, id est, habeo librum. Et, Non est salus homini, id est, homo non habet salutem.

Assúmit idéntidem álterum datîuum accipiéndum (vt volunt) pro accusatíuo cum præpositióne ad, vel in.

Vt, Fuisti mihi præsidio. Fuisti mihi auxilio. Negotium meum non est tibi curæ, Tu ne tiens conte de ton affaire.

Hoc tibi erit usui, Cecy sera à ton profit.

Erat alicui rei, Il estoit bon à quelque chose.

Ea res est tibi lucro, honori, infamiæ, ignominiæ, dedecori, ornamento, indicio, argumento, documento, exemplo, id est, in lucrum, honorem, &c.

Nec in verbum Sum, es, est, modò, sed in ália quoque non pauca verba huiúsmodi dúplices datîui cadunt appositíssimè.

Vt, Relinquo tibi pignori uestem, Ie te laisse ma robbe en gage.

Do tibi pignori libros, Ie te baille en gage mes liures.

Misit mihi cascum dono. Munere accepi à patrüo thoracē undulatum, I'ay beu en don de mon oncle un pourpoint de camelot.

Id sibi habet studio. Id sibi laudi putat.

Do tibi uitio. Verto tibi uitio, id est, uitupero.

Habes me despectui, despicatui, frustratui.

Habent omnia sophistæ quæstioni. Datur nuptui uirgo.

Canit receptui, il sonne à la retraicte, ou il fait fin.

Item, Natus est opprobrio, laudi, ludribrio, gratiis, musis, &c.

Tertiò, Sum, es, est, assúmit accusatîuum cum præpositióne.

Vt, Non fuit is apud te. Facultates meæ sunt penes tutorem,

Mes biens sont entre les mains, & en la puissance de mon tuteur.

Quartò, Si quid ex his quæ sunt ánimi, aut córporis, cuípiam per adiectîuum laudis aut vitupérij tribúimus, hîc verbum Sum, es, est, ablatîuum habet, aut étiam genitîuum.

Vt, Non ita sum acris ingenij, & acri ingenio.

Tu es obtusi capitis, & obtuso capite.

Quintò iúngitur ablatíuo, interueniénte præpositiône.

Vt, Non sum in culpa, Ie n'en peux mais.

Non sum in causa, Ie n'en suis pas cause.

Prætereà Sum, es, est, plerúnque intelligéndum est in oratiône: vt, Glória tibi Dómine.

IMPERSONALIA PASSIVAE VOCIS.

Quid, impersonalia passiuæ vocis, quam constructionem hæc etiam habent?

Impersonália pasśiuę vocis cùm signíficant actiônem cum quadam generalitáte, nullo índigent anteriôre casu: quáquam generalitâtis illius restringéndæ grátia, eis alíquádo præpónitur ablatîuus, cum præpositióne à, vel ab. Post se autem à neutris quidem acquisitíuis proféćta datîuum assúmunt.

Vt, Seruitur tirannis. Bene fit multis à principe.

Alia non habent casum, nisi quem suppéditat præpositio.

Vt, Itur in antiquam syluam. Luditur de tuo corio. Viuitur in diem.

INFINITIVA PERSONALIVM.

Infinitiuorum autem constructio quæ?

Infinitíua verbôrum persońaliū, quum ante se casum habent, duntáxat habent accusatîuum, post se verò casus suôrum verbôrum.

Vt

Vt, Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere nostro?

Excípitur infinitíuũ, esse: nam hoc casum post se habet símilem ei, qui ipsum continuò præcédit, étiam si is aliúnde péndeat.

Vt, Ego precor esse tuus. CHRISTVS *dedit omnibus esse beatis. Apparet hunc esse seruum domini pauperis.*

Latinè tamen dicitur, Expedit uobis bonos esse: & , Tibi licet esse fortunatißimum.

Quid? aliôrum verbôrum item símiles casus annectēntium, hoc est, obtinéntium vim substãtíui verbi infinitíua non etiam excipiúntur? Non opínor: ferè enim ad hunc modum construúntur: Non possum resístere solus. Sperò vidéri tibi amîcus. Gáudeo illum habéri doctum.

INFINITIVA IMPERSONALIVM.

Porrò impersonáliũ infinitîua, quid? *Hæc cõstructióne* à thématis non dífferunt.

Vt, Quis non uidet moris esse, præferri uitiosa rectis? Scit illum pœnitere peccati.

Iam uerò in summa à quot partibus orationis exiguntur infinitiua? Duabus. A quibus? Nomine, & uerbo.

Nomine: ut, Audax impingere colaphum, Qui est audacieux a donner un soufflet. Timidus uapulare, &c.

Item, Facile est iugulare mortuum, Il est aisé de couper la gorge a un hõme mort. Operæpretium est audire eorum stultitiam, C'est un passetemps d'ouir parler de leur sottise.

A uerbo actiuo: ut, Cupio illum prouehi, Ie desire qu'il soit auancé. Cogito ab eo inire gratiam, Ie pence d'entrer en sa grace. Negat sic esse, Il dit qu'il n'est pas ainsi.

A paßiuo: ut, Creditur fecisse illos uersus. Non uideris mihi rectè intelligere.

A neutro: Quid cessas intrò irrumpere? Qu'attendez uous de uous fourrer la dedans? Quid cessatis cũ alloqui? Pergis esse Demea, Tu continues estre un terrible homme, ou un chagrigneux.

A deponenti: ut, Molitur oppugnare. Inficior me fecisse. Reor illum bene tibi uelle. Iamdudum aliquid ruri agere arbitror.

Ab impersonalibus: Non uacat audire. Cœpit non conuenire inter Christianos. Perueniri ad summum, nisi ex principiis, non potest.

GERVNDIA ET SVPINA.

Gerundia seu participialia uerba, & Supina quem præ se casum, quem post se exigunt?

Gerúndia & Supína ante se nullũ prorsus éxigũt casum: post se autem, quæ actîuam significatiónẽ habent, eósdem casus admíttunt, quos habent verba à quibus descéndunt.

Vt, Venio ad spectandum ludos. Eo seruitum tibi.

Quæ verò passíuam significatiónẽ præ se ferunt, réspuunt omnem casum.

Vt, Vrit uidendo fœmina, id est, dum uidetur. Turpe dictu, id est, ut dicatur.

Nam posteriôra supína in u, semper signíficãt passiuè, eóque omni exigéntia carent.

Gerundia quot casibus uariantur? Quinque. Nominatiuo: ut, Petendum est pacem à rege.

Genitiuo: ut, Certus eundi. Datiuo: ut, Non sum tibi soluendo.

Accusatiuo: ut, Inter cœnandum.

Ablatiuo: ut, In tribuendo suum cuique.

Cui debêtur Gerúndiũ nominatîui casus? Verbo substantíuo acquisitiuè; & resóluitur in opus est, seu opórtet, & infinitîuum sui verbi.

Vt, Iterandum est ista, id est, opus est, seu oportet iterare.

Quibus

Quibus adhærent Gerúndia in di, genítiui caſus? Certis quibúſdam nomínibus ſubſtantíuis.

Vt, Hoc ego ad te non tam cognoſcendi, quàm emendandi cauſa tranſmiſi. Occaſio ſcribendi. Non eſt nunc narrandi locus.

Item paucis adiectíuis.

Vt, certus eundi, gnarus bellandi, cupidus uiſendi te.

Quibus iungúntur Gerúndia in do, datíui caſus? Hæc ſunt ádmodum pauca; & ad hunc modum ferè habent.

Tibi ſoluendo non ſum, Ie ne ſuis pas ſuffiſant à uous payer.

Cùm eſt inficiando accuſatori reus, Quand le defendeur, ou, celuy qui eſt accuſé peut nier à l'accuſateur.

Mala hæc nondum comedendo matura ſunt, Ces pommes ne ſont pas encores bonnes à manger.

A quibus pendent Gerúndia in dum, accuſatíui caſus? Ab his præpoſitiónibus, ad, inter, ante, ob.

Vt, Ad dicendum locus ornatiſſimus eſt uiſus.

Inter legendum uenit in mentem mihi, quod de lemuribus inaudieram, En liſant, ou ainſi que ie liſoye, il m'eſt uenu en memoire des eſpritz deſquelz i'auoye ouy parler.

Quibus addúntur Gerúndia in do, ablatíui caſus? Quibus ſéruiunt præpoſitiónes, in, de, è, vel ex, à, vel ab, cum, pro.

Vt, Huius interfector ſi eſſet in confitendo, apud Ciceronem. Cogitabat de redeundo in patriam.

E uel ex defendendo, quàm ex accuſando, uberior gloria comparatur. Verbum dictum eſt à uerberando.

Deterres à diſcendo, Tu les deſtournes d'apprendre.

Ratio rectè ſcribendi cum loquendo coniuncta dicitur.

Pro uapulando quid pretij auferam? Que gaigneray ie pour eſtre battu.

Mutántur Gerúndia in nómina adiectíua: quæ Gerúndíua Grammátici vocant, ídque ad ornâtum.

Vt, Non eſt tempus imperandi pecuniam: uenuſtius, impe-

randæ pecuniæ. Complures uineas oportet esse ad præbendum tantos reditus uini, & ad tantos uini reditus præbendos, Il faudroit qu'il y eust plusieurs uignes pour telle rente de uin.

In accipiendo beneficium, & in accipiendo beneficio tenetur quis agere gratias: tenetur, est tenu.

Supîna in um quibus iungúntur? Verbis aut particípiis vel apértum vel laténtem motum significántibus.

Vt, Cur te is perditum? Eo quæsitum Petrum. Mitto emptum panem. Datur illa hodie Pamphilo nuptum. Venundantur libri à bibliopola. Admissus est spectatum.

Supîna in u, quibus? Certis quibúsdam nomínibus.

Vt, Res digna memoratu. Optimum factu reor, Ie pense qu'il sera bien fait. Iucundum uisu.

PARTICIPII CONSTRVCTIO.

QVæ est participiôrum natûra? Vt posteriôrum suôrum verbôrum constructiônem imitétur.

Vt, Amans uirtutem: amaturus literas: amatus à præceptore: amandus à te, & tibi. Volens fugere. Abiens pransum.

REGVLA GENERALIS.

Vbi significatio est eadem, ibi eandem oportet esse & constructionem.

ABLATIVI CONSEQVENTIAE.

Franciſco primo Gallos regénte: vnde pendent hi ablatíui? Non aliúnde. Quómodo ígitur construúntur? Nimírum absolutè: & resoluúntur per cùm, si, dum, postquàm.

Vt, -Animante tuba galeatum serò duelli Pœnitet; id est, cùm, uel si, uel dum, uel postquàm animat tuba.

Sempérne opórtet álterum illôrum esse à particípio? Etiam.

Atqui dixit: Cic. pro Milone, Quinimo nondum libera ciuitate,

te, tamen populi Rom. comitijs liberatus est. Hic neuter ablatiuorum est à participio. Respondeo, In id genus orationibus subaudiri ablatiuũ ente, ut sit sensus, Ciuitate ente libera. Francisco rege, id est ente rege: hoc est, cùm nondum esset libera ciuitas, & cùm Franciscus esset rex.

Cur dicúntur ablatîui consequéntiæ? Quia eis designâtur consequéntia quædam.

Vt, Orto sole dies est, id est, dum sol ortus est, sequitur ut sit dies.

Potéstne solus ablatîuus participij alíquando ita poni absolutè? Prætériti quidem témporis, & géneris neutri.

Vt, Dicto de participio, dicendum est de præpositione, id est, postquam dictum est. Cuiusmodi participium eleganter etiam in uicem succedit infinitiui: ut, opus est facto, id est, facere. Curabo adductum, id est, adducere. Quomodo dicitur Latinè, Il doit uenir, Il doit dire? Venturus est, Lecturus est.

Item hoc, Il nous le faut prier, Orandus est nobis. Cela te faut faire, Id tibi faciendum est.

CONSTRVCTIO PRÆPOSITIONIS.

QVot casus éxigit præposítio? Duos. Quos? Accusatîuũ & ablatîuũ. Quæ præpositiónes éxigũt accusatîuum? Ad, aduérsus, &c. Quæ ablatîuum? A, ab, &c. Quæ vtrúnque sibi véndicãt? In, sub, super, & subter. Habéntne semper hos casus præpositiónes? Habẽt dũtáxat extra compositiónem: alióqui degénerãt in aduérbia: vt præcéptor est intra: prope est dóminus: iace extrà. Quis deléctus, & quæ obseruátio est in Præpositiónibus quæ éxigũt accusatîuum? Disces exémplis sequéntibus.

Primùm, ne dixeris, Iuit apud uos: sed, Iuit ad uos, Il est allé chez uous. Nam, significat ad locum, & ad personam, siue rem

 quamlibet.

quamlibet. Apud significat in loco, uel in persona, nec sequitur uerba motus. Vt, Pernoctaui apud te, i'ay couché chez toy. Apud templum illum conueni, id est, in templo. Il n'est pas uers Pierre, Non est apud Petrum. Et differt à penes. Nam penes significat in manu, siue in potestate & in dominio esse, quod non significat apud. Tout ce que i'ay, est entre ses mains, & en sa puissance: ou, il est saisi de tout ce que i'ay, Omnia mea sunt penes illum.

Aduersus & aduersum, id est, contra. Ne Hercules quidem aduersus duos. Si rectè facis, aduersus ingenium tuum facis, Si tu fais bien, tu le fais contre ta nature. Contra stimulum calcem iactas, Tu regimbes contre l'esguillon.

Princeps erga populum clemens. Erga, enuers.

Cis Alpes, Deca les monts. Citra Sequanam, Deca la Seine.

Citra pontem, Deca le pont.

Accipitur pro sine: Citra iactantiam, Sans uantance.

Vltra opponitur Citra. Vltra pontem, Delà le pont. Vltra Sequanam, Delà la Seine. Trans mare, Delà la mer.

Circiter, ad tempus refertur & ad numerum. Circiter Calendas Februarias, Enuiron le premier iour de Feurier. Circiter duo millia, Enuiron deux mille.

Circum, A l'entour des murs sont les fossez, Circum muros sunt fossæ. Circa forum. Circa tres annos.

Intra, dedans: Intra fortunam debet quisque manere suam.

Extra, dehors: Extra limites, Hors les limites.

Inter os & offam multa cadunt, Entre la uiande & la bouche beaucoup de choses peuuent aduenir.

Ob rem tam paruam, Pour une chose si petite.

Ob oculos mors erat, La mort estoit deuant les yeux.

Propter te cæsus sum, I'ay esté batu pour l'amour de toy.

Secus uiam, Pres du chemin.

Ante opponitur præpositioni post, Ante domum, & post domum, non retro. Pone ædem uirginis matris, Derriere l'eglise de nostre Dame. Pone se, Derriere soy.

Supra, contraria eius, quæ est infra. Supra omnes homines,

Par

Par dessus. *Infra omnes homines, Dessouz tous les hommes.*
Caue dicas, infra octo dies, aut infra annum, sed intra.

Iuxta Paulum, Selon saint Paul,

Secundum. En uous est mon esperance apres Dieu, In te est spes mea secundum Deum.

Versus postponitur suo casui. Portum uersus abimus.

Vsque etiam postponitur, præsertim ordinatum cum altera præpositione: ut, Ad multam usque noctem. Sed & præponitur: ut, Vsque in flumen, & usque somni tempus.

Quis deléctus, quæ've obseruátio est circa prępositiónes, quæ auferéndi casum volunt? A, consonántibus tantùm præpónitur.

Vt, Venio à Petro: ne dixeris, uenio de apud Petrum.

Ab, uocalibus, & i, consonanti: & liquidis l, & r, ut ab Ioanne: ab legibus: ab re, Sans cause.

Abs præponitur t, & q: ut, Abs te, Abs quouis homine.

Significant autem motum à loco.

Vt, A Gymnasio eunt in uicum straminеum. Et motum à persona: ut, Venio à uobis, Ie uiens de chez uous. Redeo à matre, Deuers ma mere. Item personam agentem: ut, Doceor ab amicis.

Præterea accipiuntur pro post: ut, Non uidi eum à prandio, Ie ne l'ay pas ueu depuis disner.

Ab eo tempore quid factum est? Depuis ce temps la qu'a il esté faict? Et pro de: Il est de chez uous, Est à uobis. Il est de la grange, Est à uilla.

Absque, id est, sine: Absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum. Triuiale est, Si tu non esses, &c.

S'il ne fust, i'eusse bien pourueu a mon cas, Absque eo esset, ego rei meæ satis prouidissem.

Ie suis fortuné en toutes autres choses, si n'estoit ceste cy, Fortunatus sum cæteris rebus, absque una hac foret.

Cum bonis agas consuetudinem, Hante les bons.

Coram præceptore, Deuant le regent.

Migrat in aduerbium, & significat, quod barbari dicunt, præsentialiter: ut, Cupio tecum agere coràm.

Clam patre fecit, Il a fait sans le sceu de son pere.

Non clam me est, idest, non ignoro.

De, significat materiam: ut, Carmen est de bello Troiano, id est, cuius materia est bellum Torianum: ubi ineptè diceretur, à bello Troiano: nam à, nunquam significat materiam: quare nõ dicam, magnanimus compositum est à magnus & animus, sed ex, uel de: neque à ponitur usquam pro de.

Et tamen contrà, de, ponitur pro à: ut, Audiui de te, id est, abs te. Emi de Petro, id est, à Petro. De, etiam significat propter: ut, Amat te de uirgine, de munere tuo, id est, propter.

E & Ex, etiam ad materiam referuntur: ut, Anulus ex auro. Iungitur autem e, consonantibus tantùm: ut, E renibus laborat, Il a mal aux reins. Ad hunc modum, laborat è capite, è pectore.

Ex, & uocalibus, & consonantibus: ut, Ex usu tuo, meo, suo, nostro, id est, ad utilitatem tuam, meam, &c.

Ita è re tua, sua, illius, & è dignitate uestra, &c.

Viuo ex sententia, Ie uis a mon plaisir, ou à ma fantasie. Selon mon cœur, Ex animi sententia. Significat etiam post: Ex illo non audiui patruum. Barbarorum infantißimi hic usurpant de post, uel ex tunc, Ie ne le uis depuis, Ex eo siue ex illo cum non uidi. Combien y a il de iours, que tu es uenu? Quotus dies est, ex quo uenisti? siue, Quotus dies est, postquam uenisti?

Pro te hoc non facerem, id est, tua causa.

Significat etiam ante: ut, Quidam pro foribus te conuentum expetit. Quelqu'un deuant la porte ueut parler à uous.

Infinitiuus ponitur pro nominatiuo, id est, loco nominatiui.

Præ oculis, id est, ante oculos: &, supina nullum præ se casum uolunt. Præ se fert fiduciam, Il se monstre asseuré. Præ te fers magnam grauitatem, Tu monstres une grande grauité.

De force de peur il n'ose parler, Præ metu loqui non audet.

Præ nequitia, præ luxuria, præ amore.

Præ

Præ studio literarum dormire non potest, De force de l'estude & affection qu'il a aux lettres il ne peut dormir. Præ te alios nihil facis, Tu n'estimes rien les autres au pris de toy. Præ manu nihil tibi dabo, Ie ne te donneray rien deuant la main.

Tenus, postponitur semper suo casui. Capulo tenus, Iusques au manche: Mento tenus, Iusques au menton.

Construitur etiam cum genitiuo plurali, nominis significantis res geminas, aut singularem numerum desiderantis: ut, Aurium tenus, nuptiarum tenus.

Quis deléctus, & obseruátio est in iis, quę nunc accusatiuo, nunc ablatiuo gaudent?

Nam In, ubi est motus ad rem siue locum, item ubi diuisio aut mutatio in aliquid significatur, accusatiuo iungitur:

Vt, Hæc uia fert in urbem, Ce chemin ua à la uille. Cicero inuectus est in Antonium. Commoda mihi librum in quatuor dies. Ne dixeris, pro quatuor diebus.

Non peto nisi in unum diem. Alium famulum quærito in hunc diem, Cerchez un autre uarlet pour auiourd'huy.

Seruato, aut emito perdicem in cœnam, Pour le souper.

Ei dicas in aurem, Di luy à l'oreille.

Rediit in gratiam cum socio, Il est retourné en grace auec son compaignon. Scinditur incertum studia in contraria uulgus.

Erasmus phrasim Græcam feciliter uertit in Latinam.

Pro erga: ut Multa in me contulisti beneficia.

Cùm uerò significatur in loco, siue in re quippiam aut agi, aut esse, In, ablatiuum adsciscit: ut, Nunquam uersatus es in schola Parisiensi? Prodeambulemus in basilica palatina, Pourmenons nous parmi la sale du palais.

Sub, accusatiuum requirit, cùm motum ad rem, siue locum, item quum paulò ante uel circa, aut etiam paulò pòst significat: ut, Descenditur sub terram. Non cadunt hæc sub oculos.

Sub horam prandij exercetur iuuentus commißionibus siue concertationibus literarijs. Vulgò dicitur, Fiunt quæstiones paulò ante pran

prandium. Sub lucem exportant calathis, id est, circa lucem, adueniente die. Sub rem diuinam examinantur perlecta, id est, paulo post. Vbi autem nihil tale est, ablatiuo gaudet:ut, Pernoctaui sub dio, I'ay couché au decouuert, ou a la lune. Recubans sub tegmine fagi.

Super opponitur præpositioni subter. Et ubi est motus ad rem siue locum, iungitur accusatiuo:ut, - Super Garamantas, & Indos Proferet imperium. Vbi motus nō est, accusatiuo & ablatiuo indifferenter apponitur:ut, Poteris mecum requiescere super fronde uiridi, & super frondem uiridem.

Significat & de, sed tum coniuncta est ablatiuo: ut, Multa super Priamo rogitans, id est, de Priamo.

Subter, cuius una est significatio, eáque contraria ei, quæ propriè est super, sine delectu, aliàs accusatiuo cohæret, aliàs ablatiuo: ut, Subter aquas aut subter aquis pulchrè urinatur, Il plonge gaillardement, ou il nage entre deux eaux.

CONSTRVCTIO ADVERBII.

CVm quot cásibus cōstrúitur aduérbium? Cum quinque, nominatíuo, genitíuo, datíuo, accusatíuo, & ablatíuo.

Quænam aduérbia construúntur cum nominatíuo, & accusatíuo?

Aduerbia demonstrandi: En improbitas, En quatuor aras. Ecce tibi status noster. Tibi, datiuus est generalis. Ecce rem. En, exprobrandi tantùm accusatiuum uult:ut, En astutias. En animum bonum, ironicè.

Quænam construúntur cum genitíuo.

Primò aduerbia temporis:ut, Tunc temporis, alors. Interea loci, id est, temporis. Pridie eius diei, Le iour deuant. Postridie Resurrectionis, Le iour apres la resurrection.

Construúntur étiam duo hæc posterióra cum accusatíuo.

Vt, Pridie & Postridie Calend. Februarij. Item cum particula quàm,

quàm, & sine casu: ut, Pridie quàm pateretur CHRISTVS, *comedit Pascha cum discipulis, Le iour deuant que nostre Seigneur souffrit, &c. Et sine quàm etiam. Venit ad me postridie clamitans, &c. Le iour apres il uint à moy criant.*

Quæ sunt aduerbia temporis interrogatiua? Quando, quandiu, quandudum, quampridem, quàm mox, quoties, quousque.

Sunt & aliæ percunctandi formulæ. Quanto tempore, Quotum ab hinc, Ex quo, In quo, & intra quod.

Quæ redduntur per quando? Heri, cras, pridie, postridie, perendie, apres le lendemain: nudiustertius, nudiusquartus, &c. Diu, noctu, interdiu, iam, nuper, aliquando, aliâs, olim, dudum, pridie, tum, quum, statim, continuò, ilicò, antehac, posthac.

Quid elegantiæ est in aduerbio quum? Disces è sequētibus exemplis. Il y a deux ans, qu'il commence estre auec moy, Biennium est, quum mecum esse cœpit.

Il n'y a pas long temps, que les dents luy sont tombees, Haud diu est, quum illi dentes exciderunt.

Il y a sept mois, que personne n'a mis ceans le pied, Septem menses sunt, quum in has ædes pedem nemo intrò detulit.

Le temps uiendra, que tu t'en repentiras, Aderit quum te pœnitebit.

I'ay tousiours desiré ce iour, que tu eusses quelqu'un, qui t'appellast pere, Hunc uidere semper optaui diem, quum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.

Si ullum unquam fuit tempus, quum tibi gratum fecerim, quæso te hanc mihi dato ueniam, Fay moy ceste grace.

Il y a trois iours, qu'il n'a fait que dormir, Tertius hic dies est, quum interea nihil aliud quàm dormitauit.

Quæ respondentur ad quandiu? Tantisper, paulisper, parumper, semper. Caue dicas, da mihi parumper uini, sed parum: dicas autem, Mane parumper, & resiste paulisper, Arreste toy un peu.

Quæ respondentur ad quàm mox? Statim, citò, iam, nunc, &c.

Quæ

Quæ respondentur ad quoties? Sæpe, rarò, subinde, nunquam, plerunque, quotidie; toties. Item numeralia, semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, & sic deinceps.

Quæ respondentur ad quousque? Hactenus, adhuc, in diem, in horam, hucusque, &c.

Secundò cum genitiuo construúntur aduérbia loci.

Vt, *Vbi terrarum esses, ne suspicabar quidem. Vbiuis gentium, quoquò terrarum, usquam gentium. Quò miseriæ deuenimus? Eò impudentiæ, eò temeritatis uentum, id est, ad eam impudentiam, temeritatem. Húccine rerum uenimus? id est, ad hásne res? Eo loci redactus est status noster.*

Quæ sunt quæstitiua aduerbia loci? Vbi, id est, in quo loco. Vnde, id est, à quo loco. Quò, id est, ad quem locum. Quà, id est, per quem locum. Quorsum, id est, quem locum uersus. Quousque, id est, quem locum usque.

Quæ respondentur ad ubi? Hic, istic, illic, ibi, intus, foris, utrobique, passim, nusquam, suprà, infrà, subtus.

Quæ respondentur ad unde? Hinc, isthinc, illinc, inde, èminus, cominus, alicunde, undecunque, supernè, infernè.

Quæ respondentur ad quò? Huc, istuc, illuc, eò, illò, aliquò, quoquò, quocunque, intrò, foras, peregrè, suprà, infrà.

Quæ respondentur ad quà? Hac, istac, illac, quaquà, quacunque, quaquauersus.

Quæ respondentur ad quorsum? Horsum, istorsum, illorsum, quoquouersus, sursum, deorsum.

Quæ respondentur ad quousque? Hucusque, istucusque, illucusque, eousque, aliquousque.

Quis de his omnibus traditur canon?

Aduérbia locália, seu quiétis seu motus significatióne præferéntia, verbis aut participiis addúntur, quorum significátio ad eúndem motum, aut quiétem pertíneat: vt quum absit motus, dicámus, fui, amáui, dócui illic, &c. Si adsit motus, atque is ad locum, dicámus, illuc veni. Si per locum

locum, hac iter facit: Si de loco, hinc proficiscúntur.

Tertiò construúntur cum genitíuo aduérbia quantitâtis: Satis vírium, parum ánimi.

Multum, paulum, paululum, dum aduerbia modò sint.

Abundè eruditionis. Affatim lignorum, A force bois.

Singulare est, Minimè gentium, pro nequaquam. Instar montis. Instar mortis est hoc pati, C'est autant que morir d'endurer cecy.

Porrò, ut summam celeriter comprehendam, sunt in aduerbijs, quæ à quibus deriuantur, datiuum accipiunt: ut, Veni obuiam illi: nam obuius illi dicitur. Canit similiter huic, sicut similis huic.

Comparatîua étiam, & superlatîua constructiónem seruant nóminum, vnde proféćta sunt.

Vt, Melius te dicit, id est, quàm tu. Plus quingentis colaphis. Maximè omnium, &c. Subseruit generalis regula, Vbi significatio est eadem, hic quoq; eandem conuenit esse constructionem. De accusatiuo patuerunt exempla, Pridie nonas, &c.

CONSTRVCTIO INTERIECTIONIS.

CVm quot cásibus cohæret interiéćtio?

Quátuor: Nominatíuo enim, accusatíuo, & vocatíuo gaudent appóni O', Prò, & Heu.

Vt, O' magna uis ueritatis. Prò dolor. Heu dementia. O' insignem impudentiam.

Aliquando tamen hic supprimitur O': ut, Miserum me. Prò Deum atque hominum fidem. Heu stirpem inuisam. O' Pamphile salue. Prò Deus immortalis. Heu socij.

Hei autem, & Veh datíuo: vt Hei mihi, Veh tibi Pharisæe.

CONSTRVCTIO CONIVNCTIONIS.

COniúngunt símiles quidem casus, & modos, sed res tamen diuérsas, coniunćtiónes copulatíuæ, & disiunćtíuæ, item vóculæ tam, quàm, nisi, si, prætérquam,

& ferè aduérbia similitúdinis, dum ne diuérsum sit régimen.

Vt, Fregisti arcum, & calamos. Semper honos, noméng; tuum, laudésque manebunt. Probitas laudatur, & alget.

Amplectitur tum literas, tum uirtutem. Colit cùm eruditos omnes, tum in primis Budæum. Hoc Petrus uel Ioannes fecit. Seu Claudius, seu Henricus habet.

Vbi régimen est diuérsum?

Interest mea, & Petri. Emi caroleo, & pluris.

Vtrius númeri opórtet esse ita coniúnctos casus siue modos? Si copulatîua est coniúnctio, plurâlis númeri.

Vt, Claudius, & Simon sunt æquales. Ego, túque scribimus.

Si verò disiunctîua, singulâris. *Vt, Hoc Plato uel Cicero tradit. Aut frater tuus, aut tute sublegisti.*

Paradígmata de réliquis.

Tam doctus est, quàm pater fuit. Ne dixeris, Est tam doctus sicut tu, sed, quàm tu. nec significat tantum sicut, sed quantum.

Tam penè cecidi, quàm tu. Nemo nisi stultus ita sentiret.

Auarus nulli rei præterquã pecuniæ studet. Munificus quasi rex. Superbit tanquam leo, &c.

Quot sunt ordines Coniunctionum? Tres. Qui? Præpositiuus, Subiunctiuus, & Communis.

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atque, at, ast, aut, neque, si, quin, quatinus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Que, ne, ue, quidem, quoque, autem, uerò.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ, ut equidem, igitur, tamen, ergo. &c.

FINIS.

DISTICHON.

Simplicium ratio prior: altera compositorum.
E membris corpus nascitur omne suis.

MODVS

MODVS EXAMINANDÆ CONSTRVCTIONIS in oratione, Ioanne Pellisſone Condrienſi autore.

***

IOANNES PELLISSO CONdrienſis R. in Chriſto patri, ac D. Domino Claudio à Turnone, Viuarienſi Epiſcopo, S. P. D.

***

ME LONGE *fefellit quorundam perſuaſio, antiſtes ampliſsime, futurum, ut cùm ſuauiſsimus nepos tuus Lutetiæ mihi curandus eſſet, nullam tamen in eo erudiendo operam ſumerem: ſatis enim profecturum illum, dum frequens & aſsiduus in ſcholis ſuis uerſaretur. Quod niſi me ei præceptorem omnino præbuiſſem, bonámque diei cuiuſq; partem eum in cubiculo unà mecũ retenuiſſem, periculum erat profectò, ne temporis & rei iactura fieret, ita ſibi non pueris delegatam docendi prouinciam gerunt quidam, præſertim qui extremis gymnaſiorum claſsibus præficiuntur. Qua in re quantum ab eiuſmodi hominibus peccetur, non eſt quod palàm faciam: neq; enim tutum eſt, in qua ſum naui, hanc ego ut perforem. Itaq; elegantiſsimum nobiliſsimumq; puerum nepotẽ tuum ſemper hîc, quoad eius fieri potuit, ſeorſum docui. Quo pacto, quáq; uia, è Rudimentis, quæ ſuperiore*

anno ad utilitatem eius conscripsi, simul ex interrogatiunculis quidem illum solitus sum exercere, in Terentianis comœdiis, & epistolis Ciceronianis, conijcies licebit. De re utraque editus est libellus. Huc enim me pepulerunt amici, quòd dicerent magno puerorum commodo id cessurum, si qui ex parum exercitatis præceptoribus, aut hanc docendi rationem sequerentur, aut exemplo meo adducti, meliorem excogitarent. Vtut erit, certè & meam in te obseruantiam, & meum in nepotem tuum studium declarauerim. Nam è duobus illis libellis, alterum amplitudini tuæ, alterum adolescentulo dicaui. Nec uerò me nominis tui magnitudo deterruit, quò minus sperarim fore, ut boni consuleres, quicquid quoquo modo facerem nepotis tui causa, quem tua pietas honesta conditione diligentiæ meæ credidit. Quamobrem te exoratum uelim, ut quod mihi de tua humanitate sum pollicitus, & quemadmodum anteà in aliis semper, ita nunc quoque in hoc, per te mihi liceat experiri. Interea precibus à Deo & domino nostro IESV CHRISTO *petam, ut mihi det adolescentulum ita instruere, ad suam ipsius laudem, & sanctißimum animi tui uotum, ut qualem tu eum euadere cupis, talem, id est bonum, & sapientem tibi reddere tandem poßim. Bene uale præsul ornatißime: E Coqueretio apud Parisios, V. Non. Octobris.*

* *
*

M. D. XXIX.

IOAN

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIENSIS, DE modo examinandæ constructionis in oratione,

DIALOGVS.

Interlocutores, Præceptor & Discipulus.

PRAECEPTOR.

DIC mihi, adolescentule, quis tibi enarratur autor? D. M. Tul. Cicero. P. In quo opere? D. In epistolis familiaribus. P. Recita tibi prælecta. D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: mihi ipse nunquam satisfacio: tanta est enim magnitudo tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu nisi perfecta re, de me non conquiesti, ego quia non idem in tua causa efficio, uitã mihi acerbã putem. P. Non progrederis ultra? D. Nempe quòd hic putem esse periodum. P. Quid uocas periodum? D. Orationis continuationem usque ad id, quo sensus concluditur, id est: in lectione totam sententiam, seu mauis orationis uelut integrum quoddam corpus. P. Græcum nomen est periodus? D. Scilicet. P. Quomodo interpretatur Latinè? D. Quintiliano autore, uel ambitus, uel circundactus, uel continuatio, uel conclusio. P. Quur ambitus, uel circunductus? D. Quòd in orationis serie ea sit uocum circuitio ac comprehensio, qua & impletur, & absoluitur sententia. P. Quur autem conclusio? D. Quia non prius est periodus, quàm ad Periodus quid.

Eius partes. extremam clausulam peruentum est. P. Quid? periodi quot sunt
κῶλον. partes? D. Duæ. Colon, & comma: ex his enim constat omnis pe-
κόμμα. riodus: siquidem ex commatis fiunt cola, ex colis periodi. P. Non his quoque Latina nomina data sunt? D. Prorsus. Illi membrum, huic incisum. P. Quid appellas membrum? D. Perfectam quidem orationem, sed cuius tamen sensus adhuc pendeat, atque aliud quidpiam sibi adiungi postulat. P. Quid incisum? D. D. Membri partem, quæ ab integro abscissa, per se nihil efficere posset. P. Quænam ea est membri pars? D. Orationis partium structura: cui finitum deest uerbum: aut cui etiam si uerbum adest, sensus tamen non conquiescit, sed ad membrum quasi metam properat, quemadmodum membrum ipsum ad periodum rectà, tanquam sententiæ uerticem currit, quem ut pertigit, conquiescit: quò fit, ut si quid sequatur, alia sit oratio. P. Quid ergo differunt colon & comma? D. Colon dictum est à corpore abscissum integrum membrum. Comma quasi trunca pars membri à corpore amputata. Corpus autem orationis intelligi uolo. P. In omni colo, quid primùm quærendum est? D. Verbum, opinor. P. Næ hic scopus est. Conuenit enim ante omnia in uerbum inspicere, quid sibi id uelit, & quid agat: an perficiat sensum, necne: unde, quò feratur, id est, quid ante se, quid post se exigat: quur hunc potius, quàm illum admittat casum, quur alicubi interueniat præpositio, quid ei faciat aduerbium: breuiter quo pacto quæque dictio cum eo constructa sit. Nam à uerbo ferè pendent omnia. Cæterùm quo pacto hæc perspicias omnia? an pro arbitratu, & de animi tui sententia? D. Imo uerò ex certo quodam Grammaticorum præscripto, textum in ordinem scholasticum redigam: & quod inuolutum erit explicabo. P. Expecto quid
Vulgaris dicas. D. Primùm si erit uocatiuus, ab eo incipiam. Hinc conti-
construendi nuò ueniam ad nominatiuum, quod suppositum uerbi dictitant.
ratio. Deinde uerbum ipsum capiam, cui accedet, si quod aduerbium eius significationem declarabit. Tum casus omnes adiungam, quos uidero constructos cum eo à parte posteriore. Vt ad pauca redeam, quæcunque dictio alteram adsciuerit, hanc ei præponam. Ita fiet, ... opinor,

opinor, ut omnia mihi sint aperta. P. Rectè sentis. Verùm non sunt alia, unde isto pacto sententiam ordiare? D. Sunt profectò, & quidem multa: nempe aduerbia demonstrandi, hortandi, uocandi, respondendi, optandi: quædam temporis, ut, cùm, dum, quando, quandoquidem, &c. Item aduerbia interrogandi, negandi, eligendi, prohibendi, ordinis, similitudinis. Præterea interiectiones, & fere coniunctiones. Ab his omnibus initium capit grammaticus ordo. Procedunt etiam interrogatiua, relatiua, negatiua, diuisum, & antecedens relatiui, cuiuscunque casus fuerint. P. Quur nunc ordinem scholasticum, nunc grammaticum nominas? D. Scholasticum dico, quòd, in scholis protritus sit: grammaticum, quòd iuxta canones grammaticos constituatur. neque is est, quò teximus orationem, certè quum ipsi eleganter aut loquimur, aut scribimus, tunc enim tale nihil obseruamus. Nam quo modo locuti sunt ueteres Latini, alia ratione non habita, loqui studemus. Sed est resolutio quædam textorum, qua dicendi gratia in autoribus enarrandis utimur. P. Agedum ergo, in hac periodo, cola quot sunt? P. Sex. P. Cedò quæ? D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: primum colon est. Mihi ipse nunquam satisfacio: secundum. Tanta enim magnitudo est tuorum ergà me meritorum: tertium. Vt quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti: quartum. Ego quia non idem in tua causa efficio: quintum colon est. Vitam mihi esse acerbam putem: sextum, in quo est periodus, & clausula, id est, totius sententiæ conclusio. P. Quot in eadem sunt commata? D. Tria. P. Fac uideam. D. Nam in primo membro sunt duo. Prius est, Ego omni officio. Alterum est, Ac potius pietate erga te. Tertium est in membro illo; Quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti. Nisi perfecta re, commà est, seu incisum. P. Quæ sunt in his omnibus necessariò animaduertenda? D. Ea ipsa quæ in constructione partium orationis requiruntur, conuenientia, exigentia, delectus, ordo. P. Ordina ergo primum colon. D. Ego satisfacio omnibus cæteris omni officio, ac potius pietate erga te, P. Dic uerbum. D. Satisfacio. P.

Quid significat satisfacere? D. *Satisfacere, generale est in præstando, efficiendóque illud, quo quis contentus sit: uulgus Gallicum dicit contentare.* P. *Quódnam uerbum est?* D. *Personale.* P. *Finiti modi, an infiniti?* D. *Finiti.* P. *Cuius?* D. *Indicatiui.* P. *Quæ est eius exigentia?* D. *Exigit ante se nominatiuum personæ agentis, eiusdem secum numeri, & personæ, & post se datiuum personæ patientis, cum ablatiuo sine præpositione, si sensus exigit.* P. *Cur addis, si sensus exigit?* D. *Quia potest carere ablatiuo: ut,* Hoc mihi *non satisfacit, id est, non explet mihi animum.* P. *Quis est canon de nominatiuo anteriore?* D. *Omne uerbum personale finiti modi exigit ante se, &c.* P. *Quis de datiuo posteriore?* D. *Omne uerbum cuiuscunque generis habere potest etiam præter alios casus, &c.* P. *Quis autem canon de ablatiuo sine præpositione?* *Cum omni genere uerborum instrumentorum quoduis, item causa efficiens, item actionis modus, &c.* P. *Ostende eius generis nominatiuum ante uerbum.* D. *Ego.* P. *Expresśúsne est, an subauditus?* D. *Expressus est.* P. *Quur expressus, quum in uerbis primæ & secundæ personæ satis intelligatur nominatiuus?* D. *Quia in eo est emphasis.* P. *Quid est emphasis?* D. *Figura altiorem præbens intellectum, quàm quem uerba per seipsa declarant.* P. *Hanc ergo monstra hic esse.* D. *Nam ita capio: O' Lentule, quàm sint in re officiosi alij amici tui, non scribo: sed de me illud tibi affirmo, me amicum tibi talem esse, me in te ita officiosum esse, sic agnoscere, sic in memoria habere tua in me merita, ut dicant quidem omnes, eorum me nihil omittere, quæ amici gratia, eius quidem cui plurimum debeas, par sit obire & præstare. sed tamen omnia cùm faciam, & nihil intentatum tua causa relinquam, mihi ipse uidear nihil facere: adeò magni pendo, quæ tu mea causa fecisti.* P. *Ostende conuenientiam.* D. *Ego, est numeri singularis, & primæ personæ: satisfacio, item est numeri singularis, & primæ personæ.* P. *Quid est conuenientia?* D. *Orationis partium inter se certis in aliquot accidentibus suis consensus.* P. *Quotuplex est conuenientia?* D. *Triplex. Nominatiui cum uerbo, Adiectiui cum substantiuo, & Relatiui cum antecedent*

Pete ex rudimētis autoris.

cedente. P. *Ostende à posteriore datiuum.* D. *Cæteris omnibus.* P. *Cæteris, quomodo constructum est cum omnibus?* D. *Sanè in recta adiectiui cum substantiuo conuenientia: utrunque enim est numeri pluralis, datiui casus, & masculini generis.* P. *Adiectiui cum substantiuo? atqui utrunque est adiectiuum.* D. *Non inficior, si extra hanc orationem accipiantur. Sed hic, omnibus, uim obtinet substantiui à nominatiuo omnes, omnium, &c.* P. *Quid in hoc deputas elegans?* D. *Quòd ipsum nouißimo sit loco positum. Præceptio namque est elegantiæ, Superlatiuus, negatiua nomina, nomen omnis, & quodlibet adiectiuum, quo magnificum quiddam significatur, post alia ut quàm frequentißimè collocari solent. Paradigmata sunt, Non offertur dicendi materies amplißima. Qui suo iure cedere ultrò uelit, reperias neminem. Quæ tu dixisti, uera sunt omnia. Alexander ille magnus.* P. *Cedò ablatiuum sine præpositione?* D. *Omni officio, ac rursum hic adiectiuum congruè iunctum est substantiuo in eodem numero, genere, & casu.* P. *Quid propriè est officium?* D. *Quod quisque efficere debet pro suæ conditione personæ, in quo animaduertere oportet, quid loco conueniat, quid tempori, quid rerum aut personarum dignitati: Gallicè, Le deuoir d'un chacun: ut, In familia bene instituta, omnes in officio esse oportet, En une maison bien ordonnee, faut que chacun face son deuoir. Vnde qui officium suum facit, is est, qui rectè facit. Nam officium, dicitur quasi efficium, ab efficiendo, quod unicuique personæ congruit. Conuenit autem, ut quisque merentibus uel honorem exhibeat, uel opem ferat: quo factum est, ut officium beneficium dicatur siue obsequium, Honneur, plaisir, seruice. Vt, Officij gratia deduximus eum, Nous l'auons accompagné pour luy faire honneur. Item: Quandoquidem tuum in me officium mihi exprobras, nullam tibi habeo gratiam, Puis que tu me reproches le plaisir que tu m'as fait, ie ne t'en scay point de gré. Et, Eius in te officia ei rependere non posses, Vous ne luy sauriez rendre les seruices qu'il uous a fait. Hinc officiosus. Il m'a tousiours fait tout plein de plaisirs & seruices, Semper in me officiosus fuit. Vnde*

Officium quid.

Officiosus.

& officiose aduerbium, quo sic licebit uti, Di à ma mere que ie me recommande à elle, tant humblement que ie puis, Matri meæ salutem quàm potes officiosissimè nuntiato. Habes *præceptor, de nomine officium, quæ dicenda putaui.* P. *Probo. Caue igitur dixeris seruitium, ad istum quidem sensum: significat namq; hoc idem*
* Dic, N *quod seruitus.* * D. Non *functus es amici officio.* Non *fecisti amici officium*, Tu *n'as pas fait ce qu'un amy doit faire. Nullum tuum erga me agnosco officium*, Ie *ne sache point que tu m'ayes fait seruice.* Quod *in me contulisti officium?* Quel *seruice m'as tu fait, ou quel plaisir?* P. Ac, *quomodo hîc positum est?* D. Inter *duos ablatiuos, quos connectit.* P. Cedò *quos?* D. *Officio & pietate.* P. Quo *canone eos coniungit?* D. *Coniungit similes quidem casus & modos, sed res tamen diuersas, &c.* P. *Cuius ordinis coniunctionum,* Ac? D. *Præpositiui.* P. Quare? D. Quia *postponi non potest.* P. Ac *potius pietate, est'ne hîc figura quæpiam?* D. Est. P. Quænam? D. Quam *rhetores Correctionem appellant, quum id tollitur quod primò dictum est, & pro eo reponitur quod magis idoneum uidetur.* P. *Ablatiuus pietate, unde pendet?* D. A *tergo uerbi satisfacio,*
Pietas. *eadem ratione qua ablatiuus officio.* P. Pietas *quid propriè significat?* D. *Diuinum cultum, siue obseruantiam quandam, & reuerentiam cum omni officio: primùm in Deum, deinde in patriam, tum in parentes, præterea in propinquos, & sanguine coniunctos, postremò in eos omneis, à quibus magnis affecti beneficijs sumus.* Græcis *est εὐσέβεια, & εὐσεβῶ, quod est pietatē colo. σέβομαι, colo, ueneror, &c. Gallis uernacula lingua, l'honneur & reuerence, l'obeissance & seruice que nous deuons à Dieu premierement, apres la charité & amour que nous deuons auoir enuers nostre païs, à noz pere, & mere, à tous noz superieurs, à ceux qui sont de nostre lignage, qui sont noz parens, à tous ceux qui nous ont fait de grans biens.* En *somme, l'amour singuliere & affection que nous auons à quelcun qui n'est en rien inferieur à nous.* Pietas *enim significat etiam singularem amorem, & plus est longè, quàm officium.* P. Vt *dicis* Latinè, C'*est un homme tres deuot à* Dieu? D. *Vir est*

summa

summa in Deum pietate. In Deum admodum pius homo. Pietatis in Deum non uulgaris, egregiæ, eximiæ. D. Deuotus ergo, & deuotio hic non usurpas? D. Quippe quæ barbara sunt in eo significatu. P. Dic etiam Latinè, Il ha bien aimé son pere & sa mere, & les a bien serui. D. Pius fuit in parentes. P. Significátne etiam pietas, quod Gallicè dicitur pitié? D. Actiuè fortasse, paßiuè non uidetur. P. Quomodo actiuè? D. Vt, non secus in me pius fuit, quàm fuit pater in filios, id est, ut exponit Perottus, misericors, benignus. Paßiuè, C'est grande pitié de cest homme là: Non hic dicam, magna est eius hominis pietas, sed miseria: misera est illius hominis conditio, miser status. C'est pitié de uoir cela, Miserum est id spectare: res misera est, si id spectes. Il y ha pitié en moy, Miser ego sum. Et i'en ay pitié, Me miseret eius, illius: non autem pietatem habeo. P. Iam tandem, quis autori delectus in his fuit? D. Nimirum, ut officio potius diceret, quàm obsequio. Nam officium, magis nescio quomodo in eos quadrat, qui se ijs magnopere deuinctos esse fatentur, quorum gratia quippiam faciunt, aut præstant. Et pietate: in quo nomine plus multò ponderis est, quàm si dixisset, aut amore, aut obseruantia, aut aliud quiduis eiusmodi. P. Erga, quod genus dictionis? D. Præpositio. P. Quid hic facit? D. Declarat nomen pietate, sic enim est, pietate erga te, id est, quam ego habeo in te, si ita liceret dicere. P. Illud te, cuius casus? D. Accusatiui? P. Quur potius accusatiui, quàm ablatiui? D. Quia erga flagitat accusatiuum, non ablatiuum. P. Quid significat erga? D. Gallicè, enuers quelqu'un: refertur enim ad personam non ad rem. Et capitur ferè in bonam partem, nonnunquam etiam in malam. In bonam, ut pius erga parentes: in malam, Ie n'ay rien mespris enuers uous, Nihil erga te sum commeritus, nihil erga te peccaui. Item, erga me contumeliosus, Qui me fait tout plein de uilenie & outrage. P. Quur dixisti non referri ad rem? D. Quia non satis Latinum est, Turbaris erga plurima: dicendúmque circa. P. Profer secundum membrum. D. Mihi ipse nunquam satisfacio. P. Ordina. D. Ipse nunquam

quam satisfacio mihi. P. *Ostende uerbum.* D. *Satisfacio.* P. *Nominatiuum à fronte.* D. *Ipse.* P. *Conuenitne huic satis cum illo?* D. *Satis.* P. *Planum fac.* D. *Ipse, est nominatiuus singularis numeri, primæ personæ: & satisfacio, est eius uerbum, item singularis numeri, primæ personæ.* P. *Quid? non tradunt Grammatici casus nominandi omnes, esse tertiæ personæ, præter Ego, & nos, qui sunt primæ personæ, Tu, & uos, qui sunt secundæ?* D. *Tradunt.* P. *Tenes regulam?* D. *Teneo.* P. *Profer in medium.* D. *Omnia nomina, pronomina & participia sunt tertiæ personæ, exceptis, &c.* P. *Qui fit igitur, ut illud ipse, hic sit primæ personæ?* D. *Quid, quòd idem posset esse secundæ, si uerbum esset secundæ?* P. *Ain uerò?* D. *Quippe quòd sit cuiusque personarum indiscriminatim: ut, Ipse lego, ipse dormis.* P. *Da uerbi casum à posteriore:* D. *Mihi.* P. *Quis casus est?* D. *Datiuus. Nam, ut iam dixi, uerbum satisfacio, exigit post se datiuum..* P. *Est ne, aliud quicquam cum hoc uerbo?* D. *Aduerbium temporis nunquam.* P. *A tergóne, an à fronte?* D. *Istud quæri non solet de aduerbio, sed tantùm de casu. Aduerbium utrobique attexas licet, modò iuxta uerbum: huic enim adhæret, ut eius significationem explanet atque impleat.* P. *Quid est, mihi ipse nunquam satisfacio?* D. *Non facio ad cupiditatem meam, non expleo mihi animum, non facio satis meo tui studio.* P. *Nónne satisfacio compositum est ex satis, & facio?* D. *Quid tum postea?* P. *Nam ita dissoluis compositionem.* D. *Quid inde dispendij? nónne itidem dicimus, adeo te, & eo ad te?* P. *Optimè. Perge ad reliqua.* D. *Vis resoluam tertium colon?* P. *Si uidetur.* D. *Magnitudo enim meritorum tuorum erga me est tanta.* P. *Quodnam est uerbum?* D. *Est.* P. *Quis nominatiuus?* D. *Magnitudo tuorum ergo me meritorum.* P. *At enim, tuorum erga me meritorum nominatiuus non est.* D. *Esto, sed unà sunt cum nominatiuo.* P. *Quî sic?* D. *Quippe genitiuus meritorum, pendet ex nominatiuo magnitudo: & tuorum, est eius adiectiuum: & illud, erga me, pendet ex eodem genitiuo meritorum. Nam sensus est, meritorum erga me, id est, eorum quæ in me contulisti, hoc est, curæ & diligentiæ, quæ tu in salutem*

meam

meam contulisti. P. *Est ita, ut dicis: sed quur potius genitiuum illum cum nomine, quàm cum uerbo construis?* Nam uerbum, *est, etiam genitiuum admittit.* D. Quia *sensus orationis ostendit ad nomen, non ad uerbum referri.* Is *enim sensus est, ut dixi,* Car la grandeur des biens que tu m'as fait, &c. *Iam est* Canon, *Substantiuum nomen si ad alterum diuersæ rei substantiuum quoquo modo spectat & refertur, cum eo iungitur in genitiuo.* P. Consentit *adiectiuum cum substantiuo?* D. Consentit P. Demonstra. D. *Tuorum, est adiectiuum numeri pluralis, genitiui casus, & neutri generis.* Itemque *meritorum, est substantiuum eiusdem numeri, casus, & generis.* P. *Quod adiectiuum est tuorum?* D. Pronomen. P. *Quotuplex est adiectiuum?* D. Triplex. Nomen, *ut bonus:* Pronomen, *ut tuus:* Participium, *ut legens.* Est *ne hic alia conuenientia?* D. *Est.* P. *Quæ?* D. Nominatiui cum uerbo. P. *Ostende.* D. *Magnitudo est.* P. *Est tanta, dicis etiam conuenientiam nominatiui cum uerbo?* D. Non. P. *Quid igitur?* D. Exactionem. P. *Quapropter?* D. *Quia is nominatiuus, tanta, construitur à tergo uerbi: uerbum enim substantiuum exigit post se nominatiuum, qui ad eandem rem pertinet, quam significat nominatiuus anterior.* P. *Tamen nec numero, nec persona dissidet ab eo uerbo.* D. *Sit ita sane: eóne continuò uerbum tenebitur conuenire cum nominatiuo posteriore?* Minimè uerò, *quia uestes sunt lana, non, est lana, dicimus.* Atque *de hoc præceptum est,* Si *uerbum substan iuum post duos aliquos nominatiuos diuersorum numerorum ponitur, ipsum conuenit cum proximiore:* Si *autem, inter duos, cum priore tantùm: ut,* Omnia *pontus erat: uerba* Dei *sunt meditatio Christiani.* P. *Magnitudo meritorum tuorum,* La grandeur de tes biens faitz, &c. *pulchrè hoc Latinè dixisti. Cæterùm quomodo dixisti illud, Que tu m'as fait?* Non *enim uisus es mihi dicere, quæ tu fecisti mihi.* D. *Ridiculum est, quasi* Latinam *linguam oporteat seruire* Gallicæ. P. *Quid tum postea?* D. *Nempe quòd nihil æquè* Latinam *linguam corrumpit ac contaminat, atque si quis hanc ad* Gallicam, *aut aliam peregrinam linguam ueluti obtorto*

obtorto collo trahat, cùm eadem sententia efferri ferè soleat aliter Gallicè, aut Hispanicè, aut Germanicè, aut Italicè, aliter Latinè. P. Vbi igitur enuntiatus est sensus iste? D. In præpositione erga, structa cum accusandi casu, me. Siquidem, Tanta est magnitudo tuorum erga me meritorum, perinde est (ut iam admonui) quasi dicas, adeo magna sunt officia, quæ tu in me collocasti, &c. P. Erga, præpositio quur structa est cum accusatiuo? D. Quia de grege earum est, quæ seruiunt accusatiuo casui. P. Meritorum, quisnam intellectus, an idem qui hic est, Quod uapularis, meritum est tuum? D. Videre est quo sensu dicatur, bene mereri de aliquo: inde enim existunt merita, id est, beneficia, siue quæcunque præstantur, & efficiuntur alterius gratia. P. Dic ergo Latinè, Quand me recompenseras tu de tant de chos's que t'ay fait pour toy? D. Quando mea in te merita repones, rependes, remetieris? quando meis in te meritis respondebis? P. Resolue quartum membrum. D. Vt quoniam tu non conquiesti de me, nisi re perfecta. P. Ostende uerbum. D. Conquiesti. P. Cuius generis personalium uerborum? D. Neutri. P. Reguláne formatum est? D. Non, sed figura. P. Quanam? D. Syncope. P. Quid est Syncope? D. Ablatio literæ, uel syllabæ è medio dictionis: ut conquiesti, pro conquieuisti. P. Quem casum adsciscit sibi à posteriore? D. Ponitur plurimùm absolutè: est enim uerbum neutrum absolutum: aut si quem casum post se admittit, duntaxat cum præpositione admittit. P. Admittitne hic quenquam? D. Etiam. P. Quem? D. Ablatiuum cum præpositione de: est enim, Non conquiesti de me. P. Quid autem est, Non conquiesti de me? D. Id est, de me solicitus esse non destitisti: mearum rerum satagere non cessasti: aut potius de me, id est propter me. P. Quot significata habet de? D. Circiter septem. P. Age dic. D. Primò, significat materiam: ut, Nunc disputamus de præpositionibus. Secundò, significat à uel ex: ut, Emi domum de Petro, id est, à Petro. De pueris disce quis hoc flagitium fecit, Sache des enfans qui a fait ceste meschanceté. Quæsiui de Pompeio, id est, ex Pompeio. Clamat de uia, id est, ex uia. De fructu cognoscitur

tur arbor, On cognoit l'arbre à son fruit. Domum hanc de patre conduxit extruendam, Il ha prins à pris fait ceste maison de mon pere. Tertiò, significat propter, Latinè quidem: nam Gallicè, ipsum de, auditur. Il est lassé du chemin, Defessus est de uia. Il est fort ioyeux de ses enfans, Lætus est admodum de liberis suis, id est, propter uiam, propter liberos, &c. Il uous aime fort de uostre Grec, Impensè te amat de literis Græcis, id est, ob, seu propter literas Græcas. La teste me fait mal du uent, Caput mihi dolet de uento, id est propter uentum. Additur & Gallicè propter, hoc modo: uidelicet, Il est uenu un ambassade deuers l'Empereur en France, pour la paix, A Cæsare in Franciam uenit legatio de pace, id est, propter pacem. I'ay enuoyé mon garcon chez le libraire pour changer ces liures, Puerum misi ad bibliopolam de liberis istis commutandis. Quartò, significat secundum, seu pro: Il fait selon sa coustume, De more facit, aut secundum morem: Cela ne se fera pas à ton plaisir, Non id fiet de tua sententia. Quintò, Latinè significat per: sed Gallicè accipitur ipsum idem de. Ie ne puis ueiller de nuict, De nocte uigilare non possum. Latinè, id est, per noctem. Sextò, perinde significat, de, ac si dicas, quantum ad, siue quo ad. P. Expone exemplis. D. Quant à ce que uous m'escriuez de la pension de uostre filz, uous sauez que les uiures sont chers: toutesfois ie feray ce que uous uoudrez, De filij tui pensitatione, non te clam est, annona quàm sit cara: tamen quomodo tibi placuerit faciam. De uostre filz, il me semble uoir en luy telz signes de uertu & engin, que ie ne puis faire que ie n'espere de luy toutes choses souueraines, De filio tuo, ea uirtutis, & ingenij signa uideor in eo perspexisse, ut non possim, quin de illo summa omnia mihi promittam. Hic de, ita exponetur: Quod attinet ad pensitationem filij, qua de mihi scribis, &c. Et quantum attinet ad filium tuum, uideor perspexisse in eo, &c. P. Quid est, Non cõquiesti de me, nisi perfecta re? D. Non desiisti solicitus esse, & anxius propter me quod effecisti, ut ab exilio reuocarer. Nihil cessauisti usq;, ut me restitueres, inquit Cicero, significans Lentulum sua causa omneis labores excepisse, & nihil non

fecisse,

fecisse, quò suæ dignitati restitueretur. P. *Vnde sensum istum colligis?* D. *E uerbo conquiescere. Nam non quiescere, seu non conquiescere dicuntur qui maximè student, & conantur aliquid. In id enim totos (quod dicitur) neruos intendunt, ut effectum dare queant quod cupiunt. Itaque præ curarum multitudine nec dormire possunt, nec remittere animum, & tamen nusquam uidentur defessi, cùm nihil sit actuosius illis, ut iure dicantur inquietes, siue inquieti: seu ita sunt ad malum ut feroces, & crudeles: seu ad bonum, ut grauissimi, & uehementer studiosi. Contrà conquiescunt securi, & quibus nihil est obiectum, quod magnopere curent, qui de nulla re laborant.* P. *Cæterùm quæ utendi ratio?* D. *Quiescas, quietus esto,* Gallicè, *laisse faire, ne te soucie. Sex ego te totos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, néue usque ad lucem uigiles.* Ex Terentio. Gallicè, *Ie t'osteray de peine ces six mois entiers, que tu ne coures tant ça & la, & ne ueilles iusques au iour.* Item, *Non prius quieuit, quàm effecit illud, ut iuuentuti bonorum autorum lectione interdiceretur, Il n'a cessé, qu'il n'aye fait defendre que les ieunes enfans n'ayent à lire les bons auteurs. Non potest conquiescere de filio, Il ne peut auoir repos pour cause de son filz.* P. *Ergo quiescere etiam est* Gallicè, *cesser?* D. *Næ: cessare enim propriè est* Gallicè, *demeurer, & tarder, ou arrester à faire quelque chose: ut, Cesso eum alloqui, Ie demeure trop de parler à luy. Nec est quòd addas nimis. Cessamus ire ad cœnam, Nous nous retardons d'aller souper. At uerò quiescere propriè est, cesser.* P. *Da paradigma quodpiam.* D. *Do ex Terentio: Vt quiescant porrò moneo, & desinant maledicere, Ie leur conseille doresenauant qu'ilz cessent, & delaissent à dire mal des gens.* P. *Non etiam cessare significat* Gallicè, *cesser?* D. *Quidni? Vt desinant, id est, cessent: &, non cessat clamare, Il ne cesse de crier.* P. *Nisi perfecta re, &c. Perfecta re, quænam hic pars orationis exigit hos ablatiuos?* D. *Nulla.* P. *Nulla uerò?* D. *Nimirum quòd non aliunde pendeant.* P. *Quomodo igitur contexti sunt in hac oratione?* D. *Per se & absolutè.* P. *Quid hoc sibi uult absolutè?* D. *Nempe quòd per se habent*

sensum

sensum. P. *Qui scis?* D. *Nam sic resoluuntur, Nisi perfecta re, id est, nisi quum perfecisti rem, nisi dum, quò ad, seu postquam perfecisti rem, id est, negotium, id est, illud effecisti, ut reuocarer.* P. *Ordina deinceps quintum colon.* D. *Quia, inquit, ego non efficio idem in tua causa.* P. *Quid in hoc pronomine* Ego, *& in illo superioris membri tu, ita expressis, quid spectas? uidetur enim hic Cicero hoc illi uelut opposuisse.* D. *Videtur sanè, & ita est: satis enim apparet in eis eximiam quandam emphasim esse. Nam ut illud tu, superius, ita hoc ego, multum habet ponderis, præsertim cum uerbo efficio: significat enim Cicero se magno conatu & molimine facere, quod Lentulus ipse sibi exoptabat & ambiebat, sed se non posse perficere: non enim posse id à senatu extundere, &c.* P. *Quid interest inter facio, & efficio?* D. *Facere est in opere esse: efficere uerò est in effectum perducere, & rem perfectam dare.* P. *Dic Latinè, Vous ne sçauriez faire, que les chiens tousiours n'aboyent apres ceux qu'ilz ne cognoissent.* D. *Non efficias, ne canes semper adlatrent ignotos* P. *Rursum, Il ha fait que ses gens ont gainé le procès d'un bon benefice.* D. *Illud effecit, ut sui euicerint lite optimum sacerdotium.* P. *Profer si quid aliud habes elegantiæ.* D. *Il ha tant fait par sa facherie, qu'en la fin son filz ha prins ceste fille, Odio suo effecit, ut filius tandem uirginem hanc duxerit. Dicitur & effectum dare, pro efficere. Tu as beau faire, si ne feras tu pas cela. Facias satis licet, id certè effectum non dabis.* P. *Quid præterea è situ & collocatione uerborum huius ambitus notandum ducas?* D. *Nempe orationem uerbo optime claudi: nam conquiesti, efficio, putem, & quod in sequenti clausula est oppugnat, in fine collocata sunt: quod ipsum pro aurium iudicio imitari licebit.* P. *Quod aurium iudicium mihi narras?* D. *Id est, si compositio patiatur.* P. *Quid dicis compositionem?* D. *Eam, quæ est è numeris orationis obseruanda ab omnibus, qui ornatè, & uerè Latinè dicere cupiunt.* P. *At enim non aperis, qui sint isti numeri.* D. *Res est difficilior certè mihi, quàm ut possim: nisi ratio quædam est concentus, &, ut sic dicam, qua-*

Facere.

Efficere.

Effectum dare.

drantiæ uocum in contextu & serie orationis. Nam & pedibus suis quibusdam certis orationem metiuntur oratores, & ad eorum modulos connectunt singula quo congruunt maximè. P. Quomodo enarras illud in causa tua? D. In negotio tuo. P. At uerò causa quid propriè significat? D. Rem, quæ, ut in hoc loco, controuersiam habet in dicendo positam cum certarum personarum interpositione. P. Expone Gallicè. D. Toute chose ou il y ha à debatre & plaider pour quelcun: unde causa cadere, id est, perdre l'instance. Et causa cedere, quiter le procès. Sed accipitur multis modis: ut pro quadam defensione, siue expurgatione, puta sic, Quam causam dices patri, quur à præceptore defeceris? id est, quomodo defendes te de hoc, quòd deseruisti præceptorem? quam rationem & excusationem habebis? sic enim ineptè & illepidè uulgo dicitur, Tu ne te saurois defendre de cela, Nulla tibi esse posset de hac re causa: hoc est, Tu n'en saurois auoir aucune excuse. Quelle excuse trouueront ilz? que diront ilz pour leur defense? quam causam reperient. quam causam dicent? Dicimus præterea uenustè, Causam haud dicas, causæ nihil dicis, quin is sit profusus sui, id est, Vous ne sauriez dire le contraire, que cestuy-là ne soit prodigue: id est, non possis inficias ire, non possis negare, concedas oportet, &c. Item pro recusare, detrectare. Si tibi non soluero ad præscriptum diem, causam haud dico, quin me in ius uoces, Si ie ne paye auiourd'huy, ie suis content que tu me faces conuenir en iustice. Dicitur etiam non causor, non causificor. Si ie te trouue menteur, es tu content d'estre batu? Si te mendacij conuinco, nunquid causare, quin uapules? Diuersum est, Non sum in causa, Ie ne suis pas en cause. Quòd negotia malè gesseris, in causa est secordia tua. Quid causæ, quur non promouetis in literis? id est, quid uetat, quid prohibet? Il n'y ha rien qui me garde de uiure à mon plaisir, si ie ueux, Nihil causæ est, quur non obsequar uoluptati, si uidetur. Reperitur & causa pro conditione & statu: ut, in eadem sum causa, qua anteà eram. Ce n'est pas tout un de uous & de moy, Ego & tu non sumus in eadem causa. P. Iam tandem die

Causa. Cadere causa. Cedere causa. Dicere causam. Esse in causa.

dic clausulam & periodum. D. Vt uitam mihi esse acerbam putem. P. Quis ordo est? D. Vt putem uitam esse mihi acerbam. P. Dic uerbum. D. Putem. P. Quur hoc in fine collocatum est? D. Quia uerbum eleganter ultimum locum orationis sortitur: quemadmodum paulò antè diximus. P. Quæ est eius constructio? D. Construitur cum oratione infinitiua, uitam esse acerbam mihi: eius enim hæc significationem explicat: Itaque ei est uice appositi. P. Quidnam uocas appositum? D. Grammatici esse dicunt casum uerbi à posteriore: sicut nominatiuum ante uerbum personale finiti modi suppositum. Infinitiuus autem, uel sine casu, uel cum casibus suis, non rarò adiungitur uerbo finito pro supposito (ut ita dicam) aut apposito, fungitúrque officio nominis: ut Legere & non intelligere, negligere est. P. Cæterùm quæ est natura infinitiui Esse? D. Vt casum post se habeat eundem, & similem ei, qui primus inuenitur ante ipsum, quanquam præcedente datiuo rectè post se recipit accusatiuum: ut, Mihi licet esse diuitem, si uelim. P. Quid sibi uult acerbam? D. Insuauem, iniucundam, & plenam solicitudine. P. Vitam mihi esse acerbam puto, quomodo hoc Galli uernaculè dicimus? D. Equidem sic ferme opinor, Ie me fasche de uiure, que ie ne puis faire pour uous en uostre affaire, ce que uous auez faict pour moy au mien: Vt addatur illud, quoniam non idem in tua causa efficio, &c. Pergerem exemplis explanare. D. Igitur quod Gallicè dicitur, Il luy ennuye de uiure, Latinè non dubitabo dicere, Vita est ei acerba: & fortasse quod est apud Terentium, sese odit, Græci dicunt ἀβίωτον τὸν βίον: quasi quibus uita est acerba, uiuendo non uiuant. Vide Cic. II. de Oratore: Nous ne pensons point que ce soit uiure, sans l'estude d'eloquence: Sine his eloquentiæ studiis, nullam uitam esse ducimus: uitam insuauem sine his studiis putamus. Quomodo hic uitam sibi acerbam esse ait, Metaphora à fructibus non maturis: tunc enim propriè dicuntur acerbi. Gallicè etiam dicitur, Cela luy est bien aigre. Cela luy est bien amer. Hoc illi oppidò acerbum, id est ualde. Ie suis tombé en inconueniens fort aigres & fascheux. Impegi in casus mul-

tum acerbos. Fit autem substantiuum multitudinis numero, acerba acerborum, quomodo aduersa aduersorum. Tant d'ennuis & *facheries tous les iours adviennent de ce monde à l'homme*, Tot *quotidie acerba homini ex hoc mundo offeruntur.* P. *Putare quid proprie significat?* D. *Luxuriam quandam, id est, quæ redundant, & superflua sunt, resecare: ut, putare uites dicimur, quum eis sarmenta abscindimus,* Gallicè, *tailler les uignes. Transfertur autem ad animum, & significat existimare, quòd cogitando dum in id inclinat animus, quod in rem fore uidetur, cætera omnia reijcit. Accipitur interdum pro eo quod est, conferre rationem, subducere rationem, ponere calculum. Nam Plautus dixit, putatur ratio cum argentario,* On compte auec l'argentier. *Hinc compositum ex eo est supputare.* P. *Dic aliquot alia ex eodem composita.* D. *Disputare, quod est differere de re quapiam.* Il traicte fort bien de ceste matiere, *Optimè de hac re disputat. Deputare, id est, censere. Reputare, id est, considerare.* P. *Ex his texe orationem.* D. *Cùm mecum reputo, quanta me necessitas eius hominis mores perferre cogat, non deputo quenquam usquam gentium esse æquè miserum ac me, id est,* Quand ie pense à moymesme, combien m'est force d'endurer cest homme là qui est si terrible, ie ne pense point qu'il y ait homme au monde, ou il y ait si grande pitié qu'en moy. P. *Ex reputo, fit'ne reputatio uerbale nomen?* D. *Quorsum istud?* P. *Num rectè dicatur, ipse est bonæ reputationis, ubi Gallicè dicitur,* il est de bone reputation? D. *Minimè, sed dicendum est bonæ existimationis.* P. *Rectum ne est, Deputauerunt custodes, id est,* ilz ont deputé pour gardes, &c. D. *Non, sed præfecerunt custodes.* Terent. *Cheream ei rei præfecimus. Destinauerunt custodes: aut designauerunt etiam, aut constituerunt.* P. *Ut, hoc loco unde pendet?* D. *Ex superiore nomine tanta.* P. *Licuisset ne autori dicere, Tanta quòd, quemadmodum uulgò fere solet?* D. *Non.* P. *Quid causæ est?* D. *Quia post tam, tantus, talis, tot, adeò, sic, ita: & post uerba rogandi, ubi etiam post facio, efficio, fio, timeo, uereor, metuo, sequitur, Ut, non Quod: ut,*

Putare cum compositis.

ut, Tam segnis est, ut ad opus exire nolit, Il est si paresseux, qu'il ne ueut aller à la besogne. Nullum tam impudens mendacium, ut teste careat. Tanta est magni. tu.er.me offic, ut, &c. Talis fuit, ut cum eo nemo durare posset. Adolescentula est uultu adeò modesto, adeò uenusto, ut nihil suprà. Tot mala ubique sunt, ut quò te uertas, tibi prorsus incertum sit. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Ita doctus est, ut ne legere quidem liceat. Post uerba rogandi: Orat te, ut ad se uenias. Te precor, ut ne uelis mihi aduersari. Obsecro, obtestor, ut te inopis misereścat mei. Discipuli rogant, ut sibi ego prælegam libros Rhetoricorum. Post uerba uidendi: CHRISTVS ait, Hæc mando uobis, ut diligatis uos inuicem. Interdico tibi, ne puerum extulisse extra ædes usquam uelis, Ie te deffens que tu ne soyes si hardie de porter l'enfant en lieu du monde hors de la maison. Edico uobis, ut ne quoquam efferri sinatis: aut edico uobis, ne, &c. simpliciter, Ie uous commande que ne souffriez qu'il soit porté en lieu quelconque. Non iussi, ut hoc faceret. Post reliqua uerba: Feci ut ad te scriberem. Si quid est quod mea scire intersit, fac ut sciam. Non efficies, ut sint meliores. Cùm nullam des litteris operam, fit ut nihil sit mirum, si oratione imperitus es. Post uerba timoris, Vt, significat ne non: ut, Metuo ut substet hospes. Vereor, ut firmæ satis sint nuptiæ, id est, ne non. P. In his omnibus, Vt, quæ pars orationis? D. Coniunctio. P. Cuius potestatis? D. Causalis puto. P. Recte. Quæ est eius natura? D. Adsciscit uerbi subiunctiuum modum. P. Exemplum. D. Iussisti, ut facerem. P. Non Latinè diceretur, Iussisti ut faciam? D. Quibusdam non uidetur. P. Quur non uidetur? D. Quia præcedente uerbo (inquiunt) præteriti temporis, Vt, coniunctionem excipit, & sequitur uerbum subiunctiuum præteriti imperfecti temporis. Præcedente uerò præsentis temporis uerbo, ipsi eidem, Vt, subijcitur præsens subiunctiuum, P. Hóccine est catholicum? D. Non censes? P. Non equidem. D. Quamobrem quæso? P. Quia nec id semper obseruatum est, & ratio nonnunquam exigere uidetur, ut aliter fiat, ut apud Terent. in Eunucho: Ita conturba

turbasti mihi rationes omnes, ut eam non possim suis ita, ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere. Nam quæ loquitur Thais, illic non potius opinor, dicat, Vt eam non possem reddere. Sed quod id, ut donemus usitatum esse, tamen non sit ubique nec semper obseruatum, ex eodem Comico fiet manifestum: qui itidem in ea ipsa comœdia ait: *Nunc mihi hoc negotij cæteri dedêre, illum ut quærerem.* Non ait illum ut quærerem. Et in continuò sequenti scena: *Submonuit me, Parmeno ibi seruus, ut uestem cum eo mutem, & pro illo iubeam me ducier.* Vides, hîc etiam nec mutarem, nec iuberem dixit: & ne causificeris poëtam esse. Liuius item in præfatione primi, *Res est, inquit, quæ ab exiguis profecta initiis eò creuerit, ut iam magnitudine laboret sua.* Nec eò ita quadrasset, ut magnitudine laboraret sua. Præterea post ut, licet subijcere etiam præteriti perfecti subiunctiuum. Sueton. in August. *Tantis perterruit minis, ut is se præcipitarit.* Titus Liuius in primo: *Subitò coorta tempestas tam denso regem operuit nimbo, ut conspectum eius concioni abstulerit.* Plusquam perfecti etiam. *Quis enim rectum esse neget? Tam stultus, & indoctus erat, ut etiam monachus huius sęculi esse potuisset.* Quid quòd etiam si præsentis temporis uerbum præcesserit, potest ut, poni post substantiuum præteriti temporis imperfecti? Cic. in Quintiana: *Iste postulat, ut procurator iudicatum solui satisdaret.* Item inibi: *Ita discedītur, ut Idibus Septembris Publium Quintium sibi Sextus Alphenus promitteret.* Et paulò pòst: *Ita in utroque excellunt, ut nemo, nostro loco natus assequi posset.* P. Quot modis usurpatur Vt? D. Multis. P. Planum fac. D. Primò pro postquam, & tunc iungitur indicatiuo. exemplum sit: *ut ab urbe discessi, nullum intermisi diem, quin aliquid ad te literarum dederim, id est, postquam.* Pro quemadmodum, uel sicut, idque rursum cum indicatiuo: *Ita faciam, ut iubes. Credo, ut est impudens, id sibi arrogabit.* P. Mane parumper. Est etiam in Vt, nescio quid peculiare, quod non admodum diuersum uideri queat ab isto tuo postremo exemplo. Nam quomodo Latinè dicas, *Il est homme assez docte pour un homme de*

Francé? D. Vir ut in Gallia, literis satis eruditus: quemadmodum dici posse opinor, Alexander, ut temporibus illis, non malus autor fuit, Alexandre pour ce temps là n'a point esté mauuais auteur. P. Sat habeo: persequere quod restat. D. Igitur tertiò, accipitur pro quam, quod significat quantum, ueluti, Vt ferox est, id est quàm ferox. Quartò, pro quomodo interrogatiuè, & his duobus proximis modis non intuemur discrimen modorum: Vt uales? ut ualuisses? ut fecerint nescio: ut declinatur? &, dic ita ut dixisses. Quintò, pro quãuis: Vt desint uires, tamen est laudanda uoluntas. Præter hæc Vt, est aduerbium similitudinis. Vt homo est, ita feras. Vt mores sunt, ita fortuna respondet. Quadrat & superlatiuis præceptore Valla. Vt quisque maximè placet mundo, ita est nequißimus. Est & imprecatiuum: Vt omnes antichristos Deus perdat. Que male fin puisses tu faire, ne me croiras tu pas? Vt te Deus perdat, non eris mihi dicto audiens? Vt tibi sit malè. Inaudita Latinis sunt illa, Quòd diabolus poßit te importare, quòd febris poßit te religare, & cætera similia. P. At tu mi adolescentule, caueto, si quid Deum reuereris, talia ex te audiantur unquam. Interdixit dominus noster CHRISTVS, ne cui malediceremus unquam, aut imprecaremur. sit omnis oratio uestra Christianis digna. D. Curabitur obseruandе præceptor. P. Superest'ne quicquam quod uideas, de hac periodo? D. Nihil puto: excußimus omnia.

FINIS.

